

**TÜRKÇE KONUŞAN 4-6 YAŞ ARASINDAKİ TİPİK
GELİŞİM GÖSTEREN VE GELİŞİMSEL DİL
BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN FARKLI
CÜMLE TİPLERİNİ ANLAMA VE ÜRETMESİNİN
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Buket Ayça SÖZÜÇOK

Eskişehir 2020

**TÜRKÇE KONUŞAN 4-6 YAŞ ARASINDAKİ TİPİK GELİŞİM
GÖSTEREN VE GELİŞİMSEL DİL BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN
FARKLI CÜMLE TİPLERİNİ ANLAMA VE ÜRETMESİNİN
İNCELENMESİ**

Buket Ayça SÖZÜÇOK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı

Prof. Dr. İlknur MAVİŞ

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Temmuz, 2020**

ÖZET

TÜRKÇE KONUŞAN 4-6 YAŞ ARASINDAKİ TİPİK GELİŞİM GÖSTEREN VE GELİŞİMSEL DİL BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN FARKLI CÜMLE TİPLERİNİ ANLAMA VE ÜRETMESİNİN İNCELENMESİ

Buket Ayça SÖZÜÇOK

Dil ve Konuşma Terapisi Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Temmuz 2020

Danışman: Prof. Dr. İlknur MAVİŞ

Bu çalışmanın amacı, yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini anlama ve üretme becerilerinin, tipik gelişim gösteren ve gelişimsel dil bozukluğu olan çocuklar arasında ve tipik gelişim gösteren çocuklarda 4 ve 5 yaş grupları arasında incelenmesidir. Çalışmaya, 4-6 yaş aralığında 32 tipik gelişim gösteren ve 10 gelişimsel dil bozukluğu olan çocuk katılmıştır. Katılımcılara uygulanan araçlardan cümle anlama aracı 33 kısa öykü, cümle üretim aracı da 33 tekrarlı üretim ve 33 spontane üretim olmak üzere toplamda 66 kısa öyküden oluşmaktadır. Bu amaçlar doğrultusunda, 4 ve 5 yaş grubunda tipik gelişim gösteren ve gelişimsel dil bozukluğu olan çocuklarda, yapısal farklılık gösteren cümle tiplerinin sıralaması incelenmiştir ve gruplar arası karşılaştırılma yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda, 4 ve 5 yaş grubunda tipik gelişim gösteren ve gelişimsel dil bozukluğu olan çocukların yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini anlama ve üretim sıralarında farklılık gösterdiği görülmüştür. Bununla birlikte tüm gruplarda spontane üretimin, tekrarlı üretimden daha yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Gelişimsel dil bozukluğu, Cümle üretim, Cümle tekrarlama.

ABSTRACT

THE EXAMINATION OF COMPREHENSION AND PRODUCTION OF
DIFFERENT SENTENCE TYPES IN TURKISH SPEAKING TYPICALLY
DEVELOPING AND CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL LANGUAGE
DISORDER IN 4-6 YEARS

Buket Ayça SÖZÜÇOK

Department of Speech and Language Therapy

Anadolu University, Graduate School of Health Sciences, Temmuz 2020

Supervisor: Prof. Dr. İlknur MAVİŞ

The aim of this study is to examine the skills of understanding and producing structurally different sentence types between children with typically developing and developmental language disorders and between the ages of 4 and 5 in children with typically developing. The study included 32 children with typically developing and 10 developmental language disorders between the ages of 4-6. The sentence comprehension tool consists of 33 short stories, the sentence production tool consists of 33 repetitive production and 33 spontaneous production, in total 66 short stories. For these purposes, the order of different sentence types in children aged 4 and 5 with typically developing and developmental language disorders was examined and compared between groups. As a result of the study, it has been observed that children with typically developing and developmental language disorders differ in understanding and production order of structurally different sentence types. Moreover, it was concluded that spontaneous production was insufficient in all groups than repetitive production.

Keywords: Developmental language disorder, Sentence production, Sentence repetition.

TEŞEKKÜR

Eğitim ğretim hayatım boyunca beni yetiştiren tđm değerli hocalarıma öncellikle emeklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Bana bu süreçte bilgileriyle, deneyimleriyle ve güzel kalbiyle destek olan, her dinlediğim de hayranlıkla yeni bilgiler öğrendiğim çok değerli danışman hocam, Dil ve Konuşma Terapisi bölüm başkanı sayın Prof. Dr. İlknur MAVİŞ'e en büyük teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Jrimde yer almayı kabul eden, üzerimde çok emeği olan kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Aylın Müge TUNÇER'e çok teşekkür ederim.

Jrimde yer almayı kabul eden, birlikte çalışma firsatı bulduğum, bana farklı bakış aılları öğreten kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Didem ÇEVİK'e teşekkürlerimi sunarım.

Bana bu süreçte bilgileriyle ve olumlu enerjileriyle desteklerini esirgemeyen sayın Arş. Gör. Semra SELVİ BALO ve Arş. Gör. Eren BALO çiftine çok teşekkür ederim.

Eğitim ğretim hayatım boyunca her zaman yanımda olan babam Mustafa Kemal KARATAŐ'a, annem Nursen KARATAŐ'a ve kardeşim Aycan KARATAŐ'a gönül dolusu sevgiler ve teşekkürler.

Her zaman, her koşulda yanımda olduğu gibi bu süreçte de iyi ki yanımda olan, acı ve tatlı her anımı paylaştığım meslektaşım, arkadaşım, sevgili eşim Tolga SÖZÜÇOK'a çok teşekkür ederim.

En güzel teşekkür de bütün kötü enerjilerden beni uzaklaştıran, benim canım kedim Arwen'e gelsin...

.../.../.....

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığımı ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

...../...../.....

STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES

I hereby truthfully declare that this thesis is an original work prepared by me; that I have behaved in accordance with the scientific ethical principles and rules throughout the stages of preparation, data collection, analysis and presentation of my work; that I have cited the sources of all the data and information that could be obtained within the scope of this study, and included these sources in the references section; and that this study has been scanned for plagiarism with “scientific plagiarism detection program” used by Anadolu University, and that “it does not have any plagiarism” whatsoever. I also declare that, if a case contrary to my declaration is detected in my work at any time, I hereby express my consent to all the ethical and legal consequences that are involved.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
FINAL APPROVAL FOR THESIS.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYYANNAMESİ STATEMENT OF COMPLIANCE WITH ETHICAL PRINCIPLES AND RULES.....	vii viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar DİZİNİ.....	xii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç.....	3
1.2. Önem.....	4
2. ALANYAZIN.....	5
2.1. Türkçe Konuşan Tipik Gelişim Gösteren Çocukların Dil Gelişim Süreci.....	5
2.2. Gelişimsel Dil Bozukluğu.....	7
2.2.1. Gelişimsel dil bozukluğu terminolojisi.....	7
2.2.2. Gelişimsel dil bozukluğu tanı kriterleri.....	8
2.2.3. Gelişimsel dil bozukluğu dil özellikleri.....	10
2.3. Tipik Gelişim Gösteren ve Gelişimsel Dil Bozukluğu olan Çocuklarda Cümle Tekrarlama.....	12
2.4. Gelişimsel Dil Bozukluğu ve Broca Afazisi.....	14
3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	16
3.1. Araştırma Modeli.....	16
3.2. Katılımcılar ve Katılımcıların Seçimi.....	16
3.2.1. Tipik gelişim gösteren çocukların seçim kriterleri	17

3.2.2. Gelişimsel dil bozukluğu olan çocukların seçim kriterleri.....	17
3.3. Veri Toplama Araçları.....	18
3.3.1. Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL).....	18
3.3.1. Cümle anlama aracı.....	19
3.3.2. Cümle üretim aracı.....	19
3.3.2.1. Geçişsiz emir cümleleri.....	20
3.3.2.2. Geçişli emir cümleleri.....	20
3.3.2.3. Soru cümleleri.....	20
3.3.2.4. Geçişli bildirim cümleleri.....	20
3.3.2.5. Geçişsiz bildirim cümleleri.....	21
3.3.2.6. Karşılaştırma cümleleri.....	21
3.3.2.7. Edilgen cümleler.....	21
3.3.2.8. Evet hayır soru cümleleri.....	21
3.3.2.9. Çift geçişli cümleler.....	22
3.3.2.10. Yerleştirme cümleleri.....	22
3.3.2.11. Gelecek zaman bildiren cümleler.....	22
3.4. Ortam.....	22
3.5. Veri Toplama Süreci ve Puanlanması.....	22
3.6. Verilerin Analizi.....	24
4. BULGULAR.....	26
4.1. 4 ve 5 Yaş Grubunda Tipik Gelişim Gösteren Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini ‘Anlama’ Puanları ve ‘Anlama Sırası’ Nasıldır?.....	29
4.2. 4 ve 5 Yaş Grubunda Tipik Gelişim Gösteren Çocukların ‘Tekrarlı Üretim Puanları’ ve ‘Tekrarlı Üretim Sırası Nasıldır?.....	31
4.3. 4 ve 5 Yaş Grubunda Tipik Gelişim Gösteren Çocukların ‘Spontane Üretim Puanları’ ve ‘Spontane Üretim Sırası’ Nasıldır?.....	33
4.4. Tipik Gelişim Gösteren ve Gelişimsel Dil Bozukluğu olan Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini ‘Anlama’ Puanları Arasında Fark Var Mıdır?.....	35

4.5. Tipik Gelişim Gösteren Çocukların ve Gelişimsel Dil Bozukluğu olan Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini ‘Tekrarlı Üretim’ Puanları Arasında Fark Var Mıdır?.....	37
4.6. Tipik Gelişim Gösteren Çocukların ve Gelişimsel Dil Bozukluğu olan Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini ‘Spontane Üretim’ Puanları Arasında Fark Var Mıdır?.....	39
4.7. 4 ve 5 Yaş Grubunda Tipik Gelişim Gösteren Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini ‘Anlama’ Puanları Yaşa Göre Farklılık Göstermekte midir?.....	43
4.8. 4 ve 5 Yaş Grubunda Tipik Gelişim Gösteren Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini ‘Tekrarlı Üretim’ Puanları Yaşa Göre Farklılık Göstermekte midir?.....	44
4.9. 4 ve 5 Yaş Grubunda Tipik Gelişim Gösteren Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini ‘Spontane Üretim’ Puanları Yaşa Göre Farklılık Göstermekte midir?.....	45
4.10. TGG ve GDB’li Çocuklarda Tekrarlı Üretim ve Spontane Üretim Arasında Fark Var Mıdır?.....	48
4.11. 4 ve 5 Yaş Grubunda TGG Çocuklarda Tekrarlı Üretim ve Spontane Üretim Arasında Fark Var Mıdır?.....	48
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	50
5.1. Sonuç.....	50
5.2. Tartışma.....	52
5.3. Öneriler.....	58

KAYNAKÇA

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

TABLolar DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 3.1. Türkçe konuşan 4-6 yaş aralığında TGG ve GDB'li katılımcı çocukların demografik bilgileri.....	16
Tablo 3.2. TGG çocukların demografik bilgileri ve TEDİL sonuçları.....	17
Tablo 3.3. GDB'li çocukların demografik bilgileri ve TEDİL sonuçları.....	18
Tablo 4.1. TGG ve GDB'li çocukların cümle anlama, tekrarlı üretim ve spontane üretimden alınan ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri.....	26
Tablo 4.2. TGG ve GDB'li çocuklarda cümle anlama, tekrarlı üretim ve spontane üretim puanlarının Mann Whitney-U ile gruplar arası karşılaştırılması.....	27
Tablo 4.3. TGG ve GDB'li çocukların yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini anlama, tekrarlı üretim ve spontane üretim sırası.....	28
Tablo 4.4. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların cümle anlama aracından alınan ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri.....	29
Tablo 4.5. 4 ve 5 yaş grubu TGG çocuklarda cümle anlama puanlarının Mann Whitney-U ile yaş grupları arasında karşılaştırılması.....	29
Tablo 4.6. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların ve GDB'li çocukların cümle anlama sırası.....	30
Tablo 4.7. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların tekrarlı üretim aracından alınan ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri.....	31
Tablo 4.8. 4 ve 5 yaş grubu TGG çocuklarda tekrarlı üretim puanlarının Mann Whitney-U ile yaş grupları arasında karşılaştırılması.....	31

Tablo 4.9.	4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların ve GDB'li çocukların yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini tekrarlı üretim sırası.....	32
Tablo 4.10.	4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların spontane üretim aracından alınan ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri.....	33
Tablo 4.11.	4 ve 5 yaş grubu TGG çocuklarda spontane üretim puanlarının Mann Whitney-u ile yaş grupları arasında karşılaştırılması.....	33
Tablo 4.12.	4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini spontane üretim sırası.....	34
Tablo 4.13.	TGG ve GDB'li çocukların cümle anlama aracından alınan puanların karşılaştırılmasına ilişkin Pearson'un Ki-Kare Testi sonuçları.....	35
Tablo 4.14.	TGG ve GDB'li çocukların tekrarlı üretimde aldıkları yüzdelerin karşılaştırılmasına ilişkin Pearson'un Ki-Kare Testi sonuçları.....	37
Tablo 4.15.	TGG ve GDB'li çocukların spontane üretimde aldıkları yüzdelerinin karşılaştırılmasına ilişkin Pearson'un Ki-Kare Testi sonuçları.....	40
Tablo 4.16.	4 ve 5 yaş grubundaki TGG çocukların cümle anlama aracından alınan yüzdelerin karşılaştırılmasına ilişkin Pearson'un Ki-Kare Testi sonuçları.....	43
Tablo 4.17.	4 ve 5 yaş grubundaki TGG çocukların tekrarlı üretimden aldıkları yüzdelerinin karşılaştırılmasına ilişkin Pearson'un Ki-Kare Testi sonuçları.....	44

Tablo 4.18.	4 ve 5 yaş grubundaki TGG çocukların spontane üretimden aldıkları yüzdelerin karşılaştırılmasına ilişkin Pearson'un Ki-Kare Testi sonuçları.....	46
Tablo 4.19.	TGG ve GDB'li çocukların tekrarlı üretim ve spontane üretimlerine ilişkin Wilcoxon Testi sonuçları.....	48
Tablo 4.20.	4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların tekrarlı üretim ve spontane üretimlerine ilişkin Wilcoxon Testi sonuçları.....	49

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 2.1. Dil bozukluğun tanılanmasına yönelik akış şeması.....	10
Şekil 5.1. Yerleştirme cümlesi ‘Ahmet odasına girdi. Duvarda “örümcek görünce korktu”	53
Şekil 5.2. Geçişsiz emir cümlesi ‘geç olmuştu annesi Yusuf’a “yat” dedi.’	53

KISALTMALAR DİZİNİ

AAB	: Agramatik Afazili Birey
AD	: Alıcı Dil Puanı
DSM-V	: The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders-5
GEÇTA	: Gazi Erken Çocukluk Tarama Testi
G-GDB	: Gramatik Gelişimsel Dil Bozukluğu
GDB	: Gelişimsel Dil Bozukluğu
HELPSS	: Helm Elicited Language Program for Syntax Stimulation
ICD-11	: International Classification of Diseases- 11th Revision
İED	: İfade Edici Dil Puanı
κ	: Cohen's Kappa Değeri
LARSP	: Language Assesment Remediation and Screening Profile
n	: Toplam Katılımcı Sayısı
TGG	: Tipik Gelişim Gösteren
p	: İstatistiksel Analizlerde Anlamlılık Değeri
RAM	: Rehberlik Araştırma Merkezi
S.O.	: Sıra Ortalaması
S.T.	: Sıra Toplamı
SDP	: Sözel Dil Puanı
SPSS	: Statistics Package for the Social Sciences
TART	: The Test For Assessing Reference of Time
TEDİL	: Türkçe Erken Dil Gelişim Testi
TİFALDİ	: Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi
TİGE	: Türkçe İletişim Davranışları Gelişimi Envanteri
TODİL	: Türkçe Okul Çağı Dil Gelişim Testi
TR-LARSP	: Dil Değerlendirme Sağaltım ve Tarama Envanteri
U	: Mann Withney-U değeri
χ^2	: Pearson's Ki-Kare Değeri
z	: Standart Normal Dağılım

1. GİRİŞ

Tüm dillerde olan bir sistem çerçevesinde, sözcedeki sözcüklerin anlamı iletmek için hangi sıraya göre sıralanacağı ve bu dizilim içindeki sözcüklerin birbiri ile ilişkisini belirleyen birtakım sözdizimsel (sentaktik) kurallar vardır. Sentaktik kurallar öğrenildiğinde çok sayıda sözcük öbeği ya da cümle kurulabilir ve böylece çok sayıda sözlü ifade oluşturulabilir (Reed, 2004). Dilin biçim modalitesinin altında yer alan sözdizim (Bloom ve Lahey, 1978), gelişimsel dil bozukluğu (GDB) olan çocuklarda belirgin bir şekilde etkilenmiştir (Leonard, 2014). GDB'li çocuklar sözdizimi işleme ve ediniminde belirgin zorluklar yaşamaktadırlar (Brooks ve Kempe, 2012). Sözdiziminin edinimindeki bu yetersizlikler okul çağı GDB'li çocuklarda kalıcı olabilmekte ve düzeltme süreci daha sınırlı olmaktadır (van der Ley, 2005). Bu nedenle GDB'li çocuklar ilerleyen zamanlarda sadece dili anlama ya da kullanmada değil, okuma ve yazma becerilerinde de zorluk yaşayabilirler (Sices vd., 2007). Bu zorluklar göz önüne alındığında dilbilgisel yapıyı anlama ya da üretimini hedefleyen terapi müdahalelerine ihtiyaç oluşmaktadır (Fey, 2003). Terapi müdahalesini belirlemek için ise klinisyenin ayrıntılı bir değerlendirmeye ihtiyacı vardır. Değerlendirme, çocukların dil bileşenleri profilini detaylı bir şekilde kapsamlı ve bu bulgular da müdahalede rehber olarak kullanılmalıdır. Dilin bileşenlerinin profili, standardize testler kullanılarak tanımlanmaktadır (Gallagher vd., 2019).

Türkçede dil gelişimini değerlendirmek için çeşitli standart testler bulunmaktadır. Bunlardan yaygın olarak kullanılanları, Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL) (Topbaş ve Güven, 2013); Türkçe Okul Çağı Dil Gelişim Testi (TODİL) (Topbaş ve Güven, 2017); Türkçe İletişim Davranışları Gelişimi Envanteri (TİGE) (Aksu-Koç vd., 2019); Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi (TİFALDİ) (Güven ve Berument, 2009); Gazi Erken Çocukluk Tarama Testi (GEÇTA) (Temel vd., 2004) ve Peabody Resimli Sözcük Testi (Katz vd., 1974) testleridir. Standart testler çocukların spesifik müdahale ihtiyaçları hakkında yeterli bilgi vermemektedir. Dil bozukluğu olan çocukların dil becerilerinin profilleri çocuktan çocuca farklılık göstermektedir. Bu nedenle klinisyenler dilin spesifik alanlarını belirleyecek farklı değerlendirme araçları kullanılmalıdır (Gillam ve Kamhi, 2010). Bunlar göz önünde bulundurulduğunda dilbilgisel gelişimin

sözdizimsel özellikleri hakkında ayrıntılı bilgi veren bir araç bulunmadığı göze çarpmaktadır (Cangökçe-Yaşar, 2013). Dilbilgisel gelişimin tüm özelliklerinin ayrıntılı analizi Cangökçe-Yaşar'ın (2013) doktora tezinde "Language Assessment Remediation and Screening Profile (LARSP)" analiz yöntemini Türkçe'ye uyarlayarak, Dil Değerlendirme Sağaltım ve Tarama Envanteri (TR-LARSP) olarak ele alınmıştır. Bu uyarılama çalışması tipik gelişim gösteren çocuklar ile ilgili güncel ve ayrıntılı bilgi sunduğu için alana önemli bir katkı sağlamaktadır. Ancak dilin yapısal analizi ayrıntılı olarak incelenirse de, çocuklardaki sözdizim bileşeni cümle çeşitliliği açısından incelenmemiştir. GDB'DE Türkçede dilin sözdizim bileşenini cümle çeşitliliği açısından inceleyen özgün bir araç bulunmamaktadır.

Cümle çeşitliliği, Helm-Estabrooks (1981) tarafından agramatizmi olan afazili bireyler için oluşturulan Helm Sentaks Uyarımı için Öykü Tamamlama ile Dil Programı (Helm Elicited Program for Syntax Stimulation; HELPSS) terapi programında ele alınmıştır. HELPSS, 11 cümle tipinin uyarımı için öykü tamamlama formatı kullanan hiyerarşik olarak yapılandırılmış bir terapi yaklaşımıdır. Bu cümle tipleri "Geçişsiz emir cümleleri, Geçişli emir cümleleri, Soru cümleleri, Geçişli bildirim cümleleri, Geçişsiz bildirim cümleleri, Karşılaştırma cümleleri, Edilgen cümleler, Evet-hayır soru cümleleri, Çift-geçişli cümleler, Yerleştirme cümleleri, Gelecek zamanı bildiren cümleler" şeklinde sıralanmıştır (Helm-Estabrooks ve Albert, 2004).

HELPSS terapi yönteminin hedef aldığı 'agramatizm', telgrafik konuşmanın eşlik ettiği, konuşmada işlevsel sözcüklerin ve eklerin üretiminde sınırlılık gözlenen afazili bireylere özgü bir bozukluktur (Kolk ve van Grunsven, 1985) ve özellikle tutuk afazili bireylerde görülmektedir. Konuşma örüntüsünde kişi zamirlerinin, belirteçlerin ve eyleme gelen eklerin atıldığı kısa isim öbeklerinin üretimi gözlenmektedir (Helm-Estabrooks ve Albert, 2004). Bunlara benzer bir şekilde GDB'li çocuklarda da sözcük diziminde hatalar, eklerin yanlış kullanımı veya atılması, belirteçlerin atılması, yardımcı eylemlerin atılması veya kısaltılması ve telgrafik konuşma gözlenmektedir (Dunn vd., 1996). Alayazında da agramatizmi olan tutuk afazilerde ve GDB'li çocuklarda benzer yapısal hataların gözlendiği rapor edilmektedir (akt. Friedmann vd., 2006). Dilin yapısal bileşenindeki bu benzerlikten yola çıkarak afazili bireylerde kullanılan HELPSS terapi yöntemindeki yapısal farklılık gösteren cümleler kullanılarak bir değerlendirme aracı oluşturulmuştur. Oluşturulan bu araç ile GDB ve tipik gelişim gösteren (TGG)

çocukların dilin sözdizim bileşeni ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Bunun sonucunda, Türkçe konuşan TGG çocukların cümle çeşitliliği yaşa göre betimlenmiş olup GDB ve TGG çocukların da cümle çeşitliliği karşılaştırmalı olarak betimlenmiştir. Böylelikle, dilin sözdizim bileşeni ile ilgili GDB olan çocukların değerlendirme ve terapi sürecine katkı sağlayacak bir araç kullanıma sunulmaktadır.

1.1. Amaç

Bu çalışmanın amacı, 4-6 yaş aralığındaki Türkçe konuşan TGG çocukların cümle anlama ve üretim becerilerinin GDB'li çocuklarla karşılaştırılarak incelenmesidir.

Bu amaç doğrultusunda, çalışmanın araştırma soruları aşağıda sıralanmaktadır.

1. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların;
 - a. Yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini 'anlama' puanları nasıldır?
 - b. Yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini 'anlama sırası' nasıldır?
2. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların;
 - a. Yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini 'tekrarlı üretim' puanları nasıldır?
 - b. Yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini 'tekrarlı üretim sırası' nasıldır?
3. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların;
 - a. Yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini 'spontane üretim' puanları nasıldır?
 - b. Yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini 'spontane üretim sırası' nasıldır?
4. TGG ve GDB'li çocuklar arasında
 - a. Yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini 'anlama' puanlarına göre fark var mıdır?
 - b. Yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini 'tekrarlı üretim' puanlarına göre fark var mıdır?
 - c. Yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini 'spontane üretim' puanlarına göre fark var mıdır?
5. TGG 4 ve 5 yaş grupları arasında
 - a. Yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini 'anlama' puanlarına göre fark var mıdır?

- b. Yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini ‘tekrarlı üretim’ puanlarına göre fark var mıdır?
 - c. Yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini ‘spontane üretim’ puanlarına göre fark var mıdır?
6. TGG ve GDB’li çocuklarda tekrarlı üretim ve spontane üretim arasında fark var mıdır?
 7. 4 ve 5 Yaş Grubunda TGG çocuklarda tekrarlı üretim ve spontane üretim arasında fark var mıdır?

1.2. Önem

GDB’ye yönelik alanyazında GDB alt gruplara ayrılmaktadır (Van der Lely ve Stollwerck, 1996; Bishop vd., 2000; Van der Lely, 2005; Friedmann ve Novogrodsky, 2006; Marshall ve Van der Lely, 2007; Gillam ve Kamhi, 2010). 9 yaş ve üzeri GDB olan çocuklara Gramatik-GDB (G-GDB) terimi kullanılmıştır. G-GDB olan çocuklar gramerin temel yapıları olan sentaks, morfoloji ve fonolojiyi kapsayan kalıcı dil zorlukları yaşamakta ve terapiden daha az fayda görmektedirler (Van der Lely, 2005). Bu nedenle okul öncesi dönemde GDB olan çocuklarda dilin yapısal bileşenine müdahale etmek ilerideki risk faktörlerini azaltacağı için önem taşımaktadır. Bu çalışmada da gramerin temel yapılarından biri olan sentaks bileşeninin ayrıntılı değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıntılı bir değerlendirme ile etkili bir müdahale programı oluşturabileceği düşünülmektedir. Türkçe alanyazında okul öncesi dönemde sadece sentaks bileşenine yönelik bir değerlendirme aracı bulunmamaktadır. Bu nedenle yapısal farklılık gösteren cümle çeşitleri kullanılarak, cümle anlama ve üretim aracı oluşturulmuştur ve okul öncesi dönemde sentaks bileşenini cümle çeşitliliği açısından inceleyen ilk araç olma özelliği taşımaktadır. Bu çalışmada hem GDB hem de TGG çocuklar cümle çeşitliliği açısından incelenip, karşılaştırmalı olarak betimlenmiştir. Aynı zamanda TGG çocukların yaşa göre sonuçları sunulmaktadır. Çalışmada sunulan bulguların bilimsel araştırma ve terapötik açıdan alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. ALANYAZIN

2.1. Türkçe Konuşan Tipik Gelişim Gösteren Çocukların Dil Gelişim Süreci

İletişim bireyin çevresindeki canlılarla etkileşimini belirleyen bir hedef ile ortaya çıkar. Bu hedef doğrultusunda kullanılan araç *dil* olarak adlandırılmaktadır (Topbaş, 2011). Dil, biçim, içerik ve kullanım olmak üzere üç ana bileşenden oluşmaktadır. ‘Biçim’ bileşeni; fonoloji, morfoloji ve sentaksı, ‘içerik’ bileşeni; semantiği, ‘kullanım’ bileşeni ise pragmatigi içermektedir (Bloom ve Lahey, 1978). Türkçe konuşan TGG çocukların dil gelişim basamakları aşağıda dil bileşenlerinin gelişimi doğrultusunda incelenmektedir.

0-12 ay yaş aralığında dil gelişim süreci, söz öncesi iletişim evresi olarak adlandırılmaktadır. Bu evre içerisinde dil açısından fonolojik gelişim önceliklidir. 0-1 ay aralığında, ağlama, hapşırma, mızıldanma gibi doğal seslerin yer aldığı sesleme evresi görülmektedir. 2-3 ay aralığında, rahatlık ve mutluluk ifade eden seslendirmelerin ve ünlü ünsüz sıralamaların başladığı gıgıldama/agulama evresi, 4-6 ay aralığında ses oyunları evresi, 7-9 ay aralığında, evrensel özellikler taşıyan /bababa/ /dadada/ gibi düzenli babıldama evresi görülmektedir. 10-12 ay aralığında ise ünsüz-ünlü ses dizilimlerinin çeşitlendiği, farklı heceler ile tekrarlamaların gözlemlendiği çeşitlendirilmiş babıldama evresi yer almaktadır (Topbaş, 2011).

Fonolojik gelişimin yanı sıra, bu yaş aralığında erken pragmatik gelişim evresi de gözlemlenmektedir. Bakış ve göz kontağı kurma gibi işlevlere el olarak sözel olmayan pragmatik gelişim evresinde, çocuk yaklaşık 8 aylık olduğunda, sadece jest ya da jest+ sesleme biçiminde iletişim niyetleri ortaya çıkmaktadır. İletişim niyeti belirtmenin ilk evresi ‘etkisöz (perlocutionary)’ olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, çocuk nesneye bakıp istemsiz olarak “ih-ih” gibi bir ses çıkarır ve yetişkin o nesneyi çocuğa verdiği zaman bu durum etkisöz olarak tanımlanmaktadır. Bu evrede çocuğun niyeti çok açık değildir. Daha sonra ‘edimsöz (illocutionary)’ olarak adlandırılan iletişimsel niyetin belli olduğu evre karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, çocuk eline bir oyuncak alıp yetişkine uzatıyorsa, çocuk bu noktada kendisi ile oyun oynanmasını ya da bağlama göre farklı bir niyetini belli etmektedir. Son olarak ‘düzsöz (locutionary)’ olarak adlandırılan evre yer almaktadır. Çocuk, yaklaşık 15 aylık olduğunda jest kullanmayı bırakıp, iletişim niyetlerini sözcüklerle eşlemektedir (Bates vd., 1975, Bates, 1976).

12-18 ay yaş aralığı dil gelişim evresine geçildiğinde ilk gerçek sözcük edinimi gözlenmektedir ve çocuklar tek sözcük düzeyinde iletişim kurmaya başlamaktadırlar (Topbaş, 2011). Cangökçe Yaşar'ın (2013) Türkçe konuşan TGG çocukların dilbilgisel özelliklerini LARSP yöntemiyle ayrıntılı bir şekilde analiz ettiği doktora tezi sonuçlarına göre, bu yaş aralığında emir kipi ve soru sözcüğü kullanımı görülmektedir. Morfolojik gelişim sürecinde ise yönelme, kalma ve belirtme durum eki kullanımı görülmektedir. Bununla birlikte, olumsuzluk eki '-ma/-me' kullanımı, '-dı' eki, 1. ve 3. tekil şahsın kullanımı görülmektedir. Aksu-Koç vd. (2014) 1;3-2;6 yaş aralığında 2 kız çocuk ile yaptığı boylamsal çalışmasında da sık kullanılan ilk eklerin '-dı' ve '-iyor' olduğunu bulgulamıştır.

18-24 ay yaş aralığı sonrasındaki dil gelişim evresi ise sözcük çeşitlendirme evresi olarak adlandırılmaktadır (Topbaş, 2011). Bu evrede sentaktik gelişim sürecinde özne ve eylem cümleleri görülmektedir. Cümleler genellikle iki üye içerse de üç üyeli cümlelere de rastlanmaktadır. 'Ne, nerede ve kaç' soru sözcüklerinin başına herhangi bir sözcük eklenebilmektedir. Bununla birlikte ad öbeği kullanımı, özellikle sıfat+ad şeklinde kurulan öbek kullanımı da görülmektedir. Morfolojik gelişim sürecinde ise eylem çekimlerine bakıldığında '-acak, -iyor' eklerin kullanıma girdiği görülmektedir (Cangökçe Yaşar, 2013).

Tipik dil gelişiminde 24-36 ay aralığına baktığımızda, Ölmez'in (2010) TİGE-2 kullanarak Türkçe konuşan TGG ve gecikmiş dil konuşması olan çocukların dilsel becerilerini karşılaştırdığı çalışması sonucunda, 24-36 ay yaş aralığında tipik gelişen çocukların en sık kullandıkları semantik kategorilerin çeşitli sesler ve hayvan sesleri, insanlar ve vücut bölümleri olduğu görülmüştür. 146 eylem içinde en sık kullanılan eylemlerin 'al, at, bak, ver, aç, gel, acı, otur, öp, sus. 407 isimden en sık kullanılan 10'unun ise 'anne, baba, dede, bebek, su, abi, abla, anneanne, süt, cee, kuş olduğu görülmüştür.

Bu evredeki sentaktik gelişimde üç ve dört sözcüklü cümle kullanımı görülmektedir. 'Özne-nesne- eylem', 'özne- nesne- tümleç- eylem' 'tümleç- özne- eylem' ve 'tümleç- özne eylem genişletme' biçimlerinde cümle yapıları görülmektedir. Yerleştirme ad ve yerleştirme zarf cümleleri, öznesi aynı veya ayrı olan sıralı cümle çeşitleri, 'çünkü' bağlacı ve zamansal bağlayıcı 'sonra' kullanımı ve 'değil' kullanımı görülmektedir. Aynı zamanda 'diye' ve '-ile' karşımıza çıkmaktadır. Morfolojik gelişimde ise '-mış', '-ır', çıkma durum eki '-dan' ve çoğul

eki kullanımı görülmektedir. Bu evrenin sonlarına doğru ‘-mıyor’ ve ‘-mıştı’ ekleri de görülmektedir (Cangökçe Yaşar, 2013).

36-42 ay yaş aralığı dil gelişim evresinde çocuklar sentaktik gelişimde beş sözcüklü cümle düzeyine ulaşmaktadır. Cümle yapısı içerisinde genişletmeler görülmektedir. ‘İle’ ve ‘ki’ yapılarının bağlaç görevi üstlendiği görülmektedir. Morfolojik gelişim sürecinde ise diğer evrelerden farklı olarak ‘-ılır’ ve ‘-ılmış’ çekim ekleri çıkmaktadır (Cangökçe Yaşar, 2013).

42-67 ay yaş aralığında dil gelişim süreci incelendiğinde, sentaktik gelişimde artık çocuk beş ve üstünde sözcük içeren cümleler kullanabilmektedir. Zarflaştırma eki ile kurulmuş olan birden fazla cümleyi içinde barındıran yerleştirme cümleleri görülmektedir. Bu evrede genel olarak önceki evrelerdeki yapıların genişlemesi görülmektedir. Bu evrenin sonlarına doğru ‘ondan sonra’ ve ekleyici bağlayıcı olan ‘hem de’ zamansal bağlayıcı sözcükler gözlenmektedir. Morfolojik gelişim sürecinde ise ‘-ırmış’, ‘-ıldı’, ‘-iyormuş’, ‘-iyordu’ ve ‘-abil’ gibi kompleks yapılar edinilmektedir (Cangökçe Yaşar, 2013).

2.2. Gelişimsel Dil Bozukluğu

2.2.1. Gelişimsel dil bozukluğu terminolojisi

Dil dışındaki alanlarda, çocukların gelişimsel zorluklarına yönelik oldukça tutarlı tanı terminolojisi bulunmaktadır. Örneğin okuma güçlüğü için ‘disleksi’, dikkat ile ilgili güçlükler için ‘dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu’ ve sosyal bilişsel zorluklar için kullanılan ‘otizm spektrum bozukluğu’ terimleridir (Bishop, 2014). Ancak çocukluk çağı dil bozukluklarında tutarlı tanı terminolojisi ve kriterleri bulunmamaktadır. Bu tutarsızlık, dil bozukluğu olan çocukların terapiye erişimini aynı zamanda araştırma sürecini ve klinik müdahaleleri de etkilemektedir. Bu nedenle çocuklarda dil bozukluğu alanında çalışan uzmanların üzerinde uzlaşılmış tanı terminolojisi ve kriterleri kullanması önem taşımaktadır. (Reilly vd., 2014, Bishop vd., 2017, Gallagher vd., 2019).

Günümüze kadar, dil bozukluğu olan çocuklar için çeşitli terimler kullanılmıştır. Bunlar; gelişimsel disfazi/afazi, gelişimsel dil bozukluğu/yetersizliği/zorluğu, özgül dil bozukluğu, birincil dil bozukluğu, dil gecikmesi ve dil öğrenme güçlüğüdür (Bishop, 2010, Brooks ve Kempe, 2012, Reilly vd., 2014). Bu alanda tanımlama ve ortak dil oluşturma literatürdeki bu kavram karmaşası nedeniyle zor bir süreçtir (Kamhi, 1998). Bu nedenle ortak dil

oluşturmak adına güncel olarak, Bishop vd. 2017 yılında CATALISE adlı toplantıda Delfi metodu kullanarak, çoğunluğu dil ve konuşma terapistlerinden oluşan 57 profesyonel panel üyesi ile çalışma yapmıştır. Panel üyeleri verilen kararlar üzerinden ‘5 katılıyorum ve 1 hiç katılmıyorum’ şeklinde puanlama yapmıştır. Puanlamalara göre yorumlar ve tartışmalar yapılmış; bunun sonucunda da yazarlar bazı birimlerin yeniden adlandırılması ve temel belgelerin gözden geçirilmesine karar vermişlerdir. Çalışmanın sonucunda, uzmanlar ‘Dil Bozukluğu’ teriminin, orta yaş çocukluk (6-12 yaş aralığı) ve daha ilerisinde devam eden dil problemlerinde ve bu durumun günlük sosyal etkileşimini ve eğitim sürecini etkilediği durumlarda kullanılmasını önermişlerdir. Bununla birlikte problem klinisyen desteği olmadan çözülemeyecek gibiyse de ‘dil bozukluğu’ terimi kullanılmalıdır. Bu durumda prognoz önemli bir faktördür. ‘GDB’ terimi ise bilinen bir ayırt edici durumu olmayan (otizm spektrum bozukluğu, down sendromu, serebral palsi gibi) dil bozuklukları için önerilmiştir. Bu bağlamda ‘gelişimsel’ bilinen biyomedikal bir nedenle ilişkilendirilmek yerine gelişim sırasında ortaya çıkması anlamına gelmektedir. GDB terimi, Uluslararası Hastalık Sınıflaması (International Classification of Diseases- 11th Revision; ICD-11) ile de tutarlılık göstermektedir. Bilinen bir ayırt edici duruma bağlı olan dil bozukluklarının da ‘X’e bağlı dil bozuklukları’ şeklinde adlandırılması önerilmiştir.

2.2.2. Gelişimsel dil bozukluğu tanı kriterleri

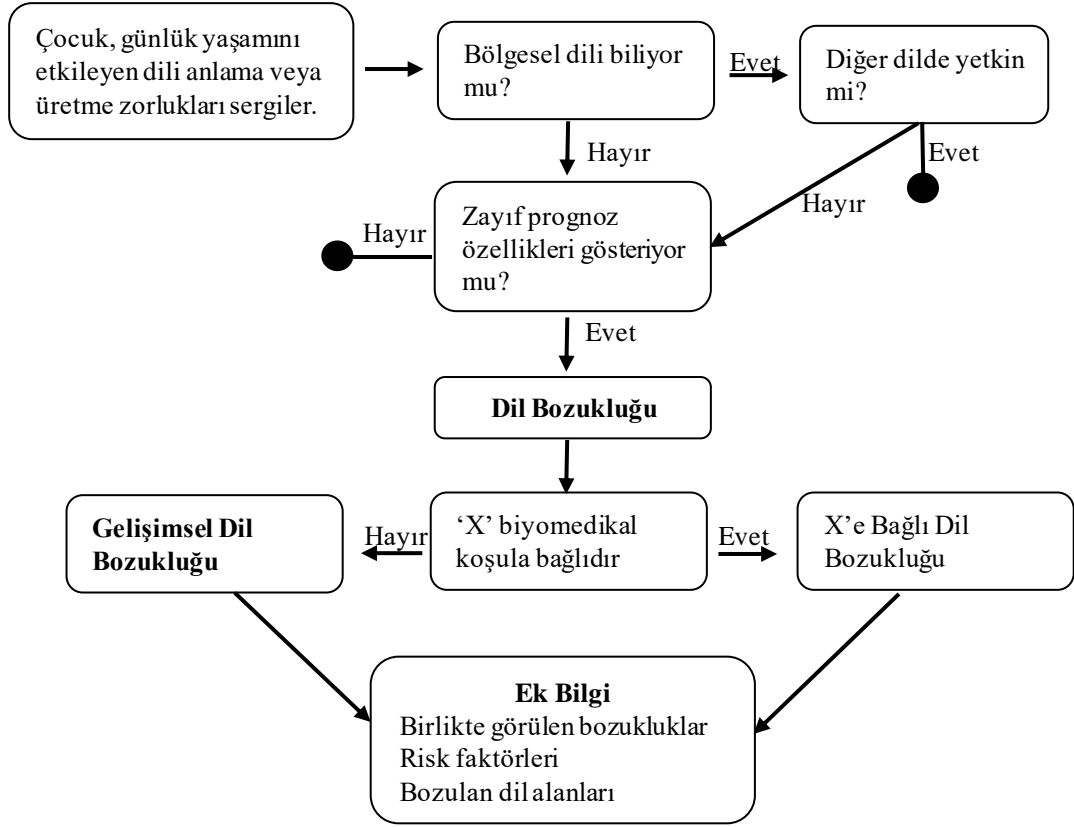
İşitme kaybı, sözel olmayan zeka puanında yetersizlik ve/veya nörolojik hasar olmadan dil becerilerinde belirgin şekilde yetersizlik sergileyen bireylerin yaklaşık %7’si (Tomblin vd., 1997) genellikle GDB olarak tanımlanmaktadır (Leonard, 2014). Benzer şekilde, GDB’li çocukların geleneksel tanımlamasında dışlama ve dahil etme kriterleri kullanılmaktadır. Tipik olarak dışlama kriterleri mental yetersizliğin, işitme kaybının, şiddetli emosyonel bozukluğun ve nörolojik yetersizliğin olmasıdır. Temel dahil etme kriterleri ise sözel olmayan zeka yaşının yaşıtlarına paralel olması ve dil becerilerinin yaşıtlarından geride olmasıdır (Gillam ve Kamhi, 2010). Tanı ölçütleri Başvuru El Kitabı olan DSM 5’e göre dil bozukluğunun tanı kriterleri ise aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır (2013).

1. Üretim ve anlamadaki yetersizlikler nedeniyle dilin kullanım ve edinimindeki aşağıda sıralanan kalıcı zorluklar
 - a. Zayıf sözcük dağarcığı (sözcük bilgisi ve kullanımı)

- b. Sınırlı cümle yapısı (dilbilgisi ve morfoloji kurallarını kullanarak, sözcükleri ve ekleri bir araya getirip cümle kurma)
 - c. Anlatıdaki (narration) bozukluk (bir konuyu anlatmak, sıralı olaylardan bahsetmek veya sohbet etmek amacıyla sözcükleri kullanarak cümleleri bağlama becerisi)
2. Beklenen dil becerilerinin yaşlılarından düşük olması nedeniyle etkili iletişim kurma, sosyal katılım, akademik başarı veya mesleki performans alanlarının birinde veya daha fazlasında sınırlılık olması
 3. Erken gelişimsel dönemde bu semptomların başlaması
 4. Bu zorluklar, işitme kaybı veya diğer duyuşsal bozukluk, motor yetersizlik veya diğer medikal veya nörolojik bozukluklar ile nitelendirilmemektedir ve zeka geriliği veya yaygın gelişimsel bozukluk ile açıklanamamaktadır.

Bishop vd. (2017) ise GDB tanısında, geleneksel tanımdaki dışlayıcı kriterleri kullanmak yerine ayırt edici durumlar, risk faktörleri ve birlikte görülen durumlar olmak üzere üç aşama kullanmaktadır. Ayırt edici durumlar, dil bozukluğunun da yer aldığı daha kompleks bozukluk örüntüsü olan biyomedikal durumlardır (nörolojik yetersizlikler, düşük sözel olmayan zeka, işitme yetersizliği gibi) ve ‘X’in eşlik ettiği dil bozukluğu” şeklinde tanımlanmaktadır; buradaki ‘X’ ayırıcı durumdur. Bu çocuklar da dil problemleri için desteğe ihtiyaç duyarlar ancak müdahale yönteminde biyomedikal durumun göz önünde tutulması gereklidir.

Risk faktörleri, dil bozukluğu ile ilişkisi olan biyolojik ve çevresel faktörler şeklinde tanımlanmaktadır. Bunlar dil bozukluğu olan aile öyküsü, erkek olma veya düşük aile eğitimi gibi faktörlerdir ve GDB tanısında dışlanamaz. Birlikte görülen bozukluklar ise bilişsel, sensori-motor veya davranışsal alanlarda GDB ile birlikte görülen bozukluklar şeklinde tanımlanmaktadır. Bu durumlar, dil problemleri ile nedensel ilişkisi belirsiz olsa da bozukluğun örüntüsünü ve müdahaleye alınan yanıtı etkileyebilir. Bishop vd.’nin (2017) dil bozukluğunun tanımlanmasına yönelik oluşturduğu akış şeması **Şekil 2.1**’de yer almaktadır. Tanılama sürecinde ICD-11 ve DSM-5’ten farklı olarak, dil bozukluğu olan çocukların zayıf sözel olmayan becerilere sahip olabileceği vurgulanmaktadır. Zihinsel yetersizlik kriterini karşılamayan ancak zayıf sözel olmayan becerilere sahip olan çocukların da GDB tanısı alabileceği bu grafik anlatımda belirtilmektedir.

Şekil 2.1. Dil bozukluğunun tanılanmasına yönelik akış şeması (Bishop vd., 2017)

2.2.3. Gelişimsel dil bozukluğu dil özellikleri

GDB’li çocuklar dilbilgisel özelliklerinin belirli kuralları, ilkeleri veya kısıtlamaları hakkındaki bilgi eksikliği nedeniyle, dilbilgisel özellikleri anlama ve üretimde zorluk yaşamaktadırlar (Leonard, 2014). Bununla birlikte GDB’li çocuklarda, ‘işitsel ve konuşma algısında’, çalışma belleği, dikkat ve yürütücü işlevleri içeren ‘merkezi bilişsel alanlarda’ ve problem çözme, mental rotasyon ve matematik becerilerini içeren ‘bilişsel işlevlerde’ sınırlılıklar gözlenmektedir (Schwartz, 2008, Brooks ve Kempe, 2012). Sikora vd. (2019) yaptıkları çalışma sonucunda, GDB’li çocukların TGG çocuklara göre yürütücü işlevlerde daha düşük skor aldıklarını ve iki grup arasındaki yürütücü işlevlerdeki farklılıkların dil üretimini etkilediğini belirtmişlerdir. Çalışmanın sonucunda, nedensel ilişkisi belirsiz olsa da yürütücü işlevlerin dil üretiminde rolü olduğu çıkarımında bulunmuşlardır.

GDB’li çocukların dilbilgisel özelliklerine bakıldığında, sözcük bulma, fonoloji, morfoloji, semantik, sentaks ve/veya pragmatik gibi dilin farklı bileşenlerinde zorluk görülmektedir (akt. Friedmann ve Novogrodsky, 2006). Bazı GDB’li çocuklarda birçok dil bileşeninde yetersizlik gözlenirken, bazılarında tek

bir bileşende yetersizlik gözlenmektedir (Schwartz, 2008). Dil performanslarındaki bu farklılık nedeniyle GDB heterojen bir grup olarak tanımlanmaktadır (van der Lely, 1996, Kamhi, 1998, Reed, 2005).

GDB'li çocukların dilin anlam bileşenindeki yetersizlikleri, ilk sözcüklerin üretimindeki gecikme ile karşımıza çıkmaktadır. Tipik gelişen yaşlıtlarına göre sınırlı sözcük dağarcığına sahiptirler. Sözcüklerin fonolojik temsillerinde eksiklikler gözlemlenmektedir. Sözcüklerin altında yatan semantik bilgede yetersizlikler mevcuttur (Schwartz, 2008, Paul, 2012). GDB'li çocukların dilin kullanım bileşenindeki yetersizlikler ise karşılıklı uzun süren söylemleri anlama zorlukları olarak karşımıza çıkmaktadır. Soyut ve belirsiz dili anlamada zorluk yaşamaktadırlar (Paul, 2018).

GDB'li çocuklarda dilin biçim bileşenindeki yetersizlikleri ayrı ayrı ele almak gerekirse, fonolojik yetersizlikler genel olarak GDB tanı kriterlerinde dışlanan bir unsurdur (Schwartz, 2008) fakat fonolojik bozukluğun dışlanması çok sınırlayıcı bir durumdur çünkü GDB'li çocukların çoğunda fonolojik bozukluk gözlenmektedir (Haskill ve Tyler, 2007). Eadie vd. (2014) 4 yaş grubunda, idiyomatik konuşma sesi bozukluğunun ve dil ve okuryazarlık zorluklarının eşlik ettiği konuşma sesi bozukluğunun prevalansını belirlemek amacıyla yaptıkları çalışma sonucunda, GDB ve konuşma sesi bozukluğunun birlikte görüldüğü grubu %40,8 olarak belirtmişlerdir. GDB'li çocuklar, üretim, algı ve fonolojik farkındalık alanlarında fonolojik bozukluğa sahiptirler. Bununla birlikte morfosentaks gibi dilin diğer alanlarında yetersizlikler de fonolojik faktörlerden etkilenebilir (Schwartz, 2008).

GDB'li çocuklardaki sentaktik ve morfosentaktik yetersizliklere bakıldığında, özellikle çekimsel morfolojide bozulmalar görülmektedir (van der Lely ve Stollwerck, 1996). Topbaş ve Maviş (2015) Türkçe konuşan 3-5 yaş aralığında GDB'li çocuklar ile yaptıkları çalışmada, GDB'li çocukların kompleks morfosentatik yapıları kullanmada yetersiz oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte GDB'li çocuklarda zaman ifade eden eklerin kullanımında zayıflık çok belirgindir (Leonard, 2014). Sentaktik gelişim sürecinde, GDB'li çocuklar karmaşık cümle yapılarını işlemekte zorlanırlar. Bununla birlikte karmaşık cümle yapıları dışında cümle basit olsa dahi GDB'li çocuklar birçok sözcüğü olan cümleleri de işlemekte zorlanırlar (Brooks ve Kempe, 2012). İşlemedeki bu

zorluklar anlama düzeyini etkilemektedir. Montgomery vd. (2016) GDB'li çocuklarda cümle anlama yetersizliklerini inceledikleri derleme çalışmasında, GDB'li çocukların, söylenen cümleyi anlamada yaşıtlarına göre belirgin bir şekilde geride olduğunu ve bu yetersizliğin temelinde sentaks bilgisindeki sınırlılıktan ziyade belleğe dayalı bir sınırlılık olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, Montgomery vd. (2017) kurallı (canonical) ve kuralsız (noncanonical) cümleleri anlama becerileri üzerine çalışma yapmışlardır. Çalışma, 7-11 yaşları arasında 117 TGG ve 117 GDB olan çocuklardan oluşmaktadır. Kurallı cümleler, İngilizce dil yapısına uygun olarak özne yüklem nesne sırasında cümleler ve isim tümceciğinden oluşmaktadır. Kuralsız cümleler ise edilgen yapılar ve sıfat tümceciklerinden oluşmaktadır. Çalışma sonucunda GDB'li çocukların kurallı ve kuralsız cümleleri anlama becerileri TGG çocuklardan anlamlı bir şekilde geride olduğu görülmüştür. Bununla birlikte her iki grupta da kuralsız cümleleri anlama, kurallı cümleleri anlama becerisinden daha zayıftır. Edilgen ve sıfat tümceciği anlama becerisi GDB'li çocuklarda diğer gruba göre daha zayıftır. Deevy ve Leonard (2004) TGG (ort. yaş: 4;3) ve GDB'li (ort. yaş: 5;1) çocukların 5N 1K sorularını anlama becerileri üzerine çalışma yapmışlardır. Çalışma sonucunda, GDB'li çocuklar TGG çocuklara göre 5N 1K sorularını anlamada daha zayıftır. Özellikle uzun ve nesne içeren soru cümlelerinde zorlanmışlardır. Bu cümle tiplerinin yanında GDB'li çocuklar yerleştirme cümlelerini anlamada da zorluk çekmektedirler (Bishop, 1979). GDB'li çocuklarda cümle anlama becerilerinde yetersizliklerin yanı sıra kullanımda da zorluklar görülmektedir. Loeb vd. (1998) yaptıkları çalışmada, 5-6 yaşlarındaki GDB'li çocukların daha az karmaşık cümle yapıları kullandıklarını ve özellikle dolaylı anlatım yapılarında zorluk yaşadıklarını ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte GDB'li çocuklarda 5N 1K soru cümlelerini üretmede de sınırlılık gözlenmektedir (Brooks ve Kempe, 2012, van der Lely ve Battell, 2015). GDB'li çocuklar aynı zamanda edilgen yapıların kullanımında da zorlanmaktadırlar (van der Lely, 1996, Brooks ve Kempe, 2012).

2.3. Tipik Gelişim Gösteren ve Gelişimsel Dil Bozukluğu olan Çocuklarda Cümle Tekrarlama

Cümle tekrarlama GDB'li çocuklarda önemli bir klinik göstergedir (Riches vd., 2012). Conti-Ramsden vd. (2001) GDB olan çocukların psikodilbilimsel göstergeleri üzerine yaptığı çalışmada cümle geri çağırma becerisinin yüksek

duyarlılık seviyesi (%90) ve özgüllüğü (%88) olduğunu saptamışlar ve GDB’de en iyi klinik gösterge olduğunu ileri sürmüşlerdir. Hatta, cümle tekrarlama skorları, GDB’de kullanılan anlamsız sözcük tekrarından daha iyi bir klinik göstergedir (Archibald ve Joanisse, 2009). Cümle geri çağırma becerisi, anlamsız sözcük tekrarını içeren fonolojik kısa süreli bellekle ilişkilidir (Conti-Ramsden vd., 2001). Ancak dilbilgisi gibi dil becerisiyle de ilişkilidir (Eadie vd., 2002). Bunlara rağmen GDB’de cümle tekrarlama daha az ilgi görmüştür (Conti-Ramsden vd., 2001).

Wills ve Gathercole (2001) yaptıkları çalışmada 4-5 yaş grubunda tipik gelişen çocuklarda cümle tekrarlama fonolojik kısa süreli belleğin katkısını incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda cümleleri anlamada gruplar arasında anlamlı bir farklılık olmasa da aynı cümleleri tekrarlama anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Fonolojik kısa süreli bellek kapasitesi yüksek olan çocukların cümle tekrarlama becerisi daha iyiyken, fonolojik kısa süreli belleği kapasitesi düşük olan çocukların cümle tekrarlama becerisi daha düşüktür.

Delage ve Frauenfelder (2019) dilbilgisi ve bellek araçlarını kullanarak, 5-14 yaş aralığında normal gelişen 48 çocuk ve GDB’li 28 çocuğun çalışma belleği ve karmaşık cümlelerin işlenmesi arasındaki ilişkiyi çalışmıştır. Sonuç olarak çalışma belleği ve karmaşık cümlelerin işlenmesi arasında ilişki olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte kontrol grubunda yaş arttıkça çalışma belleği ve karmaşık cümle kapasitelerinin önemli ölçüde arttığı ve bu ilerlemenin GDB’li çocuklarda daha yavaş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zebib vd. (2019) cümle tekrarlama, fonolojik kısa süreli bellek, çalışma belleği ve dilbilgisel bilgi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu çalışma 5-8 yaş aralığında çift dilli TGG 53 çocuk, GDB 23 çocuk olmak üzere 76 çocuktan oluşmaktadır. Çalışmanın sonucunda, GDB olan çift dilli çocukların cümle tekrarlama, fonolojik kısa süreli bellek ve çalışma belleğinde, çift dilli TGG akranlarından daha düşük performansa sahip oldukları bulunmuştur.

GDB olan çocukların cümle tekrarlama becerilerindeki bu yetersizlikler ergenlik döneminde de kalıcıdır (Poll vd., 2010). Cümle tekrarlama çalışması belleğinin önemi de göz önünde bulundurulduğunda, çalışma belleği yetersizliğinin özellikle özgül öğrenme güçlüğü dışında GDB’li çocuklarda da

görülebileceğini ve bireysel bir çocuğun çalışma belleği profilini bilmenin önemli olduğunu göstermektedir (Gray vd., 2019).

2.4. Gelişimsel Dil Bozukluğu ve Broca Afazisi

GDB'li çocuklarda sentaktik ve morfolojik becerilerdeki yetersizlikler çoğunlukla beklenen bir durumdur (Reed, 2005). Dilin biçim modalitesini oluşturan sentaktik ve morfolojik (Bloom ve Lahey, 1978) becerilerdeki bu yetersizlikler dilbilgisel ölçümlerde GDB'li çocukların yetersiz sonuçlar vermesine neden olmaktadır (Leonard, 2014). Dilbilgisel yapının spesifik olarak etkilendiği GDB'li çocuklar 'G-GDB' ya da 'sentaktik-GDB' olarak adlandırılabilir (van der Lely, 2005; Bishop vd., 2000; Friedmann ve Novogrodsky, 2006). Dilbilgisel yapıdaki bu yetersizlikler sonucunda GDB'li çocuklarda telegrafik bir konuşma ortaya çıkmaktadır (Leonard, 2003). Broca afazili bireylerde ise dilbilgisel yapıdaki bu bozulmalar 'agramatizm' olarak adlandırılmaktadır. Agramatizm, afazi tarihinin belirli bir noktasında telegrafik konuşma olarak adlandırılmıştır (Ardilla, 2014). Afazili bireyler, dilsel öğeleri birleştirme becerilerini kaybederler. Dilbilgisel bilgileri sınırlı ya da hiç yoktur. Bu bireyler belirli anlamlı sözcükleri anlayabilir ve üretebilirler. Edat, bağlaç gibi sadece dilbilgisel işlevi olan sözcükleri atmaya eğilimlidirler. Bununla birlikte, daha anlamsal özellik taşıyan kısa cümle yapılarını kullanmaktadırlar (Ardilla, 2014).

Broca afazisi ve GDB'li çocuklarla yapılan araştırmalar incelendiğinde, Bastiaanse ve Bol'un (2001) agramatik afazili bireylerin (AAB), GDB'li çocukların ve TGG çocukların yer aldığı üç grup ile araştırma yaptığı görülmektedir. Her grup 8 katılımcıdan oluşmaktadır ve en az 300 sözcük içeren doğal konuşma örnekleri alınmıştır. Bu çalışmada çekimlenmiş eylem sayısı ve eylem çeşitliliği incelenmiştir. Çalışma sonucunda gruplar arasında çekimlenmiş eylem sayısı ve eylem çeşitliliği açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Üç grubun doğal konuşma örneğinde çekimlenmiş eylemlerin üretimindeki sapma aynıdır ve bu durum önceki çalışmalar ile uyumludur. AAB ve TGG çocuklar arasında çekimlilik ve sözce uzunluğu arasında ise anlamlı bir ilişki vardır. Konuşucu ne kadar çok çekimli eylem üretirse cümleleri de o düzeyde uzamaktadır. Bu nedenle benzer bir şekilde analiz edildiğinde AAB ve TGG çocuklar arasında benzerlikler ortaya çıkarken GDB'li çocuklar ile böyle bir benzerlik bulunmamıştır.

Türkçede Yarbay Duman vd. (2014) Broca afazili bireylerin, GDB ve TGG çocukların yer aldığı üç grup ile çalışmıştır. GDB grubu 12 katılımcıdan, yaş eşlemeli TGG grubu ise 23 katılımcıdan oluşturulmuştur. Çalışmada “The Test For Assessing Reference of Time (TART)” Türkçe versiyonu (Yarbay Duman ve Bastiaanse, 2008) kullanılmıştır. Test, geçmiş zamanın öyküsü, geniş zamanın öyküsü ve gelecek zamanın öyküsü olmak üzere üç koşuldan oluşmaktadır. Çalışmanın sonucunda GDB’li grubun, geniş zamanın öyküsünü, geçmiş zamana göre daha iyi anladıkları belirtilmiştir. Gelecek zamanın öyküsünü anlama ise geçmiş zamanın öyküsünden daha iyi, geniş zamandan daha düşük olarak belirtilmiştir. TGG grubun geniş zamanın öyküsünü anlamasının geçmiş ve gelecek zamandan daha iyi olduğu belirtilmiş olup, geçmiş ve gelecek zamanın öyküsünü anlama arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Broca afazili bireylerde de geçmiş zaman öyküsünün anlaşılması zordur. Gelecek zaman öyküsünün anlaşılması geniş zamandan düşük, geçmiş zamandan iyidir (Yarbay Duman vd., 2011). Bu bulgular GDB’li çocuklar ve Broca afazili bireyler arasında benzerlik olduğunu göstermektedir (Yarbay Duman vd., 2014).

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde yapılan çalışmanın araştırma deseni, katılımcıları, uygulanan araç ve gereçler, uygulama süreci, verilerin toplanması ve ortamı hakkında bilgilere yer verilmektedir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada 4-6 yaş arası Türkçe konuşan TGG ve GDB'li çocukların yapısal farklılık gösteren cümle çeşitlerini anlama ve üretim becerilerinin betimlenmesi ve karşılaştırılması hedeflenmektedir. Bu hedef doğrultusunda çalışmada, iki grup arasında karşılaştırma yapıldığı için ve var olan fakat araştırılması gereken bir durumu ortaya koymayı amaçladığı için karşılaştırmalı betimsel model kullanılmıştır.

Çalışmanın bağımlı değişkeni cümle anlama ve üretme aracından alınan ölçümlerdir. Katılımcıların GDB olup olmaması ve TGG çocukların yaş değişkeni bu çalışmanın bağımsız değişkenidir.

3.2. Katılımcılar ve Katılımcıların Seçimi

Bu çalışma, TGG ve GDB'li çocuklardan oluşan iki farklı örneklem grubunu içermektedir. Çalışmaya katılan Türkçe konuşan 4-6 yaş aralığında TGG ve GDB'li çocukların demografik bilgilerinin verileri **Tablo 3.1**'de sunulmuştur.

Tablo 3.1. *Türkçe konuşan 4-6 yaş aralığında TGG ve GDB'li katılımcı çocukların demografik bilgileri*

Grup		TGG (n=32)		GDB (n=10)
Yaş		4 Yaş	5 Yaş	4-6 Yaş Aralığı
Cinsiyet	Kız	8	8	2
	Erkek	8	8	8
Toplam		16	16	10

Bu çalışma 4-6 yaş aralığında TGG çocuk katılımcı ve GDB'li 10 çocuk katılımcıdan oluşmaktadır. TGG grubunda yaşa göre karşılaştırma yapıldığı için kendi içerisinde 4 ve 5 yaş gurubu olarak ikiye ayrılmıştır. 4 yaş grubu TGG çocuklar 8 erkek ve 8 kız çocuk olmak üzere toplamda 16 çocuktan oluşmaktadır. 5 yaş grubu TGG çocuklar da 8 erkek ve 8 kız çocuk olmak üzere toplamda 16 çocuktan oluşmaktadır. GDB grubu ise 8 erkek ve 2 kız çocuk olmak üzere toplam 10 çocuktan oluşmaktadır.

3.2.1. Tipik gelişim gösteren çocukların seçim kriterleri

Bu çalışmaya 4-6 yaş aralığında, Türkçe konuşan, Eskişehir’de bulunan anaokullarında eğitim gören ve aileleri tarafından gönüllü katılım şartı onaylanmış çocuklar dahil edilmiştir. Dahil edilen TGG çocuk katılımcıların dil gelişimlerinin belirlenen yaşa paralel olduğunu belirlemek adına Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL; Topbaş ve Güven, 2013) uygulanmıştır. TGG çocuklarına uygulanan TEDİL sonuçları ve demografik bilgileri de **Tablo 3.2**’de yer almaktadır.

Tablo 3.2. TGG çocukların demografik bilgileri ve TEDİL sonuçları

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	TEDİL Sonuçları		
			A.D.	İ.E.D.	S.D.P.
1. A.A.G.	4	E	97	94	95
2. U.G.	4	E	107	111	111
3. M.P.E.	4	E	117	116	120
4. Y.M.	4	E	110	119	117
5. K.T.	4	E	118	119	122
6. A.D.Y.	4	E	107	107	108
7. M.G.	4	E	99	104	102
8. Y.U.	4	E	120	116	122
9. D.U.	4	K	114	104	111
10. B.G.	4	K	107	104	107
11. L.Ö.	4	K	115	119	120
12. A.K.	4	K	113	111	114
13. D.A.	4	K	93	100	96
14. E.A.	4	K	113	115	117
15. F.O.	4	K	111	108	111
16. D.K.	4	K	113	107	112
17. Ç.Ç.	5	E	121	121	125
18. A.T.	5	E	121	121	125
19. Ç.İ.	5	E	121	121	125
20. K.E.Ö.	5	E	118	117	121
21. M.A.	5	E	112	112	114
22. Ç.Ö.	5	E	109	111	112
23. M.D.D.	5	E	110	93	102
24. A.E.E.	5	E	110	101	107
25. Z.D.D.	5	K	98	98	98
26. B.G.	5	K	118	129	128
27. R.U.	5	K	114	111	115
28. İ.B.	5	K	110	111	113
29. İ.Z.B.	5	K	110	121	119
30. E.Ö.	5	K	109	104	108
31. M.Ö.	5	K	109	101	106
32. C.N.A.	5	K	101	97	99

A.D.: Alıcı Dil Puanı, İ.E.D.: İfade Edici Dil Puanı, S.D.P.: Sözel Dil Performansı

3.2.2. Gelişimsel dil bozukluğu olan çocukların seçim kriterleri

Çalışmaya, Türkçe konuşan, 4-6 yaş aralığında, Eskişehir’de bulunan özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde dil ve konuşma terapistinden eğitim gören, Rehberlik Araştırma Merkezine (RAM) göre raporunda sadece GDB yazan ve

aileleri tarafından gönüllü katılım şartı onaylanmış çocuklar dahil edilmiştir. GDB grubu aşağıdaki ayırıcı tanı ölçütleri esas alınarak seçilmiştir.

- a. Mental retardasyon ve/veya herhangi bir nörolojik bozukluğunun olmaması,
- b. İşitme yetersizliğinin olmaması
- c. Oral yapıda ve işlevlerinde bir anomali olmaması
- d. Çift dillilik olmaması
- e. TEDİL'in alıcı ve ifade edici dil alt testlerinden en az birinde olmak üzere elde ettikleri dil puanının normalden en az 1 standart sapma göstermesi

Katılımcıların demografik bilgileri ve TEDİL sonuçları **Tablo 3.3**'te yer almaktadır.

Tablo 3.3. GDB'li çocukların demografik bilgileri ve TEDİL sonuçları

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	TEDİL Sonuçları		
			A.D.	İ.E.D.	S.D.P.
1. Y.M.A.	5	K	86	72	75
2. E.A.	4	K	84	73	74
3. M.P.	5	E	80	78	75
4. H.B.T.	4	E	92	79	83
5. Ö.A.	5	E	83	71	72
6. Y.T.A.	5	E	80	78	75
7. A.D.	5	E	83	73	74
8. U.K.	4	E	83	82	79
9. C.A.	4	E	80	78	75
10. A.T.G.	4	E	82	75	74

A.D.: Alıcı Dil Puanı, İ.E.D.: İfade Edici Dil Puanı, S.D.P.: Sözel Dil Performansı

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada katılımcı çocukların dil becerilerinin yaşlarına paralel olup olmadığını belirlemek amacıyla TEDİL kullanılmıştır.

3.3.1. Türkçe Erken Dil Gelişim Testi (TEDİL)

TEDİL, 2;0 – 7;11 yaş aralığındaki çocukların dil gelişim sürecini değerlendirmeyi hedefleyen bir test olup, Test of Early Language Development (TELD-3) dil gelişim testinin Türkçeye uyarlamasıdır (Topbaş ve Güven, 2013). TELD-3, Hresko vd. (1999) tarafından geliştirilen ve bireysel olarak yönetilen, norm referanslı ve çocukların alıcı ve ifade edici sözel dil becerilerini ölçmeyi hedefleyen bir testtir. Aynı şekilde, çocuğun dil gelişiminde yaşlarına göre geriliğini belirlemeyi, sözel dil becerilerinin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koymayı, erken çocukluk döneminde dil yeterliliğinin araştırılmasına yönelik bir

ölçek özelliği taşımayı, olası bir dil terapisi sürecini ve programını ana hatlarıyla belirlemeyi amaçlamaktadır (Topbaş ve Güven, 2013).

TEDİL uygulanıp örneklem grubu belirlendikten cümle anlama ve cümle üretim aracı kullanılmıştır. Katılımcı çocukların öykü tamamlama tekniği ile cümle üretimi, resim gösterme tekniği ile de anlama becerilerinin düzeyleri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. TGG ve GDB'li çocuklara uygulanan ve cümle anlama ve üretim düzeylerini ortaya koymak amacıyla kullanılan iki alt araç aşağıda açıklanmıştır.

3.3.1. Cümle Anlama Aracı

Cümle anlama aracı, yapısal farklılık gösteren cümle çeşitlerini anlama becerisini değerlendirmek için oluşturulmuştur. Her bir cümle tipinden 3 tane olmak üzere toplamda 33 kısa öyküden oluşmaktadır (EK-2). Bu kısa öykülere uygun siyah beyaz görseller bulunup araç oluşturulmuştur (EK-3). Bu çalışmada cümle anlama aracı çocukların hangi cümle tiplerini anlayıp, hangi cümle tiplerini anlamadıklarını belirlemek amacıyla kullanılmıştır.

3.3.2. Cümle Üretim Aracı

Bu çalışmada çocukların afazili bireyler için kullanılan HELPSS terapi yönteminde kullanılan yapısal farklılık gösteren 11 cümle tiplerini üretme becerileri incelenmiştir. Yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipinin üretimini incelemek üzere her bir cümle tipi için 3 tekrarlı üretim ve 3 spontane üretim cümlesi belirlenmiştir. Tekrarlı üretimde, öykü içerisinde geçen hedef cümleyi tekrarlayarak üretmesi, spontane üretimde de öyküyü dinledikten sonra hedef cümleyi spontane üretmesi beklenmiştir. Bunun sonucunda cümle üretim aracı 33'ü 'hedef cümlelerin yer aldığı' diğer 33'ü ise 'hedef cümlelerin yer almadığı' öyküler olmak üzere iki gruptan oluşmaktadır (EK-4). Belirlenen kısa öykülere uygun siyah beyaz görseller Google ve PowerPoint platformlarından hazırlanmıştır (EK-5). Uygulama için seçilen eylemlerin ve nesnelerin sıklığı ve resmedilebilir olması çalışmaya dahil edilmesinde etkili olmuştur.

Uygulama, katılımcı çocukların uygulama sürecini ve yönergeyi anladıklarından emin olmak adına 4 alıştırma cümlesi ile başlatılmıştır. Uygulama materyali bu alıştırma cümleleriyle birlikte toplamda 70 cümleden oluşturulmuştur. Tüm katılımcı çocuklardan, önce hedef cümlelerin yer aldığı öyküler daha sonra

hedef cümlelerin yer almadığı öyküler okunarak öyküyü tamamlayacak hedef cümleyi kurmaları hedeflenmiştir. Bu çalışmada kullanılan yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipi ve içerikleri de HELPSS terapi yöntemindeki sıralamaya göre hazırlanmıştır. HELPSS'in cümle tipleri sıralaması "Geçişsiz emir cümleleri, Geçişli emir cümleleri, Soru cümleleri, Geçişli bildirim cümleleri, Geçişsiz bildirim cümleleri, Karşılaştırma cümleleri, Edilgen cümleler, Evet-hayır soru cümleleri, Çift-geçişli cümleler, Yerleştirme cümleler, Gelecek zamanı bildiren cümleler" şeklindedir. Bu çalışmada da ilk 33 soru bu sıraya göre tekrarlı üretim gerektiren sorulardan oluşturulmuştur. Son 33 soru ise aynı sıralama düzeninde spontane üretim gerektiren sorulardan oluşturulmuştur. Çalışmada kullanılan yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipi aşağıda ayrıntılı bir şekilde sunulmuştur.

3.3.2.1. Geçişsiz emir cümleleri

Nesne almayan bir eylemi olan ve yüklemi emir kipi olan cümleler geçişsiz emir cümlelerini oluşturmaktadır (İmer vd., 2011). Bu çalışmada tekrarlı üretim gerektiren geçişsiz emir cümleleri: 'Gel, Sus, Uyan' iken spontane üretim gerektiren geçişsiz emir cümleleri ise 'Dur, Yat, Otur' şeklinde belirlenmiştir.

3.3.2.2. Geçişli emir cümleleri

Nesne alan bir eylemi olan ve yüklemi emir kipi olan cümleler geçişli emir cümlelerini oluşturmaktadır (İmer vd., 2011). Bu çalışmada tekrarlı üretim gerektiren geçişli emir cümleleri: 'Arabayı yıka, Işığı aç, Mumu yak' iken spontane üretim gerektiren geçişli emir cümleleri 'Kapıyı kapat, Ekmeği kes, Halıyı sil' şeklinde belirlenmiştir.

3.3.2.3. 5N 1K Soru cümleleri

Soru cümleleri, soru sorarak bilgiye ulaşmayı hedefleyen cümlelerden oluşmaktadır (Özkan ve Sevinçli, 2009). Bu çalışmada tekrarlı üretim gerektiren soru cümleleri: 'Tavuk ne zaman pişecek?, Kim hasta?, Gözlüğüm nerede?' şeklinde belirlenmiştir. Spontane üretim gerektiren soru cümleleri ise 'Adın ne?, Atatürk ne zaman öldü?, Ne pişiriyorsun?' şeklinde belirlenmiştir.

3.3.2.4. Geçişli bildirim cümleleri

Nesne alan bir eylemi olan ve eylemin gösterdiği iş, oluş, durumu kişisel tutum belirtmeksizin anlatan cümleler geçişsiz bildirim cümlelerini oluşturmaktadır

(İmer vd., 2011). Bu çalışmada tekrarlı üretim gerektiren geçişli bildirim cümleleri: ‘Saçını tarıyor, Cam siliyor, Çarşaf ütülüyor’ iken spontane üretim gerektiren geçişli bildirim cümleleri ise ‘Çiçek topluyor, Top oynuyor, Odayı temizliyor’ şeklinde belirlenmiştir.

3.3.2.5. Geçişsiz bildirim cümleleri

Nesne almayan bir eylemi olan ve eylemin gösterdiği iş, oluş, durumu kişisel tutum belirtmeksizin anlatan cümleler geçişsiz bildirim cümlelerini oluşturmaktadır (İmer vd., 2011). Bu çalışmada tekrarlı üretim gerektiren geçişsiz bildirim cümleleri: ‘Gülüyor, Yüzüyor, Koşuyor’ iken spontane üretim gerektiren geçişsiz bildirim cümleleri ise ‘Ecem uyuyor, Can düştü, Ağlıyor’ şeklinde belirlenmiştir

3.3.2.6. Karşılaştırma cümleleri

Karşılaştırma cümleleri, zarfın (daha, çok, az) sıfat yapılarının önüne gelerek cümleye karşılaştırma anlamı vermesiyle oluşturulur (Göksel ve Kerslake, 2005, s.176). Bu çalışmada tekrarlı üretim gerektiren karşılaştırma cümleleri: ‘Saçı daha uzun, Mert daha çalışkan, Can daha güçlü’ iken spontane üretim gerektiren karşılaştırma cümleleri ise ‘Ece daha güzel/genç, Tavşan daha hızlı, Ali’den daha uzun’ şeklinde belirlenmiştir.

3.3.2.7. Edilgen cümleler

Edilgen cümlelerdeki özne eylemin anlattığı iş ve oluşu yapan değil bundan etkilenen konumda olan cümlelerdir (Şen, 2016). Bu çalışmada tekrarlı üretim gerektiren edilgen cümleler: ‘Ağaçlar kesildi, Telefon bozuldu, Kolu kırıldı’ iken spontane üretim gerektiren edilgen cümleler ‘Çay döküldü, Evler yıkıldı, Adam ıslandı’ şeklinde belirlenmiştir.

3.3.2.8. Evet hayır soru cümleleri

Cümlenin ve öbeğin ardından veya bazı durumlarda da söz öbeğinin içine ‘- mi’ eki ekleyerek oluşturan cümlelerdir (Karalı, 2015). Bu çalışmada tekrarlı üretim gerektiren evet – hayır soru cümleleri: ‘Erken çıkabilir miyim?, Oyuncak alır mısın?, Su içer misin?’ iken spontane üretim gerektiren evet - hayır soru cümleleri ‘Ellerini yıkadın mı?, Kalemin var mı?, Ödevini bitirdin mi?’ şeklinde belirlenmiştir.

3.3.2.9. Çift geçişli cümleler

Çift geçişli cümleler nesne görevinde yüklemli ve yönelmeli öge alan cümle tipleridir (Öztürk, 2008). Bu çalışmada tekrarlı üretim gerektiren çift geçişli cümleler: ‘Montunu askıya astı, Kulağına küpe takıyor, Dolaba çivi çakıyor’ iken spontane üretim gerektiren çift geçişli cümleler: ‘Suat’a ilaç verdi, Yemeğe tuz atıyor, Mert’e para veriyor’ şeklinde belirlenmiştir.

3.3.2.10. Yerleştirme cümleleri

İlgi cümleleri ve adlaşmış cümleler gibi bir cümlenin başka bir cümlenin kurucusu olduğu cümle tipleridir (İmer vd., 2011). Bu çalışmada tekrarlı üretim gerektiren yerleştirme cümleleri: ‘Aysu’nun düştüğünü düşünüyor, Can’ın düştüğünü gördü, Örümcek görünce korktu’ iken spontane üretim gerektiren yerleştirme cümleleri: ‘Bisiklete binmeyi öğretiyor, Berk’in iyileşmesini istiyor, Kitap okumayı çok seviyor’ şeklinde belirlenmiştir.

3.3.2.11. Gelecek zaman bildiren cümleler

Gelecek zamanı bildiren cümleler, iş, oluş ve durumun cümlenin yer aldığı zamandan sonra olacağını belirleyen cümlelerdir (İmer vd., 2011). Bu çalışmada tekrarlı üretim gerektiren gelecek zaman bildiren cümleler: ‘Su içecek, Sınava girecek, Yemek pişirecek’ iken spontane üretim gerektiren gelecek zaman bildiren cümleler: ‘Kazak/Atkı öreceğ, Dişini çekecek, Uyuyacak’ şeklinde belirlenmiştir.

3.4. Ortam

Çalışma için kullanılan cümle anlama ve üretme aracı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinin terapi odalarında ve Anaokullarının uygun ve sessiz sınıflarında sadece araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulama esnasında ses kaydı alınmıştır.

3.5. Veri Toplama Süreci ve Puanlanması

Uygulama süreci başlatılmadan Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan etik kurul belgesi alınmıştır (Protokol No: 12724, EK-1). Katılımcıların her birine 3 farklı araç uygulanmıştır. Bunlar; (a) dil becerilerinin yaşlarına paralel olup olmadığını belirlemek amacıyla TEDİL, (b) cümle tiplerini anlama becerilerini değerlendirmek için kullanılan cümle anlama aracı, (c) hedef cümlenin yer aldığı öyküyü dinleyerek (tekrarlı

üretim) ve hedef cümlelerin yer almadığı öyküyü dinleyerek (spontane üretim) istenen cümleyi üretme aracı olan cümle üretme aracı olmak üzere toplamda 3 araç uygulanmıştır. Anlama ve üretim araçları benzer öykü ve görsellerden oluşması nedeniyle bir hafta ara ile uygulanmıştır ve bu sebeple araçlar iki farklı oturumda sunulmuştur. İlk oturumda TEDİL ve cümle anlama aracı uygulanmıştır. Bir sonraki hafta uygulanan ikinci oturumda ise cümle üretim aracı uygulanmıştır. Bu araçlar katılımcılara uygulanmadan önce Eskişehir’de bulunan bir anaokulunda eğitim göre 4-6 yaş aralığında 16 çocuğa uygulanmıştır. Bu pilot çalışma sonucunda bazı görsel ve cümlelerin içeriğinde düzenleme yapılmıştır.

Cümle anlama aracı uygulanırken katılımcıdan istenen, dinlenen cümlelerin resmini göstermesidir. Bu uygulama sürecindeki tutarlılığı sağlamak adına yönerge ‘Resimlere bak sana bir cümle okuyacağım. Beni dikkatli dinle ve okuduğum cümlelerin resmini göster. Hazır mısın?’ şeklinde verilmiştir. Aracın puanlanma süreci, her bir doğru yanıtta 1 puan, yanlış yanıtta ise 0 puan olacak şekilde ve tüm soruları doğru yanıtladığı zaman toplamda 33 puan alacak şekilde belirlenmiştir. Bu puanlar TGG ve GDB’li çocuklar arasında cümle tiplerindeki anlama farklılıklarını incelemek amacıyla kullanılmıştır.

Cümle üretim aracı uygulanırken öncelikle hedef cümlelerin öykü içerisinde geçtiği ‘tekrarlı üretim’ olarak adlandırılan ve 33 sorudan oluşan cümleler okunmuştur. Ardından çocukların spontane üretim yapmasını hedefleyen ve 33 sorudan oluşan cümleler okunmuştur. Uygulama sürecindeki tutarlılığı sağlamak adına yönerge ‘Beni dikkatle dinle. Sana bu resim ile ilgili kısa bir hikaye okuyacağım ve sonra soru soracağım. Sorumu cevaplamanı istiyorum. Hazır mısın?’ şeklinde verilmiştir. Katılımcı çocukların bu yönergeyi ve uygulama sürecini anladıklarından emin olmak adına eklenen 4 alıştırmaya ile uygulama başlatılmıştır.

Katılımcı çocuklardan hedef cümlelerin yer aldığı öyküyü dinlerken, öyküye uygun olan siyah beyaz görsele bakmaları istenmiştir. Ardından hedef cümleyi söylemeleri istenmiştir. Doğru yanıt alındığında bir sonraki soruya geçilmiştir. Yanıt gelmediğinde veya çocuğun dikkati dağıldığında dikkati yönlendirip tekrar soru okunmuştur. İpucu yöntemi kullanılmamıştır. Çocukların verdiği ilk yanıt puanlama amacıyla kullanılmıştır. Katılımcı çocuk tekrar edilmesine rağmen doğru

yanıta ulaşamamışsa bir sonraki soruya geçilmiştir. Tüm yanıtlar ayrıntılı bir şekilde uygulama formuna kaydedilmiştir.

Elde edilen veriler, her bir doğru yanıt için 1 puan olarak, yanıt verilmeyen, eksik yanıt verilen veya yanlış yanıt verilen cümleler için 0 puan olarak puanlanmıştır. Katılımcıların cümle üretim aracının tekrarlı üretim bölümünün hepsine doğru yanıt verdiği takdirde toplamda 33 puan, spontane üretim bölümünün hepsine doğru yanıt verdiği takdirde de 33 puan alacağı belirlenmiştir. Bu puanlar, TGG ve GDB'li çocuklar arasındaki yapısal farklılık gösteren cümle tiplerindeki üretim farklılıkları incelemek amacıyla kullanılacaktır.

Üretim aracı ile ilgili, araştırmacılar arasında farklılık göstermediğinden emin olmak adına alanda uzman bir Dil ve Konuşma Terapistinden rastgele seçilen tipik gelişim gösteren 2 çocuğun ve gelişimsel dil bozukluğu olan 2 çocuğun yanıtlarının puanlanması istenmiştir. Bu veriler, Sosyal Bilimler için İstatistik Programına (Statistical Package for the Social Sciences, SPSS) 22.0 aktarılmıştır ve araştırmacılar arasındaki puanlama uyumu Cohen'in kappa analizi ile hesaplanmıştır. Cohen's κ değeri 0,8-1,00 aralığında bulunursa, çok iyi düzeyde uyum olduğunu göstermektedir (Landis ve Koch, 1977). Bu analiz sonucunda, cümle üretim aracında puanlayıcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı ve çok iyi düzeyde uyum olduğu görülmüştür (Cohen's $\kappa = ,909$ ve $p < 0,001$).

3.6. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 22.0 kullanılarak çeşitli istatistiksel teknikler ile analiz edilmiştir. Verilerin analiz edilebilmesi için öncelikle tüm toplanan veriler SPSS 22.0 programına aktarılmıştır. TGG ve GDB'li çocuklar arasında yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini anlama, tekrarlı üretim ve spontane üretim açısından karşılaştırılarak incelenmiştir. Bu karşılaştırmaların analizi için Pearson'un Ki-Kare testi (Pearson's Chi Square Test) kullanılmıştır. TGG çocukların yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini anlama, tekrarlı üretim ve spontane üretim sıralarının oluşturulmasında veriler normal dağılım göstermediği için nonparametrik bir test olan Friedmann Testi kullanılmıştır. GDB'li çocuklarda da yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini anlama, tekrarlı üretim ve spontan üretim sıralarının belirlenmesinde verilerin normal dağılmadığı

da göz önünde bulundurularak nonparametrik bir test olan Friedmann Testi kullanılmıştır.

TGG çocuklar kendi içerisinde 4 ve 5 yaş gruplara ayrılarak, yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini anlama, tekrarlı üretim ve spontane üretim yönünden karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma Pearson'un Ki-Kare testi (Pearson's Chi Square Test) kullanılarak yapılmıştır. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocuklarda iki farklı grup olmak üzere, yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini anlama, tekrarlı üretim ve spontane üretime sıralarının belirlenmesi adına, verilerin normal dağılmaması nedeniyle nonparametrik bir test olan Friedmann Testi kullanılmıştır.

TGG ve GDB'li çocuklarda, 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocuklarda tekrarlı ve spontane üretim arasında karşılaştırma yapmak üzere Wilcoxon Testi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmanın araştırma sorularına yönelik bulgulara yer verilmektedir. Bu çalışmanın amaçları doğrultusunda, TGG ve GDB'li çocuklar arasında yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipinin anlaşılması, tekrarlı üretimi ve spontane üretimi karşılaştırılmıştır. Bu gruplarda ayrı ayrı cümle tiplerinin sıralaması incelenmiştir. Bununla birlikte TGG çocukların yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini anlama, tekrarlı üretime ve spontane üretimleri yaşa göre karşılaştırılmıştır ve cümle tiplerinin sıralaması incelenmiştir.

Bu çalışmada TGG ve GDB'li çocuklara uygulanan cümle anlama, tekrarlı üretim ve spontane üretim araçlarından elde edilen verilerin, gruplara ait ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri **Tablo 4.1**'de sunulmuştur. TGG ve GDB'li çocukların bu üç araçtan aldıkları puanlar ve ortalamaları ayrıntılı bir şekilde EK-6'da yer almaktadır.

Tablo 4.1. *TGG ve GDB'li çocukların cümle anlama, tekrarlı üretim ve spontane üretimden alınan ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri*

Grup	Araç	n	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
TGG	Cümle Anlama	32	21,00	32,00	27,37	2,26
	Tekrarlı Üretim	32	19,00	33,00	27,87	3,23
	Spontane Üretim	32	17,00	29,00	22,68	3,55
GDB	Cümle Anlama	10	20,00	28,00	23,30	2,49
	Tekrarlı Üretim	10	12,00	26,00	18,20	3,96
	Spontane Üretim	10	7,00	17,00	11,60	2,79

Tablo 4.1' de TGG 32 çocuk katılımcının Cümle Anlama Aracından minimum 21,00, maksimum 32,00, ortalama 27,37 puan aldıkları ve standart sapmasının 2,26 olduğu görülmüştür. Tekrarlı üretim aracından minimum 19,00, maksimum 33,00, ortalama 27,87 puan aldıkları ve standart sapmasının 3,23 olduğu görülmüştür. Spontane Üretim Aracından ise minimum 17,00, maksimum 29,00, ortalama 22,68 puan aldıkları ve standart sapmasının 3,55 olduğu görülmüştür. GDB'li çocuklar incelendiğinde, cümle anlama aracından minimum 20,00, maksimum 28,00, ortalama 23,30 puan aldıkları ve standart sapmasının 2,49 olduğu görülmüştür. Tekrarlı üretim aracından minimum 12,00, maksimum 26,00, ortalama 18,20 puan aldıkları ve standart sapmasının 2,76 olduğu görülmüştür. Son olarak spontane üretim aracından minimum 7,00, maksimum 17,00, ortalama 11,60 puan aldıkları ve standart sapmasının 2,79 olduğu görülmüştür.

TGG ve GDB’li çocuklarda cümle anlama, tekrarlı üretim ve spontane üretim araçlarından elde edilen veriler sonucunda gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını ortaya koymak üzere Mann Whitney-U testi yapılmıştır ve sonuçları **Tablo 4.2**’de verilmiştir.

Tablo 4.2. TGG ve GDB’li çocuklarda cümle anlama, tekrarlı üretim ve spontane üretim puanlarının Mann Whitney-U ile gruplar arası karşılaştırılması

	Grup	n	S.O.	U	z	P
Cümle Anlama	TGG	32	25,30			
	GDB	10	9,35	38,50	-3,62	,00*
Tekrarlı Üretim	TGG	32	26,17			
	GDB	10	6,55	10,50	-4,43	,00*
Spontane Üretim	TGG	32	26,47			
	GDB	10	5,60	1,00	-4,70	,00*

S.O.: Sıra Ortalaması, $p < ,05^*$

Tablo 4.2’de gözleendiği gibi cümle anlama puanları arasında TGG ve GDB’li çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($U=38,50$ ve $p < 0,001$). Sıra ortalaması incelendiğinde, TGG çocuklar (25,30), GDB’li çocuklardan (9,35) cümle anlamada daha başarılıdır. Tekrarlı üretimden alınan puanlarda da TGG ve GDB’li çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($U=10,50$ ve $p < 0,001$). Sıra ortalamaları karşılaştırıldığında TGG çocukların (26,17) tekrarlı üretimde GDB’li çocuklara (6,55) kıyasla daha başarılı olduğu görülmüştür. Spontane üretim puanlarında da TGG ve GDB’li çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmiştir ($U=1,00$ ve $p < 0,001$). Sıra ortalamalarının sonucunda TGG çocukların (26,47), GDB’li çocuklardan (5,60) spontane üretimde de daha başarılı olduğu görülmüştür.

Cümle anlama aracı, tekrarlı üretim ve spontane üretim gerektiren Cümle Üretim Aracı yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipinden oluşmaktadır. Her cümle tipinde üçer örnek resimlendirilmiş ve cümleleri oluşturulmuştur. Bu araçlardan alınan puanlar SPSS 22.0 istatistik programında analiz edilmiştir. TGG ve GDB’li çocukların bu araçlardan aldıkları puanlar normal dağılım göstermediği ($p < ,05$) için alınan puanlara göre cümle tiplerinin sırasını belirlemek adına parametrik olmayan bir test olan Friedmann testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler **Tablo 4.3**’te sunulmuştur.

Tablo 4.3. TGG ve GDB’li çocukların yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini anlama, tekrarlı üretim ve spontane üretim sırası

Tipik Gelişim Gösteren Çocuklar (n=32)					
Cümle Anlama Sırası		Tekrarlı Üretim Sırası		Spontane Üretim Sırası	
Cümle Tipi	S.O.	Cümle Tipi	S.O.	Cümle Tipi	S.O.
Yerleştirme	8,19	Geçişsiz Emir	7,55	Geçişsiz Bildirim	9,00
Geçişli Bildirim	7,61	Geçişsiz Bildirim	7,41	Edilgen	8,44
Geçişli Emir	7,58	Geçişli Bildirim	7,30	Gelecek Zaman	8,14
Edilgen	7,58	Edilgen	7,30	Geçişli Bildirim	8,06
Çift Geçişli	7,52	Gelecek Zaman	7,16	Geçişsiz Emir	7,38
Gelecek Zaman	6,25	5N 1K Soruları	6,75	Geçişli Emir	5,73
Geçişsiz Bildirim	5,39	Evet Hayır Sorusu	6,69	Evet Hayır Sorusu	5,23
Karşılaştırma	5,05	Geçişli Emir	6,02	5N 1K Soruları	5,14
5N 1K Soruları	3,80	Yerleştirme	4,42	Yerleştirme	4,13
Evet Hayır Sorusu	3,64	Çift Geçişli	3,39	Karşılaştırma	2,61
Geçişsiz Emir	3,41	Karşılaştırma	2,03	Çift Geçişli	2,14
Gelişimsel Dil Bozukluğu olan Çocuklar (n=10)					
Yerleştirme	9,05	Geçişsiz Emir	9,40	Geçişli Bildirim	8,65
Geçişli Bildirim	9,00	Edilgen	9,10	Gelecek Zaman	8,65
Geçişli Emir	8,30	Geçişsiz Bildirim	8,60	Geçişsiz Emir	8,40
Çift Geçişli	7,65	Geçişli Emir	7,30	Edilgen	8,10
Geçişsiz Bildirim	5,60	Geçişli Bildirim	6,45	Geçişsiz Bildirim	8,00
5N 1K Soruları	5,55	Gelecek Zaman	6,30	5N 1K Soruları	5,00
Gelecek Zaman	5,45	Evet Hayır Sorusu	5,50	Yerleştirme	4,95
Edilgen	4,75	5N 1K Soruları	4,20	Evet Hayır Sorusu	4,20
Evet Hayır Soru	4,65	Yerleştirme	3,55	Geçişli Emir	4,15
Karşılaştırma	3,30	Çift Geçişli	3,50	Karşılaştırma	3,10
Geçişsiz Emir	2,70	Karşılaştırma	2,10	Çift Geçişli	2,80

S.O.: Sıra Ortalaması

Tablo 4.3’te görüldüğü üzere TGG çocuklar Cümle Anlama Aracından en yüksek sıra ortalamasını yerleştirme cümlelerinden (8,19) alırken en düşük sıra ortalamasını ise geçişsiz emir cümlelerinden (3,41) almıştır. GDB’li çocuklar da cümle anlama aracından en yüksek sıra ortalamasını yerleştirme cümlelerinden (9,05) almışlardır. En düşük sıra ortalamasını -TGG çocuklarda da görüldüğü gibi- geçişsiz emir cümlelerinden (2,70) almışlardır.

TGG çocuklar tekrarlayarak üretilen cümle tiplerinde en yüksek sıra ortalamasını geçişsiz emir cümlelerinde (7,55), en düşük sıra ortalamasını ise karşılaştırma cümlelerinde (2,03) almışlardır. GDB’li çocuklar da en yüksek sıra ortalamasını geçişsiz emir cümlelerinde (9,40), en düşük sıra ortalamasını karşılaştırma cümlelerinden (2,10) almışlardır.

Spontane üretim gerektiren cümle tiplerini incelediğimizde TGG çocuklar en yüksek sıra ortalamasını geçişsiz bildirim cümlelerinden (9,00), en düşük sıra ortalamasını çift geçişli cümlelerden (2,14) almışlardır. Bu bölümde GDB’li

çocuklar ise en yüksek sıra ortalamasını geçişli bildirim cümlelerinde (8,65), en düşük sıra ortalamasını -TGG çocukların performansında olduğu gibi- çift geçişli cümlelerden (2,80) almışlardır.

4.1. 4 ve 5 Yaş Grubunda Tipik Gelişim Gösteren Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini ‘Anlama’ Puanları ve ‘Anlama Sırası’ Nasıldır?

4 ve 5 yaş grubunda TGG çocuklara uygulanan cümle anlama aracından elde edilen verilerin, yaş gruplarına ait ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri **Tablo 4.4**'te sunulmuştur.

Tablo 4.4. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların cümle anlama aracından alınan ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri

Yaş Grubu	n	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
4 Yaş	16	21,00	30,00	26,37	2,50
5 Yaş	16	27,00	32,00	28,37	1,50

Tablo 4.4'te görüldüğü gibi 4 yaş grubunda TGG çocukların Cümle Anlama Aracından minimum 21,00, maksimum 30,00, ortalama 26,37 puan aldıkları standart sapma değerinin ise 2,50 olduğu görülmüştür. 5 yaş grubunda TGG çocukların ise minimum 27,00, maksimum 32,00, ortalama 28,37 puan aldıkları ve 1,50 standart sapma değeri olduğu görülmektedir.

4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların cümle anlama aracından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak farklılık olup olmadığını belirlemek adına Mann Whitney-U Testi yapılmıştır ve elde edilen sonuçlar **Tablo 4.5**'te sunulmuştur.

Tablo 4.5. 4 ve 5 yaş grubu TGG çocuklarda cümle anlama puanlarının Mann Whitney-U ile yaş grupları arasında karşılaştırılması

	Yaş	N	S.O.	U	z	P
Cümle Anlama	4 Yaş	16	17,38	117,00	-2,54	,01*
	5 Yaş	16	27,00			

S.O.: Sıra ortalaması, $p < ,05^*$

Tablo 4.5'te görüldüğü gibi 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların cümle anlamadan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır (U=117,00 ve $p = ,01$). Sıra ortalaması ile kıyaslandığında, 5 yaş TGG çocukların

(27,00) cümle anlama da 4 yaş grubuna göre (17,28) daha başarılı olduğunu söylemek mümkündür.

Yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipinden oluşan Cümle Anlama Aracında, her bir cümle tipi için 3 soru bulunmaktadır. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların cümle tiplerini anlama sorularında, maksimum 3 puan minimum 0 puan almıştır. Cümle Anlama Aracından alınan bu puanlar SPSS 22.0 istatistik programında analiz edilmiştir. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların anlama aracından aldıkları puanların Shapiro-Wilk Normalite testine göre normal dağılmadığı görülmüştür ($p < .05$). Bu nedenle her bir grup adına cümle anlama sıralarını belirlemek için parametrik olmayan bir test olan Friedmann Testi kullanılmıştır. Bunun sonucunda ise 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların ve GDB'li çocukların en iyi anladıkları cümle tipinden başlayarak yetersiz anladıkları cümle tipine doğru bir cümle anlama sırası oluşturulmuş ve **Tablo 4.6**'da verilmiştir.

Tablo 4.6. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların ve GDB'li çocukların cümle anlama sırası

4 Yaş Grubu		5 Yaş Grubu	
Cümle Tipi	S.O.	Cümle Tipi	S.O.
Yerleştirme	8,47	Yerleştirme	7,91
Geçişli Bildirim	7,66	Edilgen	7,91
Geçişli Emir	7,59	Geçişli Emir	7,56
Çift Geçişli	7,47	Çift Geçişli	7,56
Edilgen	7,25	Geçişli Bildirim	7,56
Gelecek Zaman	6,50	Gelecek Zaman	6,00
Geçişsiz Bildirim	5,22	Geçişsiz Bildirim	5,56
Karşılaştırma	4,59	Karşılaştırma	5,50
Evet Hayır Sorusu	4,00	5N 1K Soruları	3,72
5N 1K Soruları	3,88	Geçişsiz Emir	3,44
Geçişsiz Emir	3,38	Evet Hayır Sorusu	3,28

S.O.: Sıra Ortalaması

Tablo 4.6'da 4 yaş grubunda TGG çocukların en yüksek sıra ortalamasını yerleştirme cümlelerinde (8,47), en düşük sıra ortalamasını ise geçişsiz emir cümlelerinde (3,38) aldıkları gözlemlenmiştir. 4 yaş grubunda TGG çocukların cümle tiplerine göre anlama sırası yerleştirme cümleleri, geçişli bildirim cümleleri, geçişli emir cümleleri, çift geçişli cümleler, edilgen cümleler, gelecek zamanı bildiren cümleler, geçişsiz bildirim cümleleri, karşılaştırma cümleleri, evet hayır soru cümleleri, 5N 1K soru cümleleri ve geçişsiz emir cümleleri şeklinde belirlenmiştir.

5 yaş grubunda TGG çocukların cümle anlama sırası incelendiğinde, en yüksek sıra ortalamasını yerleştirme cümlelerinde (7,91) ve edilgen cümlelerde (7,91) aldıkları, en düşük sıra ortalamasını ise evet hayır soru cümlelerinde (3,28) aldıkları görülmüştür. 5 yaş grubunda TGG çocukların cümle tiplerine göre anlama sırası da yerleştirme cümleleri, edilgen cümleler, geçişli emir cümleleri, çift geçişli cümleler, geçişli bildirim cümleleri, gelecek zamanı bildiren cümleler, geçişsiz bildirim cümleleri, karşılaştırma cümleleri, 5N 1K soru cümleleri, geçişsiz emir cümleleri ve evet hayır soru cümleleri olarak belirlenmiştir.

4.2. 4 ve 5 Yaş Grubunda Tipik Gelişim Gösteren Çocukların ‘Tekrarlı Üretim Puanları’ ve ‘Tekrarlı Üretim Sırası’ Nasıldır?

4 ve 5 yaş grubunda TGG çocuklara uygulanan tekrarlı üretim aracından elde edilen verilerin, yaş gruplarına ait ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri **Tablo 4.7**'de sunulmuştur.

Tablo 4.7. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların tekrarlı üretim aracından alınan ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri

Yaş Grubu	n	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
4 Yaş	16	19,00	32,00	26,50	3,59
5 Yaş	16	25,00	33,00	29,25	2,14

Tablo 4.7 incelendiğinde 4 yaş grubunda TGG çocukların tekrarlı üretimden aldıkları puanların minimum değeri 19,00, maksimum değeri 32,00, ortalaması 26,50'dir ve standart sapma değerinin ise 3,59'dur. 5 yaş grubunda TGG çocukların ise minimum 25,00, maksimum 33,00, ortalama 29,25 puan aldıkları ve 2,14 standart sapma değeri olduğu gözlenmektedir.

4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların tekrarlı üretim aracından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak farklılığı belirlemek adına Mann Whitney-U Testi yapılmıştır ve elde edilen sonuçlar **Tablo 4.8**'de sunulmuştur.

Tablo 4.8. 4 ve 5 yaş grubu TGG çocuklarda tekrarlı üretim puanlarının mann Whitney-U ile yaş grupları arasında karşılaştırılması

	Yaş	N	S.O.	U	z	P
Tekrarlı Üretim	4 Yaş	16	17,13			
	5 Yaş	16	27,33	111,00	-2,68	,00*

S.O.: Sıra ortalaması, $p < ,05^*$

Tablo 4.8'e bakıldığında 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların tekrarlı üretimden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır

($U=111,00$ ve $p<0,001$). Sıra ortalaması incelendiğinde 5 yaş grubunda TGG çocukların (27,33) tekrarlı üretimde, 4 yaş TGG çocuklardan (17,13) daha başarılı olduğu görülmüştür.

4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların tekrarlı üretim gerektiren sorulardan, maksimum 3 puan, minimum 0 puan almıştır. Cümle üretim aracının ilk bölümünden aldıkları puanların Shapiro-Wilk Normalite testine göre normal dağılmadığı görülmüştür ($p<0,05$). Bu sebeple 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların cümle tiplerini tekrarlı üretim sıralarını oluşturmak amacıyla parametrik olmayan bir test olan Friedmann Testi kullanılmıştır. Bunun sonucunda 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların ve tekrarlı üretimde en iyi ürettikleri cümle tipinden başlayıp yetersiz ürettikleri cümle tipine doğru bir cümle üretim sırası belirlenmiştir ve **Tablo 4.9'** da verilmiştir.

Tablo 4.9. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların ve GDB'li çocukların yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini tekrarlı üretim sırası

4 Yaş Grubu		5 Yaş Grubu	
Cümle Tipi	S.O.	Cümle Tipi	S.O.
Geçişsiz Emir	7,91	Geçişsiz Emir	7,19
Geçişsiz Bildirim	7,63	Geçişsiz Bildirim	7,19
Geçişli Bildirim	7,41	Geçişli Bildirim	7,19
Edilgen	7,41	Edilgen	7,19
Gelecek Zaman	7,13	Gelecek Zaman	7,19
Geçişli Emir	6,47	5N 1K Soruları	7,19
Evet Hayır Sorusu	6,47	Evet Hayır Sorusu	6,91
5N 1K Soruları	6,31	Geçişli Emir	5,56
Yerleştirme	3,88	Yerleştirme	4,97
Çift Geçişli	3,34	Çift Geçişli	3,44
Karşılaştırma	2,06	Karşılaştırma	2,00

S.O.: Sıra Ortalaması

Tablo 4.9' da 4 yaş grubunda TGG çocukların tekrarlı üretimde en yüksek sıra ortalamasını geçişsiz emir cümlelerinde (7,91) aldığı görülmektedir. En düşük sıra ortalamasını ise karşılaştırma cümlelerinde (2,06) almışlardır. 4 yaş grubunda TGG çocukların tekrarlı üretimde cümle sırası geçişsiz emir cümleleri, geçişsiz bildirim cümleleri, geçişli bildirim cümleleri, edilgen cümleler, gelecek zamanı bildiren cümleler, geçişli emir cümleleri, evet hayır soru cümleleri, 5N 1K soru cümleleri, yerleştirme cümleleri, çift geçişli cümleler, karşılaştırma cümleleri şeklindedir.

5 yaş grubunda TGG çocukların tekrarlı üretimini incelendiğinde, geçişsiz emir cümlelerinin (7,19), geçişsiz bildirim cümlelerinin (7,19), geçişli bildirim

cümlelerinin (7,19), edilgen cümlelerin (7,19), gelecek zamanı bildiren cümlelerin (7,19) ve 5N 1K soru cümlelerinin (7,19) sıra ortalamasının eşit olduğu ve diğer cümle tiplerine göre en yüksek olduğu görülmektedir. Bu grubun en düşük sıra ortalamasını ise karşılaştırma cümlelerinde (2,00) aldığı görülmektedir.

4.3. 4 ve 5 Yaş Grubunda Tipik Gelişim Gösteren Çocukların ‘Spontane Üretim Puanları’ ve ‘Spontane Üretim Sırası’ Nasıldır?

4 ve 5 yaş grubunda TGG çocuklara uygulanan spontane üretim aracından elde edilen verilerin, yaş gruplarına ait ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri **Tablo 4.10**'da verilmiştir.

Tablo 4.10. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların spontane üretim aracından alınan ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerleri

Yaş Grubu	n	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
4 Yaş	16	17,00	26,00	20,62	2,60
5 Yaş	16	20,00	29,00	24,75	3,19

Tablo 4.10'a bakıldığında 4 yaş grubunda TGG çocukların spontane üretimden aldıkları puanların minimum değeri 17,00, maksimum değeri 26,00, ortalaması 20,62'dir ve standart sapma değerinin ise 2,60 olduğu görülmüştür. 5 yaş grubunda TGG çocukların ise minimum 20,00, maksimum 29,00, ortalama 24,75 puan aldıkları ve standart sapma değeri 3,19'dur.

4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların spontane üretim aracından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olup olmadığını belirlemek için Mann Whitney-U Testi yapılmıştır ve elde edilen veriler **Tablo 4.11**'de sunulmuştur.

Tablo 4.11. 4 ve 5 yaş grubu TGG çocuklarda spontane üretim puanlarının Mann Whitney-U ile yaş grupları arasında karşılaştırılması

	Yaş	n	S.O.	U	z	P
Tekrarlı Üretim	4 Yaş	16	16,15			
	5 Yaş	16	28,64	87,50	-3,27	,00*

S.O.: Sıra ortalaması, $p < ,05^*$

Tablo 4.11 incelendiğinde 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların spontane üretimden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($U=87,50$ ve $p < 0,001$). Sıra ortalamaları karşılaştırıldığında, 5 yaş grubunda TGG çocuklar (28,64) spontane üretimde, 4 yaş TGG çocuklara göre (16,15) daha iyi düzeyde olduğu görülmüştür.

Spontane üretim bölümü de yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipinden oluşmaktadır. Her bir cümle tipi 3 sorudan oluşmaktadır. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocuklar spontane üretim gerektiren sorulardan maksimum 3 puan minimum 0 puan almışlardır. Grupların spontane üretimden aldıkları puanların Shapiro-Wilk Normalite testine göre normal dağılmadığı görülmüştür ($p < .05$). Bu sebeple 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocuklar cümle tiplerini spontane üretim sıralarını oluşturmak amacıyla parametrik olmayan bir test olan Friedmann Testi kullanılmıştır. Elde edilen veriler ile 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların spontane üretim ile en iyi ürettikleri cümle tipinden başlayıp yetersiz ürettikleri cümle tipine doğru bir cümle üretim sırası belirlenmiş ve **Tablo 4.12**'de sunulmuştur.

Tablo 4.12. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini spontane üretim sırası

4 Yaş Grubu		5 Yaş Grubu	
Cümle Tipi	S.O.	Cümle Tipi	S.O.
Geçişsiz Bildirim	9,41	Geçişsiz Bildirim	8,59
Edilgen	8,28	Edilgen	8,59
Gelecek Zaman	8,25	Gelecek Zaman	8,03
Geçişli Bildirim	8,22	Geçişli Bildirim	7,91
Geçişsiz Emir	7,69	Geçişsiz Emir	7,06
5N 1K Soruları	5,94	Geçişli Emir	5,66
Geçişli Emir	5,81	Evet Hayır Sorusu	5,59
Evet Hayır Sorusu	4,88	Yerleştirme	5,09
Yerleştirme	3,16	5N 1K Soruları	4,34
Karşılaştırma	2,34	Karşılaştırma	2,88
Çift Geçişli	2,03	Çift Geçişli	2,25

S.O.:Sıra ortalaması

Tablo 4.12'de görüldüğü üzere 4 yaş grubunda TGG çocuklar spontane üretimde en yüksek sıra ortalamasını geçişsiz bildirim cümlelerinde (9,41), en düşük sıra ortalamasını ise çift geçişli cümlelerde (2,03) almışlardır. 4 yaş grubunda TGG çocukların spontane üretilen cümle tipleri, geçişsiz bildirim cümleleri, edilgen cümleler, gelecek zamanı bildiren cümleler, geçişli bildirim cümleleri, geçişsiz emir cümleleri, 5N 1K soru cümleleri, geçişli emir cümleleri, evet hayır soru cümleleri, yerleştirme cümleleri, karşılaştırma cümleleri ve çift geçişli cümleler şeklinde sıralanmaktadır.

Spontane üretilen cümle tiplerinde 5 yaş grubunda TGG çocuklar en yüksek sıra ortalamasını geçişsiz bildirim cümleleri (8,59) ve edilgen cümlelerde (8,59) almışlardır. En düşük sıra ortalamasını ise çift geçişli cümlelerde (2,25) almışlardır. 5 yaş grubunda TGG çocukların spontane üretim cümle sırası, geçişsiz bildirim

cümleleri, edilgen cümleler, gelecek zamanı bildiren cümleler, geçişli bildirim cümleleri, geçişsiz emir cümleleri, geçişli emir cümleleri, evet hayır soru cümleleri, yerleştirme cümleleri, 5N 1K soru cümleleri, karşılaştırma cümleleri ve çift geçişli cümleler şeklindedir.

4.4. Tipik Gelişim Gösteren ve Gelişimsel Dil Bozukluğu olan Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini ‘Anlama’ Puanları Arasında Fark Var Mıdır?

TGG ve GDB’li çocukların yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini anlama yüzdeleri, Pearson’un Ki-Kare Testi ile karşılaştırılmıştır. Bunun sonucunda elde edilen veriler **Tablo 4.13**’te sunulmuştur.

Tablo 4.13. TGG ve GDB’li çocukların cümle anlama aracından alınan yüzdelerin karşılaştırılmasına ilişkin Pearson’un Ki-Kare Testi sonuçları

Cümle Tipi	Yanıt	TGG (n=32)	%	GDB (n=10)	%	χ^2	P
Geçişsiz Emir Cümleleri	Doğru	60	62,5	12	40	4,72	,03*
	Yanlış	36	37,5	18	60		
	Toplam	96	100	30	100		
Geçişli Emir Cümleleri	Doğru	92	95,8	27	90	1,48	,22
	Yanlış	4	4,2	3	10		
	Toplam	96	100	30	100		
5N 1K Soru Cümleleri	Doğru	62	64,5	20	66,7	,04	,83
	Yanlış	34	35,5	10	33,3		
	Toplam	96	100	30	100		
Geçişli Bildirim Cümleleri	Doğru	92	95,8	29	96,7	,04	,83
	Yanlış	4	4,2	1	3,3		
	Toplam	96	100	30	100		
Geçişsiz Bildirim Cümleleri	Doğru	77	80,2	21	70	1,37	,24
	Yanlış	19	19,8	9	30		
	Toplam	96	100	30	100		
Karşılaştırma Cümleleri	Doğru	73	76	14	46,7	9,22	,00*
	Yanlış	23	24	16	53,3		
	Toplam	96	100	30	100		
Edilgen Cümleler	Doğru	91	94,8	18	60	23,70	,00*
	Yanlış	5	5,2	12	40		
	Toplam	96	100	30	100		
Evet Hayır Soru Cümleleri	Doğru	59	61,5	17	56,7	,21	,64
	Yanlış	37	38,5	13	43,3		
	Toplam	96	100	30	100		
Çift Geçişli Cümleler	Doğru	91	94,8	26	86,7	2,27	,13
	Yanlış	5	5,2	4	13,3		
	Toplam	96	100	30	100		
Yerleştirme Cümleleri	Doğru	96	100	29	96,7	3,22	,07
	Yanlış	0	0	1	3,3		
	Toplam	96	100	30	100		
Gelecek Zaman Bildiren Cümleler	Doğru	83	86,5	20	66,7	6,00	,01*
	Yanlış	13	13,5	10	33,3		
	Toplam	96	100	30	100		

* $p < ,05$

Elde edilen veriler sonucunda, **Tablo 4.13**'te görüldüğü gibi TGG ve GDB'li çocuklar arasında geçişsiz emir cümlelerini, karşılaştırma cümlelerini, edilgen cümleleri ve gelecek zamanı bildiren cümleleri anlamada istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p < ,05$).

Birinci cümle tipi 'yat, sus, otur' gibi 'geçişsiz emir cümlelerini' anlamada TGG ve GDB'li çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($\chi^2 = 4,72$ ve $p = ,03$). TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%62,5) GDB'li çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%40) daha yüksektir. Bu bilgiye göre, TGG çocukların 'geçişsiz emir cümlelerini' anlamasının diğer gruba göre daha başarılı olduğu görülmektedir.

Altıncı cümle tipi olan 'Cemil daha güçlü, Ali'den daha uzun, tavşan daha hızlı' gibi cümlelerden oluşan 'karşılaştırma cümlelerini' anlamada TGG ve GDB'li çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($\chi^2 = 9,22$ ve $p < 0,001$). TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%76) ve GDB'li çocukların doğru yanıt yüzdesi (%46,7) karşılaştırıldığında, TGG çocukların 'karşılaştırma cümlelerini' anlaması GDB'li çocuklara göre daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

'Kırıldı, döküldü, ıslandı' gibi cümlelerin yer aldığı 'edilgen cümleleri' anlamada da gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($\chi^2 = 23,70$ ve $p < 0,001$). TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (94,8), GDB'li çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%60) daha yüksektir. Bunun sonucunda, TGG çocuklar 'edilgen cümleleri' anlamada GDB'li çocuklardan daha iyidir.

Son cümle tipi olan 'dişini çekecek, sınava girecek, tatile gidecek' gibi 'gelecek zaman bildiren cümleleri' anlamada gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($\chi^2 = 6,00$ ve $p = ,01$). TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%86,5), GDB'li çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%66,7) yüksek olduğu için 'gelecek zamanı bildiren cümleleri' anlamada TGG çocukların diğer gruba göre daha avantajlı olduğu görülmektedir.

4.5. Tipik Gelişim Gösteren Çocukların ve Gelişimsel Dil Bozukluğu olan Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini ‘Tekrarlı Üretim’ Puanları Arasında Fark Var mıdır?

TGG ve GDB’li çocukların yapısal farklılık gösteren ve tekrarlı üretimde cümle tiplerinin yüzdeleri, Pearson’un Ki-Kare Testi ile karşılaştırılmıştır. Elde edilen veriler ise **Tablo 4.14**’te verilmiştir.

Tablo 4.14. TGG ve GDB’li çocukların tekrarlı üretimde aldıkları yüzdelerin karşılaştırılmasına ilişkin Pearson’un Ki-Kare Testi sonuçları

Cümle Tipi	Yanıt	TGG (n=32)	%	GDB (n=10)	%	χ^2	p
Geçişsiz Emir Cümleleri	Doğru	96	100	30	100	-	-
	Yanlış	0	0	0	0		
	Toplam	96	100	30	100		
Geçişli Emir Cümleleri	Doğru	86	89,6	23	76,7	3,26	.07
	Yanlış	10	10,4	7	23,3		
	Toplam	96	100	30	100		
5N 1K Soru Cümleleri	Doğru	89	92,7	11	36,7	43,83	.00*
	Yanlış	7	7,3	19	63,3		
	Toplam	96	100	30	100		
Geçişli Bildirim Cümleleri	Doğru	94	97,9	19	63,3	29,54	.00*
	Yanlış	2	2,1	11	36,7		
	Toplam	96	100	30	100		
Geçişsiz Bildirim Cümleleri	Doğru	95	98,9	27	90	5,96	.01*
	Yanlış	1	1,1	3	10		
	Toplam	96	100	30	100		
Karşılaştırma Cümleleri	Doğru	38	39,6	0	0	17,00	.00*
	Yanlış	58	60,4	30	100		
	Toplam	96	100	30	100		
Edilgen Cümleler	Doğru	94	97,9	29	96,7	,15	.69
	Yanlış	2	2,1	1	3,3		
	Toplam	96	100	30	100		
Evet Hayır Soru Cümleleri	Doğru	87	90,6	14	46,7	27,77	.00*
	Yanlış	9	9,4	16	53,3		
	Toplam	96	100	30	100		
Çift Geçişli Cümleler	Doğru	54	56,3	6	20	12,04	.00*
	Yanlış	42	43,7	24	80		
	Toplam	96	100	30	100		
Yerleştirme Cümleleri	Doğru	66	68,8	6	20	22,18	.00*
	Yanlış	30	31,2	24	80		
	Toplam	96	100	30	100		
Gelecek Zaman Bildiren Cümleler	Doğru	93	96,9	18	60	29,63	.00*
	Yanlış	3	3,1	12	40		
	Toplam	96	100	30	100		

*p<,05

Tablo 4.14’te de görüldüğü gibi TGG ve GDB’li çocuklar arasında 5N 1K soru cümlelerini, geçişli bildirim cümlelerini, geçişsiz bildirim cümlelerini, karşılaştırma cümlelerini, evet hayır soru cümlelerini, çift geçişli cümleleri,

yerleştirme cümlelerini ve gelecek zamanı bildiren cümlelerini tekrarlı üretimde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p<,05$).

Gözlüğüm nerede?, Kim hasta?, Tavuk ne zaman pişecek' cümlelerini içeren '5N 1K soru cümlelerinin' tekrarlı üretiminde TGG ve GDB'li çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($\chi^2= 43,83$ ve $p<0,001$). TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%92,7), GDB'li çocukların doğru yanıt yüzdesine (%36,7) göre daha yüksektir. Bu bilgiden hareketle, TGG çocukların 'soru cümlelerini' tekrarlı üretimde diğer gruba göre daha üstündür.

'Çarşaf ütülüyor, cam siliyor, saçını tarıyor' cümlelerini içeren 'geçişli bildirim cümlelerinin' tekrarlı üretiminde TGG ve GDB'li çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmıştır ($\chi^2= 29,54$ ve $p<0,001$). Bu istatistiksel anlamlılık TGG çocukların lehinedir. TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%97,9), GDB'li çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%63,3) daha fazladır. Sonuç olarak, TGG çocukların 'geçişli bildirim cümleleri' tekrarlı üretimde GDB'li çocuklardan daha iyi seviyede olduğu görülmektedir.

'Koşuyor, yüzüyor, gülüyor' cümlelerinden oluşan 'geçişsiz bildirim cümlelerinin' tekrarlı üretimde TGG ve GDB'li çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($\chi^2= 5,96$ ve $p= ,01$). TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%98,9), GDB'li çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%90) daha yüksektir ve bu bilgiden hareketle TGG çocukların 'geçişsiz bildirim cümlelerini' tekrarlı üretimde GDB'li çocuklara göre daha başarılı olduğu görülmektedir.

'Can daha güçlü, Mert daha çalışkan, Saçı daha uzun' cümlelerini içeren 'karşılaştırma cümlelerini' tekrarlı üretimde TGG ve GDB'li çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir ($\chi^2= 17,00$ ve $p<0,001$). TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%39,6), GDB'li çocuklardan daha yüksektir. GDB'li çocuklar, bu bölümde hiç doğru yanıt verememiştir. Bu bilgiden hareketle, TGG çocukların 'karşılaştırma cümlelerini' tekrarlı üretimde GDB'li çocuklara göre daha başarılı olduğu görülmektedir.

'Erken çıkabilir miyim?, Su içer misin?, Oyuncak alır mısınız?' cümlelerini içeren 'Evet hayır soru cümlelerini' tekrarlı üretimde TGG ve GDB'li çocuklar arasında istatistiksel olarak TGG çocukların lehine anlamlı bir farklılık vardır ($\chi^2= 27,77$ ve $p<0,001$). Doğru yanıt yüzdeleri açısından, TGG çocuklar (%90,6) GDB'li

çocuklardan (%46,7) daha yüksek yüzdededir. Bu durumda TGG çocukların ‘evet hayır soru cümlelerini’ tekrarlı üretimde daha başarılı olduğunu göstermektedir.

Analiz edilen veriler incelendiğinde ‘dolaba çivi çakıyor, kulağına küpe takıyor, montunu askıya astı’ cümlelerini içeren ‘çift geçişli cümleleri’ tekrarlı üretimde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($\chi^2=12,04$ ve $p<0,001$). TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%56,3), GDB’li çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%20) daha fazladır. Sonuç olarak, TGG çocuklar ‘çift geçişli cümleleri’ tekrarlı üretimde GDB’li çocuklara göre daha iyi düzeydedir.

‘Örümcek görünce korktu, Can’ın düştüğünü gördü, Aysu’nun düştüğünü düşünüyor’ cümlelerini içeren ‘yerleştirme cümlelerinin’ spontane üretimi karşılaştırıldığında ise TGG ve GDB’li çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($\chi^2=22,18$ ve $p<0,001$). TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%68,8), GDB’li çocuklardan (%20) daha yüksektir. Doğru yanıt yüzdelere bakıldığında, TGG çocuklar ‘yerleştirme cümlelerini’ tekrarlı üretimde GDB’li çocuklara göre daha avantajlıdır.

‘Yemek pişirecek, sınava girecek, su içecek’ cümlelerini içeren ‘gelecek zamanı bildiren cümleleri’ tekrarlı üretimde de gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($\chi^2=29,63$ ve $p<0,001$). Bu anlamlılık TGG çocukların lehinedir. Doğru yanıt yüzdeleri karşılaştırıldığında TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%96,9), GDB’li çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%60) daha yüksektir. Bunun sonucunda ise TGG çocukların ‘gelecek zamanı bildiren cümleleri’ tekrarlı üretimde GDB’li çocuklara daha iyi seviyededir.

4.6. Tipik Gelişim Gösteren Çocukların ve Gelişimsel Dil Bozukluğu olan Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini ‘Spontane Üretim’ Puanları Arasında Fark Var Mıdır?

TGG ve GDB’li çocukların yapısal farklılık gösteren ve spontane üretilen cümle tiplerinin yüzdeleri Pearson’un Ki-Kare Testi ile karşılaştırılmıştır. Sonuçlar ise **Tablo 4.15**’te sunulmuştur.

Tablo 4.15. TGG ve GDB’li çocukların spontane üretimde aldıkları yüzdelerinin karşılaştırılmasına ilişkin Pearson’un Ki-Kare Testi sonuçları

Cümle Tipi	Yanıt	TGG (n=32)	%	GDB (n=10)	%	χ^2	P
Geçişsiz Emir Cümleleri	Doğru	82	85,4	21	70	3,64	.05
	Yanlış	14	14,6	9	30		
	Toplam	96	100	30	100		
Geçişli Emir Cümleleri	Doğru	66	68,8	4	13,3	28,42	.00*
	Yanlış	30	31,2	26	86,7		
	Toplam	96	100	30	100		
5N 1K Soru Cümleleri	Doğru	62	64,6	6	20	18,28	.00*
	Yanlış	34	35,4	24	80		
	Toplam	96	100	30	100		
Geçişli Bildirim Cümleleri	Doğru	88	91,7	19	63,3	14,32	.00*
	Yanlış	8	8,3	11	36,7		
	Toplam	96	100	30	100		
Geçişsiz Bildirim Cümleleri	Doğru	96	100	19	63,3	38,56	.00*
	Yanlış	0	0	11	36,7		
	Toplam	96	100	30	100		
Karşılaştırma Cümleleri	Doğru	27	28,1	1	3,3	8,12	.00*
	Yanlış	69	71,9	29	96,7		
	Toplam	96	100	30	100		
Edilgen Cümleler	Doğru	91	94,8	17	56,7	27,13	.00*
	Yanlış	5	5,2	13	43,3		
	Toplam	96	100	30	100		
Evet Hayır Soru Cümleleri	Doğru	59	61,5	4	13,3	21,17	.00*
	Yanlış	37	38,5	26	86,7		
	Toplam	96	100	30	100		
Çift Geçişli Cümleler	Doğru	20	20,8	0	0	7,42	.00*
	Yanlış	76	79,2	30	100		
	Toplam	96	100	30	100		
Yerleştirme Cümleleri	Doğru	46	47,9	6	20	7,34	.00*
	Yanlış	50	52,1	24	80		
	Toplam	96	100	30	100		
Gelecek Zamanı Bildiren Cümleler	Doğru	89	92,7	19	63,3	16,10	.00*
	Yanlış	7	7,3	11	36,7		
	Toplam	96	100	30	100		

* $p < .05$

Tablo 4.15’te gözlemlendiği üzere spontane üretilen geçişli emir cümleleri, 5N 1K soru cümleleri, geçişli bildirim cümleleri, geçişsiz bildirim cümleleri, karşılaştırma cümleleri, edilgen cümleler, evet hayır soru cümleleri, çift geçişli cümleler, yerleştirme cümleleri ve gelecek zamanı bildiren cümleler gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Ekmeği kes, halıyı sil, kapıyı kapat’ cümlelerini içeren ‘geçişli emir cümlelerini’ spontane üretimde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($\chi^2 = 28,42$ ve $p < 0,001$). Doğru yanıt yüzdeleri karşılaştırıldığında TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%68,8), GDB’li çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%13,3) daha yüksektir. Sonuç olarak TGG çocuklar ‘geçişli emir cümlelerini’ spontane üretimde GDB’li çocuklara daha iyi düzeydedir.

‘Ne pişiriyorsun?, Atatürk ne zaman öldü?, Adın ne?’ cümlelerini içeren ‘5N 1K soru cümlelerinin’ spontane üretimi karşılaştırıldığında, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($\chi^2= 18,28$ ve $p<0,001$). TGG çocuklar, doğru yanıt yüzdesi (%64,6), GDB’li çocuklardan (%20) daha yüksektir. Bu durumda, TGG çocuklar ‘soru cümlelerini’ spontane üretimde GDB’li çocuklara göre daha başarılıdır.

‘Odayı temizliyor, top oynuyor, çiçek topluyor’ cümlelerini içeren ‘geçişli bildirim cümleleri’ spontane üretimde iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farka rastlanmıştır ($\chi^2= 14,32$ ve $p<0,001$). TGG çocuklar doğru yanıt yüzdesi (%91,7), diğer grubun doğru yanıt yüzdesinden (%63,3) daha yüksektir. Bu sebeple anlamlılık TGG çocukların lehine olup, ‘geçişli bildirim cümleleri’ spontane üretimde GDB’li çocuklara göre daha avantajlı oldukları görülmektedir

‘Ağlıyor, düştü, uyuyor’ cümlelerini içeren ‘geçişsiz bildirim cümlelerinin’ spontane üretimde, TGG ve GDB’li çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($\chi^2= 38,56$ ve $p<0,001$). Doğru yanıt yüzdeleri karşılaştırıldığında TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%100), GDB’li çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%63,3) daha fazladır. Bu bilgiden hareketle, TGG çocukların ‘geçişsiz bildirim cümlelerini’ spontane üretimde GDB’li çocuklardan daha başarılı olduğu görülmektedir.

‘Ali’den daha uzun, tavşan daha hızlı, Ece daha güzel/genç’ cümlelerini içeren ‘karşılaştırma cümlelerinin’ spontane üretilmesi, gruplar arasında karşılaştırıldığında iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($\chi^2= 8,12$ ve $p<0,001$). Doğru yanıt yüzdesine bakıldığında, TGG çocuklar (%28,1) GDB’li çocuklara (%3,3) göre daha yüksek yüzde ile temsil edilmektedir. Bu bilgiye göre, TGG çocukların ‘karşılaştırma cümlelerini’ spontane üretimde diğer gruba göre daha başarılı olduğu görülmektedir.

‘Islandı, yıkıldı, döküldü’ cümlelerini içeren ‘edilgen cümlelerin’ spontane üretime bakıldığında, TGG ve GDB’li çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($\chi^2= 27,13$ ve $p<0,001$). TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%94,8), GDB’li çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%56,7) yüksek olduğu için TGG çocukların ‘edilgen cümlelerin’ spontane üretilmesinde daha iyi olduğu görülmektedir.

‘Ödevini bitirdin mi?, Kalem var mı?, Ellerini yıkadın mı?’ cümlelerini içeren ‘evet hayır soru cümlelerinin’ spontane üretim incelendiğinde, iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($\chi^2= 21,17$ ve $p<0,001$). Bu anlamlılık TGG çocukların lehinedir. Doğru yanıt yüzdesi karşılaştırıldığında, TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%61,5), GDB’li çocuklardan (%13,3) daha yüksektir. Bu durumda, TGG çocukların ‘evet hayır soru cümlelerini’ spontane üretimde diğer gruba göre daha iyi olduğunu görmekteyiz.

‘Mert’e para veriyor, Yemeğe tuz atıyor, Suat’a ilaç verdi’ cümlelerini içeren ‘çift geçişli cümlelerin’ spontane üretiminde TGG ve GDB’li çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır ($\chi^2= 7,42$ ve $p<0,001$). TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%20,8), GDB’li çocuklardan daha yüksektir. GDB’li çocuklar bu bölümde hiç doğru yanıt verememiştir. Bunun sonucunda TGG çocuklar ‘çift geçişli cümleleri’ spontane üretimde GDB’li çocuklara göre daha iyidir.

‘Kitap okumayı seviyor, Berk’in iyileşmesini istiyor, bisiklete binmeyi öğretiyor’ cümlelerini içeren ‘yerleştirme cümlelerini’ spontane üretimde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($\chi^2= 7,34$ ve $p<0,001$). Doğru yanıt yüzdeleri karşılaştırıldığında, TGG çocuklar (%47,9), GDB’li çocuklardan (%20) daha yüksek görünmektedir. Sonuç olarak, TGG çocuklar ‘yerleştirme cümlelerini’ spontane üretimde GDB’li çocuklardan daha başarılıdır.

‘Uyuyacak, çekecek, örecek’ cümlelerini içeren ‘gelecek zamanı bildiren cümlelerin’ spontane üretim performansları karşılaştırıldığında TGG ve GDB’li çocukların arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($\chi^2= 16,10$ ve $p<0,001$). TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%92,7), GDB’li çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%63,3) daha yüksektir. Bunun sonucunda, TGG çocukların ‘gelecek zamanı bildiren cümleleri’ spontane üretimde GDB’li çocuklara göre daha iyi düzeyde olduğu söylenebilir.

4.7. 4 ve 5 Yaş Grubunda Tipik Gelişim Gösteren Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini ‘Anlama’ Puanları Yaşa Göre Farklılık Göstermekte midir?

TGG 4 ve 5 yaş grubundaki çocukların cümle anlama aracından aldıkları yüzdeleri yaşa göre, Pearson’un Ki-Kare Testi ile karşılaştırılmıştır. Bu analiz sonucunda elde edilen veriler de **Tablo 4.16**’da verilmiştir.

Tablo 4.16. 4 ve 5 yaş grubundaki TGG çocukların cümle anlama aracından alınan yüzdelerin karşılaştırılmasına ilişkin Pearson’un Ki-Kare Testi sonuçları

Cümle Tipi	Yanıt	4 Yaş (n=16)	%	5 Yaş (n=16)	%	χ^2	P
Geçişsiz Emir Cümleleri	Doğru	27	56,3	33	68,8	1,60	.20
	Yanlış	21	43,7	15	31,2		
	Toplam	48	100	48	100		
Geçişli Emir Cümleleri	Doğru	45	93,7	47	97,9	1,04	.30
	Yanlış	3	6,3	1	2,1		
	Toplam	48	100	48	100		
5N 1K Soru Cümleleri	Doğru	29	60,4	33	68,8	,72	.39
	Yanlış	19	39,6	15	31,2		
	Toplam	48	100	48	100		
Geçişli Bildirim Cümleleri	Doğru	45	93,7	47	97,9	1,04	.30
	Yanlış	3	6,3	1	2,1		
	Toplam	48	100	48	100		
Geçişsiz Bildirim Cümleleri	Doğru	36	75	41	85,4	1,64	.20
	Yanlış	12	25	7	14,6		
	Toplam	48	100	48	100		
Karşılaştırma Cümleleri	Doğru	34	70,8	39	81,3	1,42	.23
	Yanlış	14	29,1	9	19,7		
	Toplam	48	100	48	100		
Edilgen Cümleler	Doğru	43	89,6	48	100	5,27	.02*
	Yanlış	5	11,4	0	0		
	Toplam	48	100	48	100		
Evet Hayır Soru Cümleleri	Doğru	30	62,5	29	60,4	,04	.83
	Yanlış	18	37,5	19	39,6		
	Toplam	48	100	48	100		
Çift Geçişli Cümleleri	Doğru	44	91,7	47	97,9	1,89	.16
	Yanlış	4	8,3	1	2,1		
	Toplam	48	100	48	100		
Yerleştirme Cümleleri	Doğru	48	100	48	100	-	-
	Yanlış	0	0	0	0		
	Toplam	48	100	48	100		
Gelecek Zaman Bildiren Cümleler	Doğru	41	85,4	42	87,5	,08	.76
	Yanlış	7	14,6	6	12,5		
	Toplam	48	100	48	100		

* $p < .05$

Tablo 4.16’ya bakıldığında 4 yaş ve 5 yaş grubu TGG çocuklar arasında yalnızca edilgen cümleleri anlamada istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p < ,05$).

‘Edilgen cümleleri’ anlamada 4 yaş TGG çocukları ve 5 yaş TGG çocukları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($\chi^2= 5,27$ ve $p= ,02$). 5 yaş TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%100), 4 yaş grubunun doğru yanıt yüzdesinden (%70,8) daha yüksektir. Sonuç olarak, 5 yaş grubu TGG çocuklar ‘edilgen cümleleri’ anlamada 4 yaş grubu TGG çocuklardan daha başarılıdır.

4.8. 4 ve 5 Yaş Grubunda Tipik Gelişim Gösteren Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini ‘Tekrarlı Üretim’ Puanları Yaşa Göre Farklılık Göstermekte midir?

TGG 4 yaş ve 5 yaş grubunda olan çocukların yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini tekrarlı üretim puanları, Pearson’un Ki-Kare Testi ile karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda ulaşılan veriler **Tablo 4.17**’de sunulmuştur.

Tablo 4.17. 4 ve 5 yaş grubundaki TGG çocukların tekrarlı üretimden aldıkları yüzdelerinin karşılaştırılmasına ilişkin Pearson’un Ki-Kare Testi sonuçları

Cümle Tipi	Yanıt	4 Yaş (n=16)	%	5 Yaş (n=16)	%	χ^2	P
Geçişsiz Emir Cümleleri	Doğru	48	100	48	100	-	-
	Yanlış	0	0	0	0		
	Toplam	48	100	48	100		
Geçişli Emir Cümleleri	Doğru	43	89,6	43	89,6	,00	1.0
	Yanlış	5	10,4	5	10,4		
	Toplam	48	100	48	100		
5N 1K Soru Cümleleri	Doğru	41	85,4	48	100	7,55	.00*
	Yanlış	7	14,6	0	0		
	Toplam	48	100	48	100		
Geçişli Bildirim Cümleleri	Doğru	46	95,8	48	100	2,04	.15
	Yanlış	2	4,2	0	0		
	Toplam	48	100	48	100		
Geçişsiz Bildirim Cümleleri	Doğru	47	97,9	48	100	1,01	.31
	Yanlış	1	2,1	0	0		
	Toplam	48	100	48	100		
Karşılaştırma Cümleleri	Doğru	17	35,4	21	43,7	,69	.40
	Yanlış	31	64,6	27	56,3		
	Toplam	48	100	48	100		
Edilgen Cümleler	Doğru	46	95,8	48	100	2,04	.15
	Yanlış	2	4,2	0	0		
	Toplam	48	100	48	100		
Evet Hayır Soru Cümleleri	Doğru	40	83,3	47	97,9	6,00	.01*
	Yanlış	8	16,7	1	2,1		
	Toplam	48	100	48	100		
Çift Geçişli Cümleler	Doğru	24	50	30	62,5	1,52	.21
	Yanlış	24	50	18	37,5		
	Toplam	48	100	48	100		
Yerleştirme Cümleleri	Doğru	27	56,3	39	81,3	6,98	.00*
	Yanlış	21	43,7	9	18,7		
	Toplam	48	100	48	100		

Gelecek Zamanı	Doğru	45	93,8	48	100		
Bildiren Cümleler	Yanlış	3	6,2	0	0	3,09	.07
	Toplam	48	100	48	100		

* $p < .05$, Tablo 4.17. (Devam) 4 ve 5 yaş grubundaki TGG çocukların tekrarlı üretimden aldıkları yüzdelerinin karşılaştırılmasına ilişkin Pearson'un Ki-Kare Testi sonuçları

4 yaş ve 5 yaş grubu çocuklar arasında, **Tablo 4.17'** de görüldüğü gibi, tekrarlı üretilen 5N 1K soru cümleleri, evet hayır soru cümleleri ve yerleştirme cümlelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < .05$).

'5N 1K soru cümlelerinin' tekrarlı üretimde 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($\chi^2 = 7,55$ ve $p < 0,001$). Doğru yanıt yüzdelerine bakıldığında, 5 yaş grubunda TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%100), 4 yaş grubunda TGG çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%85,4) daha fazladır. Bu durumda, 5 yaş grubunda TGG çocuklar 'soru cümlelerini' tekrarlı üretmede 4 yaş grubunda TGG çocuklardan daha başarılıdır.

'Evet-hayır soru cümlelerinin' tekrarlı üretimde iki grup arasında karşılaştırıldığında, grup arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($\chi^2 = 6,00$ ve $p = ,01$). 5 yaş grubunda TGG çocukların doğru yanıt yüzdesinin (%97,9), 4 yaş grubunda TGG çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%83,3) daha fazla olduğu görülmektedir. Sonuç olarak bu anlamlılık 5 yaş grubunda TGG çocukların lehinedir ve 5 yaş grubunda TGG çocuklar 'evet hayır soru cümlelerini' tekrarlı üretimde daha başarılıdır.

'Yerleştirme cümlelerinin' tekrarlı üretime baktığımızda, gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($\chi^2 = 6,98$ ve $p < 0,001$). Doğru yanıt yüzdeleri incelendiğinde, 5 yaş grubunda TGG çocukların doğru yanıt yüzdesinin (%81,3), diğer gruptan (%56,3) daha fazla olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, 5 yaş grubunda TGG çocukların 'yerleştirme cümlelerini' tekrarlı üretim düzeyi, 4 yaş grubunda TGG çocuklardan daha başarılıdır.

4.9. 4 ve 5 Yaş Grubunda Tipik Gelişim Gösteren Çocukların Yapısal Farklılık Gösteren Cümle Tiplerini 'Spontane Üretim' Puanları Yaşa Göre Farklılık Göstermekte midir?

4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipini spontane üretimden aldıkları yüzdeleri, Pearson'un Ki-Kare Testi ile

karşılaştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda elde edilen veriler **Tablo 4.18'**de verilmiştir.

Tablo 4.18. 4 ve 5 yaş grubundaki TGG çocukların spontane üretimden aldıkları yüzdelerin karşılaştırılmasına ilişkin Pearson'un Ki-Kare Testi sonuçları

Cümle Tipi	Yanıt	4 Yaş (n=16)	%	5 Yaş (n=16)	%	χ^2	P
Geçişsiz Emir Cümleleri	Doğru	40	83,3	42	87,5	,33	.56
	Yanlış	8	16,7	6	12,5		
	Toplam	48	100	48	100		
Geçişli Emir Cümleleri	Doğru	30	62,5	36	75	1,74	.18
	Yanlış	18	37,5	12	25		
	Toplam	48	100	48	100		
5N 1K Soru Cümleleri	Doğru	32	66,7	30	62,5	,18	.67
	Yanlış	16	33,3	18	37,5		
	Toplam	48	100	48	100		
Geçişli Bildirim Cümleleri	Doğru	43	89,6	45	93,8	,54	.46
	Yanlış	5	10,4	3	6,2		
	Toplam	48	100	48	100		
Geçişsiz Bildirim Cümleleri	Doğru	48	100	48	100	-	-
	Yanlış	0	0	0	0		
	Toplam	48	100	48	100		
Karşılaştırma Cümleleri	Doğru	8	16,7	19	39,6	6,23	.01*
	Yanlış	40	83,3	29	60,4		
	Toplam	48	100	48	100		
Edilgen Cümleler	Doğru	43	89,6	48	100	5,27	.02*
	Yanlış	5	10,4	0	0		
	Toplam	48	100	48	100		
Evet Hayır Soru Cümleleri	Doğru	24	50	35	72,9	5,32	.02*
	Yanlış	24	50	13	27,1		
	Toplam	48	100	48	100		
Çift Geçişli Cümleleri	Doğru	6	12,5	14	29,2	4,04	.04*
	Yanlış	42	87,5	34	70,8		
	Toplam	48	100	48	100		
Yerleştirme Cümleleri	Doğru	13	27,1	33	68,8	16,69	.00*
	Yanlış	35	72,9	15	31,2		
	Toplam	48	100	48	100		
Gelecek Zamanı Bildiren Cümleler	Doğru	43	89,6	46	95,8	1,38	.23
	Yanlış	5	10,4	2	4,2		
	Toplam	48	100	48	100		

* $p < .05$

Tablo 4.18'de görüldüğü gibi, 4 yaş ve 5 yaş grubu TGG çocuklar arasında spontane üretimde karşılaştırma cümlelerinde, edilgen cümlelerde, evet hayır soru cümlelerinde, çift geçişli cümlelerde ve yerleştirme cümlelerinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($p < .05$).

'Karşılaştırma cümlelerini' spontane üretimde 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($\chi^2 = 6,23$ ve $p = ,01$). Bu anlamlılık 5 yaş grubunda TGG çocukların lehinedir. 5 yaş grubu TGG çocukların doğru yanıt yüzdesinin (%39,6), 4 yaş grubunun doğru yanıt

yüzdesinden (16,7) daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun sonucunda, 5 yaş grubunun 'karşılaştırma cümlelerini' spontane üretimde 4 yaş grubuna göre daha başarılı olduğu görülmektedir.

'Edilgen cümlelerin' spontane üretime baktığımızda 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($\chi^2=5,27$ ve $p=,02$). 5 yaş grubunda TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%100), 4 yaş grubunda TGG çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%89,6) daha yüksektir. Bu verilerden hareketle, istatistiksel anlamlılığın 5 yaş grubunun lehine olduğu görülmektedir. Sonuç olarak 5 yaş grubu TGG çocuklar 'edilgen cümleleri' spontane üretimde 4 yaş grubuna göre daha iyi düzeydedir.

'Evet hayır soru cümlelerini' spontane üretimde 4 ve 5 yaş grubu TGG çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmektedir ($\chi^2=5,32$ ve $p=,02$). Doğru yanıt yüzdelerine bakıldığında 5 yaş grubunun doğru yanıt yüzdesi (%72,9), 4 yaş grubunun doğru yanıt yüzdesinden (%50) daha fazladır. Bu bilgiye göre, 5 yaş grubunun 'evet hayır soru cümlelerini' spontane üretimde 4 yaşa göre daha iyi olduğunu söyleyebiliriz.

'Çift geçişli cümleleri' spontane üretimde TGG çocukların yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($\chi^2=4,04$ ve $p=,04$). 5 yaş grubunda TGG çocukların doğru yanıt yüzdesi (%29,2), 4 yaş grubunda TGG çocukların doğru yanıt yüzdesinden (%12,5) daha yüksektir. Sonuç olarak, 5 yaş grubunun 'çift geçişli cümleleri' spontane üretimde 4 yaşa göre daha başarılı olduğu görülmektedir.

'Yerleştirme cümlelerini' spontane üretimde 4 ve 5 yaş grubu TGG çocuklar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($\chi^2=16,69$ ve $p<0,001$). Doğru yanıt yüzdelerine bakıldığında, 5 yaş grubunun doğru yanıt yüzdesi (%68,8), 4 yaş grubunun doğru yanıt yüzdesinden (%27,1) daha yüksektir. Bu bilgilerin sonucunda 'çift geçişli cümleleri' spontane üretimde 5 yaş grubu TGG çocuklar diğer gruba göre daha başarılıdır.

4.10. TGG ve GDB'li Çocuklarda Tekrarlı Üretim ve Spontane Üretim Arasında Fark Var Mıdır?

TGG ve GDB'li çocuklarda tekrarlı üretim ve spontane üretim arasında istatistiksel olarak farklılığı belirlemek için Wilcoxon Testi uygulanmıştır ve elde edilen veriler **Tablo 4.19'** da sunulmuştur.

Tablo 4.19. TGG ve GDB'li çocukların tekrarlı üretim ve spontane üretimlerine ilişkin Wilcoxon testi sonuçları

Grup	Sıralar	n	S.O.	z	P
TGG	Negatif Sıralar	30 ^a	16,45		
Spontane Üretim	Pozitif Sıralar	1 ^b	2,50	-4,81	,00*
Tekrarlı Üretim	Eşit	1 ^c			
	Total	32			
GDB	Negatif Sıralar	10 ^a	5,50		
Spontane Üretim	Pozitif Sıralar	0 ^b	,00	-2,80	,00*
Tekrarlı Üretim	Eşit	0 ^c			
	Total	10			

a: spontane üretim<tekrarlı üretim, b: spontane üretim>tekrarlı üretim, c: spontane üretim=tekrarlı üretim, S.O.: Sıra Ortalaması

Tablo 4.19 incelendiğinde, TGG çocukların yapısal farklılık gösteren cümle tiplerinin tekrarlı üretim ve spontane üretimleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($p<0.001$). Bulgular incelendiğinde TGG çocuklarda tekrarlı üretimin spontane üretimde daha başarılı olduğunu söylemek mümkündür. GDB'li çocuklarda da tekrarlı üretim ve spontane üretim arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,001$). Sonuç olarak GDB'li çocuklarda da spontane üretimin, tekrarlı üretimden daha yetersiz olduğu görülmüştür.

4.11. 4 ve 5 Yaş Grubunda TGG Çocuklarda Tekrarlı Üretim ve Spontane Üretim Arasında Fark Var Mıdır?

4 ve 5 yaş grubunda TGG çocuklarda tekrarlı üretim ve spontane üretim arasında istatistiksel olarak farklılığı ortaya koymak adına Wilcoxon Testi uygulanmıştır ve elde edilen veriler **Tablo 4.20'** de verilmiştir.

Tablo 4.20. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların tekrarlı üretim ve spontane üretimlerine ilişkin Wilcoxon testi sonuçları

Yaş Grubu	Sıralar	n	S.O.	z	P
4 Yaş	Negatif Sıralar	14 ^a	8,50		
	Spontane Üretim	1 ^b	1,00	-3,35	,00*
	Tekrarlı Üretim	1 ^c			
	Total	16			
5 Yaş	Negatif Sıralar	16 ^a	8,50		
	Spontane Üretim	0 ^b	,00	-3,52	,00*
	Tekrarlı Üretim	0 ^c			
	Total	16			

a: spontane üretim<tekrarlı üretim, b: spontane üretim>tekrarlı üretim, c: spontane üretim=tekrarlı üretim, S.O.: Sıra Ortalaması

Tablo 4.20'ye bakıldığında 4 yaş grubunda TGG çocuklarda tekrarlı üretimde ve spontane üretimde arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,001$). Sonuç olarak 4 yaş grubunda TGG çocuklarda spontane üretimin tekrarlı üretime göre daha yetersiz olduğu görülmüştür. 5 yaş grubunda TGG çocuklarda da tekrarlı ve spontane üretim arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,001$) ve tekrarlı üretimin spontane üretime göre daha iyi olduğunu görmekteyiz.

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Bu çalışmada, 4-6 yaş aralığında TGG ve GDB'li çocukların, geçişsiz emir cümlelerini, geçişli emir cümlelerini, 5N 1K soru cümlelerini, geçişli bildirim cümlelerini, geçişsiz bildirim cümlelerini, karşılaştırma cümlelerini, edilgen cümleleri, evet hayır soru cümlelerini, çift geçişli cümleleri, yerleştirme cümlelerini ve gelecek zamanı bildiren cümleleri anlama ve üretme becerilerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Aynı zamanda, yapısal farklılık gösteren bu 11 cümle tipini anlama ve üretim sıraları da incelenmiştir. İlave olarak, 4 ve 5 yaş TGG çocukları yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipinin anlaşılması ve üretilmesi açısından karşılaştırılmış ve yaşa göre TGG çocuklarında cümle tiplerini anlama ve üretim sıraları incelenmiştir.

Çalışmanın amaçları doğrultusunda elde edilen veriler analiz edilmiştir. Cümle anlamada analiz edilen veriler sonucunda, TGG çocukların cümle tiplerini anlama düzeyi GDB'li çocuklardan daha iyidir. Cümle tiplerini anlama sırası incelendiğinde, TGG çocukların en iyi anladıkları cümle tipi yerleştirme cümleleri, en yetersiz anladıkları cümle tipinin geçişsiz emir cümleleri olduğu gözlenmiştir. GDB'li çocukların da en iyi anladıkları cümle tipi yerleştirme cümleleri iken en yetersiz anladıkları cümle tipi geçişsiz emir cümleleridir. TGG ve GDB'li çocuklar arasında geçişsiz emir cümlelerini, karşılaştırma cümlelerini, edilgen cümleleri ve gelecek zamanı bildiren cümleleri anlamada anlamlı farklılık olduğu ve TGG çocukların işitsel anlamada daha iyi oldukları gözlenmiştir.

Cümle üretimi, *tekrarlı ve spontane üretim* olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İki bölümden elde edilen veriler karşılaştırıldığında, spontane üretimde TGG ve GDB'li çocuklar tekrarlı üretime göre daha zayıftır, ancak tekrarlı ve spontane üretimde TGG çocukların, GDB'li çocuklardan daha iyi seviyede olduğu gözlenmiştir. TGG çocukların tekrarlı üretim sırasında en iyi ürettikleri cümle tipi geçişsiz emir cümleleri iken, en yetersiz ürettikleri cümle tipi karşılaştırma cümleleridir. GDB'li çocukların tekrarlı üretim sırası incelendiğinde, en iyi üretilen cümle tipinin geçişsiz emir cümleleri, en yetersiz üretilen cümle tipinin ise karşılaştırma cümleleri olduğu gözlenmiştir. TGG ve GDB'li çocukların cümle tiplerini tekrarlı üretim becerileri karşılaştırıldığında, 5N 1K soru cümleleri, geçişli bildirim cümleleri, geçişsiz bildirim cümleleri, karşılaştırma cümleleri, evet

hayır soru cümleleri, çift geçişli cümleler, yerleştirme cümleleri ve gelecek zaman bildiren cümleler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur; yani, TGG çocukların bu cümle tiplerini tekrarlı üretimde daha avantajlı olduğu görülmüştür. Spontane üretim bölümünde ise TGG çocukların en iyi ürettikleri cümle tipi geçişsiz bildirim cümleleri iken, en yetersiz ürettikleri cümle tipi çift geçişli cümlelerdir. GDB'li çocukların spontane üretimde en iyi ürettikleri cümle tipi geçişli bildirim cümleleri, en yetersiz ürettikleri cümle tipi ise çift geçişli cümlelerdir. TGG ve GDB'li çocuklar cümle tiplerini spontane üretim açısından karşılaştırıldığında, geçişli emir cümleleri, 5N 1K soru cümleleri, geçişli bildirim cümleleri, geçişsiz bildirim cümleleri, karşılaştırma cümleleri, edilgen cümleler, evet hayır soru cümleleri, çift geçişli cümleler, yerleştirme cümleleri ve gelecek zaman bildiren cümleler arasında anlamlı farklılığın görüldüğü ve TGG çocukların bu cümle tiplerini spontane üretim ile daha iyi ürettikleri gözlenmiştir.

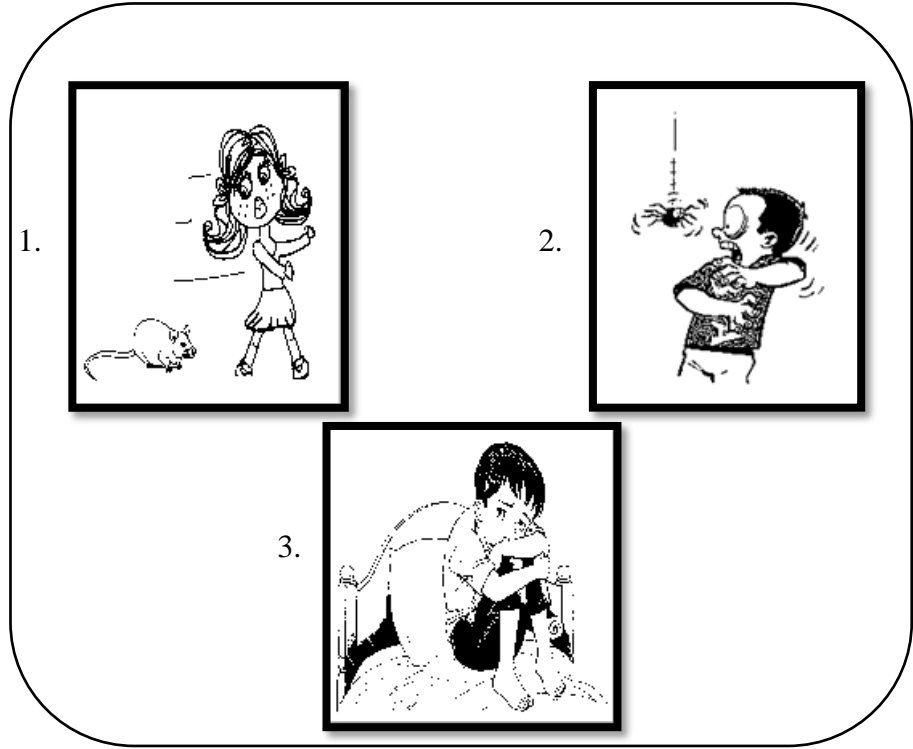
4 ve 5 yaş grubunun cümle tiplerini anlama sonuçlarında ise 5 yaş grubunda TGG çocukların, 4 yaş grubuna göre daha iyi olduğu görülmüştür. 4 yaş grubunda TGG çocukların en iyi anladıkları cümle tipi yerleştirme cümleleri, en yetersiz anladıkları cümle tipi ise geçişsiz emir cümleleridir. 5 yaş grubundaki TGG çocuklar incelendiğinde, en iyi anladıkları cümle tipinin yerleştirme cümleleri, en yetersiz anladıkları cümle tipinin evet hayır soru cümleleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocuklar cümle tiplerini anlama açısından karşılaştırıldığında, edilgen cümleleri anlamada anlamlı bir fark olduğu ve 5 yaş grubunun bu konuda daha avantajlı olduğu gözlenmiştir.

4 ve 5 yaş grubundaki TGG çocukların tekrarlı ve spontane üretim sonuçları incelendiğinde, her iki grupta da spontane üretim, tekrarlı üretimden daha zayıftır, ancak 5 yaş grubundaki TGG çocukların, iki bölümde de 4 yaş grubundaki TGG çocuklardan daha iyi düzeyde olduğu görülmüştür. 4 ve 5 yaş grubundaki TGG çocukların cümle tiplerini tekrarlı üretim sırası aynıdır. Her iki grup içinde en iyi üretilen cümle tipi geçişsiz emir cümle tipiyken, en yetersiz üretilen cümle tipi ise karşılaştırma cümleleridir. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların cümle tiplerini tekrarlı üretim becerileri karşılaştırıldığında, 5N 1K soru cümleleri, evet hayır soru cümleleri ve yerleştirme cümleleri arasında anlamlı farklılık gözlemlendiği ve 5 yaş grubunda TGG çocukların bu cümle tiplerini tekrarlı üretimde 4 yaş grubuna göre daha iyi düzeyde olduğu gözlenmiştir. Spontane üretilen cümle tiplerinin sırası

incelendiğinde, her iki grubun da en iyi ürettikleri cümle tipi geçişli bildirim cümleleri iken, en yetersiz ürettikleri cümle tipi çift geçişli cümlelerdir. Spontane üretilen cümle tipleri TGG çocuklarda yaşa göre karşılaştırıldığında, karşılaştırma cümleleri, edilgen cümleler, evet hayır soru cümleleri, çift geçişli cümleler ve yerleştirme cümlelerinde anlamlı bir fark olduğu ve 5 yaş grubundaki TGG çocukların bu cümle tiplerinde daha avantajlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu çalışma sonucunda ortaya çıkan bulgular tartışma bölümünde daha ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.

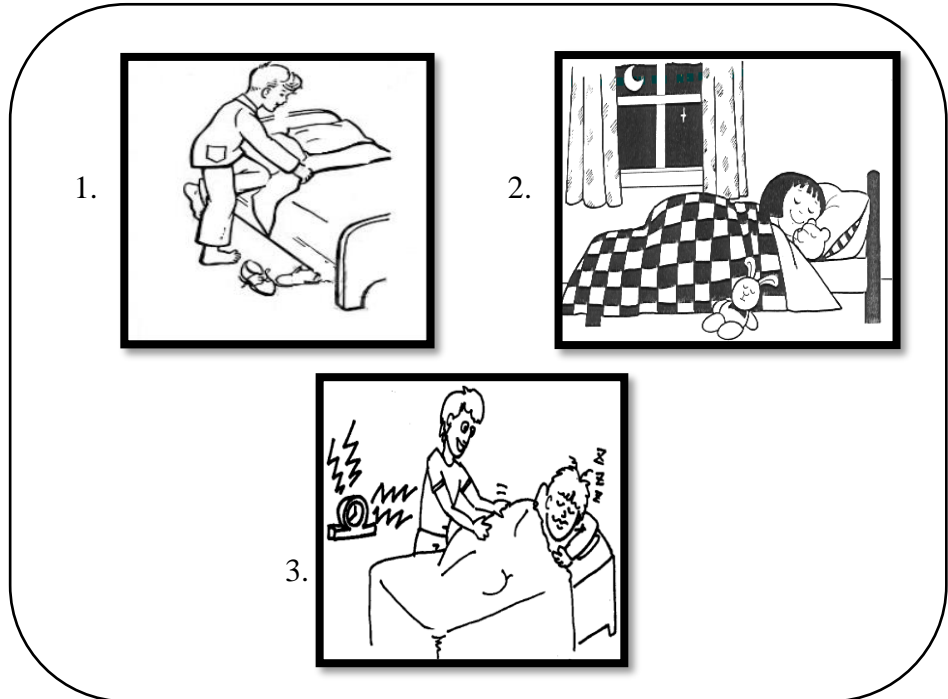
5.2. Tartışma

TGG çocukların cümle anlama becerileri açısından GDB'li çocuklara göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha iyi seviyede olduğu görülmüştür. TGG ve GDB'li çocukların yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini anlama sıraları incelendiğinde, TGG çocukların en iyi anladıkları cümle tipinin yerleştirme cümleleri iken en yetersiz anladığı cümle tipinin geçişsiz emir cümleleri olduğu belirlenmiştir. GDB'li çocukların da en iyi anladıkları cümle tipi yerleştirme cümleleri, en yetersiz anladıkları cümle tipi ise geçişsiz emir cümleleri şeklindedir. Bu sonuçlar GDB olan çocukların TGG gösteren çocuklardan geride olduğunu ama aynı dil gelişim sürecini takip ettikleri bilgisini desteklemektedir (Brooks ve Kempe, 2012). Yine de, en iyi anladıkları cümle tipinin yerleştirme cümleleri olması ve en yetersiz anladıkları cümle tipinin geçişsiz emir cümleleri olması beklenmedik bir bulgu olabilir. Bu durum iki farklı nedene bağlı olarak açıklanabilir. Örneğin, çocukların isimlere göre eylemlerin ediniminde daha büyük zorluk yaşamaları açıklayıcı olabilir (Windfuhr vd., 2002). Çocuklar, yerleştirme cümlelerinde yer alan isimlerden yola çıkarak resimleri eşlemiş olabilir. Ayrıntılı bir şekilde incelediğimizde, katılımcı çocuğa 'Ahmet odasına girdi. Duvarda örümcek görünce korktu.' yerleştirme cümlesi verilerek **Şekil 5.1**'de yer alan resimler arasından doğru resmi göstermesi beklenmektedir.

Şekil 5.1. Yerleştirme cümlesi 'Ahmet odasına girdi. Duvarda "örümcek görünce korktu".' (Resim 2)

Şekil 5.1 incelendiğinde, 'örümcek görünce korktu' yerleştirme cümle tipini anlamada 'örümcek' sözcüğünden yola çıkarak, örümcek resminin sadece hedef resimde olması nedeniyle çocuk doğru resmi göstermiş olabilir. Geçişsiz emir cümleleri ise tek eylemden oluştuğu için resimlerde bulunan diğer eylemler çocuklar için çeldirici olmuş olabilir (Şekil 5.2.).

Şekil 5.2. Geçişsiz emir cümlesi 'geç olmuştu annesi Yusuf'a "yat" dedi.' (Resim 1)

Diğer bir neden ise yerleştirme cümleleri tek eyleme göre daha açıklayıcı olduğu için çocuklar resimlerde bir sözcükten çıkarım yapamasa bile diğer sözcükten çıkarım yapabilir, doğru resmi göstermiş olabilirler. Cümle tiplerini anlamada bu nedenlerden dolayı bulgular farklılık göstermiş olabilir.

Cümle tiplerinin anlaşılması karşılaştırıldığında, TGG ve GDB'li çocukların arasında geçişsiz emir cümlelerini, karşılaştırma cümlelerini, edilgen cümleleri ve gelecek zaman bildiren cümleleri anlamada anlamlı bir fark bulunmuştur. TGG çocuklar bu cümle tiplerini GDB'li çocuklardan daha iyi anlamaktadır. Bu bulgular, GDB'li çocukların edilgen (van der Lely, 1996) ve zaman ifade eden yapıları (Leonard, 2014) edinmekte zorlandığı bilgilerini desteklemektedir. Gruplar arasında anlamlı farklılık bulunmayan geçişli emir cümleleri, geçişsiz bildirim cümleleri, evet hayır soru cümleleri, çift geçişli cümleler ve yerleştirme cümlelerinde TGG çocukların doğru yanıt yüzdeleri GDB'li çocuklardan daha yüksektir. Bu durumda TGG çocukların bu cümle tiplerini anlamada da GDB'li çocuklardan daha avantajlı olduğu söylenebilir.

Tekrarlı üretimde TGG çocuklar GDB'li çocuklardan istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha iyi düzeyde olduğu bulunmuştur. Tekrarlı üretim cümlelerin sırasına bakıldığında, TGG çocukların en iyi ürettikleri cümle geçişsiz emir cümleleri, en yetersiz ürettikleri cümle tipi ise karşılaştırma cümleleridir. GDB'li çocuklarda da en iyi üretilen cümle geçişsiz emir cümleleri, en yetersiz üretilen cümle karşılaştırma cümleleridir. Her iki grupta da en iyi ve en yetersiz cümlelerin aynı olması ve basit cümle yapısından kompleks cümle yapısına doğru zorlanmalarını Leonard (2014) tarafından vurgulanan bilgiler ile destekleyebiliriz. Leonard (2014) GDB'li çocukların sınırlılıklarına rağmen, kendi dillerinin dilbilgisel ilkelerine uygun cümleler ürettiğini, dillerinde olan ve uzun olmayan sözcükleri tekrarlayabildiklerini vurgulamıştır. Bununla birlikte, GDB'li çocukların semptomlarının ortak bir teması olduğunu ve bunların, tipik gelişimlerinde edinim sürecinde zorlandıkları aynı alanlarda GDB'li çocukların da hata yapmalarının olası olduğunu vurgulamıştır. TGG ve GDB'li çocukların cümle tiplerini tekrarlı üretim yönünden karşılaştırıldığında, 5N 1K soru cümleleri, geçişli bildirim cümleleri, geçişsiz bildirim cümleleri, karşılaştırma cümleleri, evet hayır soru cümleleri, çift geçişli cümleler, yerleştirme cümleleri ve gelecek zaman bildiren cümlelerin tekrarlı üretim arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu cümle tiplerinde de

TGG çocukların, GDB'li çocuklardan daha iyi düzeyde olduğu görülmüştür. Bulgular ayrıntılı incelendiğinde alanyazında da, GDB'li çocukların 5N 1K soru cümlelerinin kullanımında zorluk yaşadığı vurgulanmaktadır (Brooks ve Kempe, 2012; van der Lely ve Battell, 2015). Bununla birlikte yerleştirme cümleleri gibi karmaşık cümle yapılarının kullanımında da GDB'li çocuklar yetersizdir (Leonard, 2014). Anlamli farklılık bulunmayan geçişsiz emir cümlelerinde iki grup da tüm sorulara doğru yanıt vermiştir. Geçişli emir cümleleri ve edilgen cümlelerde ise anlamli farklılık bulunmamasına rağmen TGG çocukların diğer gruba göre daha iyi düzeyde olduğu görülmüştür. GDB'li çocukların edilgen yapıların kullanımında zorluk yaşadığı (van der Lely, 1996, Brooks ve Kempe, 2012) bilgisi düşünüldüğünde, tekrarlı üretimde GDB'li çocukların aksine doğru yanıt yüzdesinin (%96,7) çok yüksek olduğu görülmüştür. Bunun sebebinin, Türkçede edilgen yapıların ediniminin 3 yaşlarında ortaya çıkmasından (Cangökçe Yaşar, 2013) kaynakladığı düşünülmektedir.

Spontane bölümünde de, TGG çocukların GDB'li çocuklardan istatistiksel olarak anlamli derecede daha yüksektir. TGG çocukların spontane üretim ile en iyi ürettikleri cümle tipi geçişsiz bildirim cümleleri, en yetersiz ürettikleri cümle tipi ise çift geçişli cümlelerdir. GDB'li çocukların en iyi ürettikleri cümle tipi ise geçişli bildirim cümleleri, en yetersiz ürettikleri cümle tipi ise çift geçişli cümlelerdir. Cümle anlama ve tekrarlı üretim gibi bu bölümde de her iki grup içinde en iyi ve en yetersiz cümle tipleri aynıdır. TGG ve GDB'li çocuklar arasında spontane üretilen cümle tipleri karşılaştırıldığında, geçişli emir cümleleri, 5N 1K soru cümleleri, geçişli bildirim cümleleri, geçişsiz bildirim cümleleri, karşılaştırma cümleleri, edilgen cümleler, evet hayır soru cümleleri, çift geçişli cümleler, yerleştirme cümleleri ve gelecek zamanı bildiren cümlelerde gruplar arasında anlamli bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu cümle tiplerini spontane üretimde TGG çocuklar, GDB'li çocuklardan daha iyi seviyededir. Anlamli farklılık bulunmayan geçişsiz emir cümlelerinde de TGG çocukların daha avantajlı olduğu görülmüştür.

TGG çocuklar kendi aralarında 4 ve 5 yaşa göre gruplandırılıp cümle anlama düzeyleri karşılaştırılmıştır. 4 ve 5 yaş grubu TGG çocuklar arasında cümle anlamada istatistiksel olarak anlamli farklılık bulunmuştur. 5 yaş grubunda TGG çocukların cümle anlama becerileri 4 yaş grubuna göre daha iyi seviyede olduğu bulunmuştur. Beklendiği üzere, yaşa göre anlama puanlarının arttığı görülmektedir.

Yaşa göre cümle anlama sıraları incelendiğinde, 5 yaş grubunda TGG çocukların en iyi anladıkları cümle tipi 'yerleştirme cümleleri' iken en yetersiz anladıkları cümle tipi *evet hayır soru* cümleleridir. 4 yaş grubunda TGG çocuklar ise en iyi *yerleştirme cümlelerini* anlarken, en yetersiz *geçişsiz emir cümlelerini* anlamışlardır. 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocukların yapısal farklılık gösteren cümle tiplerini anlama becerileri karşılaştırıldığında, edilgen cümlelerde anlamlı farklılık görülmüştür. Edilgen cümleleri 5 yaşındaki TGG çocukların daha iyi anladıkları gözlemlenmiştir. Anlamlı farklılık görülmeyen geçişsiz emir cümleleri, geçişli emir cümleleri, 5N 1K soru cümleleri, geçişli bildirim cümleleri, geçişsiz bildirim cümleleri, karşılaştırma cümleleri, çift geçişli cümleler ve gelecek zaman bildiren cümlelerde 5 yaşındaki TGG çocuklar daha avantajlıdır. Yerleştirme cümlelerinde her iki grup da tüm sorulara doğru yanıt vermiştir. Evet hayır soru cümlelerinde ise 4 yaş grubundaki TGG çocuklar az da olsa daha yüksek doğru yanıt yüzdesine sahiptir ama anlamlı farklılık göstermemektedir.

Tekrarlı üretim bölümünde, 5 yaşındaki TGG çocukların 4 yaş grubundaki TGG çocuklara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha iyi seviyededir. Yaşa göre tekrarlı üretim düzeyi artmıştır. 4 yaş grubundaki ve 5 yaş grubundaki TGG çocukların en iyi ve en yetersiz ürettikleri cümle tipleri aynıdır. Her iki grupta da tekrarlı üretimde en iyi üretilen cümle tipi geçişsiz emir cümleleri, en yetersiz üretilen cümle tipi karşılaştırma cümleleridir. 4 ve 5 yaş grubundaki TGG çocuklar arasında, cümlelerin tekrarlı üretimi karşılaştırıldığında, 5N 1K soru cümleleri, evet hayır soru cümleleri ve yerleştirme cümleleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. 5 yaş grubundaki TGG çocukların bu cümle tiplerini 4 yaş grubuna göre daha iyi ürettikleri görülmüştür. Diğer cümle tipleri incelendiğinde, geçişsiz ve geçişli cümlelerinde doğru yanıt yüzdelerinin eşit olduğu görülmüştür. Geçişli bildirim cümleleri, geçişsiz bildirim cümleleri, karşılaştırma cümleleri, edilgen cümleler, çift geçişli cümleler ve gelecek zaman bildiren cümlelerde anlamlı farklılık olmamasına rağmen 5 yaş grubunda TGG çocukların 4 yaş grubuna göre daha avantajlı olduğu görülmüştür. Türkçede yapılan çalışmalardan biri olan Cangökçe-Yaşar'ın (2013) çalışmasında, 2 yaştan sonra nesne ile birlikte soru yapılarının kullanımı, 3 yaş civarında da yerleştirme cümlelerinin kullanımı başlamaktadır. Ancak bu çalışmada tekrarlama becerisini etkisi düşünüldüğünde, soru cümlelerinde ve yerleştirme cümlelerindeki bu farklılığın sebebinin, Delage ve

Frauenfelder'in (2019) yaptıkları çalışmada vurguladığı gibi, karmaşık cümle ve çalışma belleği kapasitelerinin yaşla birlikte artmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Spontane üretilen bölümde de 5 yaş grubu TGG çocuklar, 4 yaş grubu TGG çocuklara göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha iyi düzeydedir. Spontane üretim bölümünde de 4 ve 5 yaş grubundaki TGG çocukların en iyi ve en yetersiz ürettikleri cümle tipleri aynıdır. En iyi üretilen cümle tipi geçişsiz bildirim cümleleri iken, en yetersiz üretilen cümle tipi çift geçişli cümlelerdir. 4 ve 5 yaş grubundaki TGG çocuklar arasında, spontane üretilen cümle tipleri karşılaştırıldığında, karşılaştırma cümleleri, edilgen cümleler, evet-hayır soru cümleleri, çift geçişli cümleler ve yerleştirme cümlelerinde anlamlı bir fark vardır. Bu cümle tiplerini 5 yaş grubundaki TGG çocukların üretimi, 4 yaş grubundakilere göre daha iyi düzeydedir. Cangökçe Yaşar'ın (2013) çalışmasında, Türkçede 2 yaş civarında soru cümlelerinin, 3 yaş civarında edilgen yapıların, yerleştirme ve çift geçişli cümlelerin çıktığı görülmüştür. Anlamlı farklılık görülmeyen, geçişsiz emir cümleleri, geçişli emir cümleleri, geçişli bildirim cümleleri ve gelecek zaman bildiren cümlelerinde de 5 yaş grubunda TGG çocukların daha iyi düzeyde olduğu görülmüştür. Geçişsiz bildirim cümlelerinde ise 4 yaş grubunda TGG çocuklarda, 5 yaş grubunda TGG çocuklarda tüm soruları doğru yanıtlamıştır. Bu bölümde 5N 1K sorularında anlamlı farklılık olmasa da 4 yaş grubunun doğru yanıt yüzdesinin, az da olsa, fazla olması ilgi çekici bir bulgudur.

Tekrarlı ve spontane üretim arasında fark incelendiğinde, TGG ve GDB'li çocukları arasında da, 4 ve 5 yaş grubunda TGG çocuklar arasında da spontane üretim gerektiren cümle tipleri istatistiksel olarak anlamlı düzeyde tekrarlı üretime göre daha yetersiz olduğu görülmüştür. Bunun nedeni ise spontane üretim bölümünün çalışma belleği kapasitesi ile ilişki olmasıdır (Riches vd., 2012; Zebib vd., 2019). Yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipinde, anlama düzeyinde yaş grupları arasında bu kadar farklılık yokken, tekrarlama gerektiren üretim boyutunda farklılık olması da Wills ve Gathercole'un (2001) 4 ve 5 yaşındaki çocuklar ile yaptıkları çalışma ile desteklenmektedir. Wills ve Gathercole (2001) fonolojik kısa süreli belleğin cümle tekrarlama katkısının olduğunu, yaptıkları çalışmada çocukların cümleleri anlamada farklılık olmamasına rağmen aynı cümleleri tekrarlama zorluk yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu durumu, cümle tekrarlama

çocuğun fonolojik kısa süreli bellek kapasitesiyle ilişki olmasından ortaya çıktığını savunmuşlardır.

5.3. Öneriler

Cümle tekrarlama, GDB'li çocuklarda önemli bir klinik gösterge olsa da (Riches vd., 2012), daha az ilgi görmüştür (Conti-Ramsden vd., 2001). Türkçede çeşitli cümle tiplerinin yer aldığı cümle tekrarlama çalışmaları bulunmamaktadır. Bu çalışma bu alanda daha geniş ve kapsamlı çalışmaların yapılması için bir basamak olarak görülmektedir. Özellikle GDB katılımcı sayısının az olması bir sınırlılık olarak düşünülmektedir. Bu çalışma katılımcı sayısının artırılarak yeni çalışmaların yapılması için önemli bir adımdır. Alanyazına destek sağlanması için Türkçede de cümle tekrarlama ile bilişsel süreçlerin ilişkisini inceleyecek bir çalışma yapılabilir. Bu çalışmada temel motivasyonun yapısal farklılık gösteren 11 cümle tipinin tekrarlı ve spontane üretim olsa da çocuklar arasında aynı cümle tiplerinin anlama düzeyleri de karşılaştırılmıştır. Bununla birlikte cümle anlama becerilerinin değerlendirilmesinde, seçilen görsellerdeki sınırlılık göz önünde bulundurulduğunda, görsellere yönelik çeldiricilere dikkat edilerek tekrar çalışmanın yapılması önerilebilir. Bu aracın geçerlilik ve güvenilirliğinin olmaması da bir sınırlılık olarak görülebilir. Bu nedenle daha kapsamlı bir çalışma sonucunda bu becerilerin tekrar incelenmesi daha güvenilir sonuçlara ulaşmayı sağlayabilir.

KAYNAKÇA

Aksu-Koç, A., Acarlar, F., Küntay, A., Maviş, İ., Sofu, H., Topbaş, S., Turan, F., Aktürk-Arı, B. (2019). Türkçe İletişim Gelişimi Envanteri (TİGE). Ankara: *Detay Yayıncılık*.

Aksu-Koç, A., Terziyan, T., Taylan, E.E. (2014). Input Offers and Child Uptakes, Acquiring Mood and Modal Morphology in Turkish. *Language, Interaction and Acquisition*, 5(1), 62-81.

American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (5th Edition) (DSM 5). Washington: *American Psychiatric Publishing*.

Archibald, L. and Joanisse, M.F. (2009). On The Sensitivity and Specificity of Nonword Repetition and Sentence Recall to Language and Memory Impairments in Children. *Journal Of Speech, Language and Hearing Research*, 52(4), 899-914.

Ardila, A. (2014). Aphasia Handbook. New York: *Natl Aphasia Assn*, 60-72.

Bastiaanse, R., Bol, G. (2001). Verb Inflection and Verb Diversity in Three Populations: Agrammatic Speakers, Normally Developing Children and Children With Specific Language Impairment (SLI). *Brain and Language*, 77, 274-282.

Bates, E. (1976). Language and Context: The Acquisition of Pragmatics. New York: *Academic Press*.

Bates, E., Camaioni, L. and Volterra, V. (1975). The Acquisition of Performatives Prior to Speech. *Merril-Palmer Quarterly*, 21, 205-226.

Bishop, D.V.M. (2010). Which Neurodevelopmental Disorders Get Researched and Why? *PLoS ONE*, 5(11), e15112.

Bishop, D.V.M. (2014). Ten Questions About Terminology For Children With Unexplained Language Problems. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 49(4), 381-415.

Bishop, D.V.M., Bright, P., James, C., Bishop, S.J., Van der Lely, H.K.J. (2000). Grammatical SLI: A Distinct Subtype of Developmental Language Impairment?. *Applied Psycholinguistics*, 21, 159-181.

- Bishop, D.V.M., Snowling, M.J., Thompson, P.A., Greenhalgh, T., The CATALISE-2 Consortium. (2017). Phase 2 of CATALISE: A Multinational And Multidisciplinary Delphi Consensus Study of Problems with Language Development: Terminology. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 58(10), 1068-1080.
- Bloom, L., Lahey, M. (1978). *Language Development and Language Disorders*. New York: *The Wiley and Sons*.
- Brooks, J. P., Kempe, V. (2012). *Language Disorders*. New York: *John Wiley and Sons*, 214-226.
- Conti-Ramsden, G., Botting, N. and Faragher, B. (2001). Psycholinguistic Markers For Specific Language Impairment (SLI). *Journal Of Child Psychology And Psychiatry And Allied Disciplines*, 42(6), 741–748.
- Delage, H. and Frauenfelder, U.H. (2019). Relationship Between Working Memory and Complex Syntax in Children With Developmental Language Disorder. *Journal of Child Language*, 47(3), 600-632.
- Dunn, M., Flax, J., Sliwinski, M., Aram, D. (1996). The Use of Spontaneous Language Measures as Criteria for Identifying Children With Specific Language Impairment: An Attempt to Reconcile Clinical and Research Incongruence. *Journal of Speech, Language and Hearing*, 39, 643-654.
- Eadie, P., Morgan, A., C Ukoumunne, O., Eecen, K.T., Wake, M., Reilly, S. (2014). Speech Sound Disorder at 4 Years: Prevalence, Comorbidities and Predictors in a Community Cohort of Children. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 57(6), 578-584.
- Eadie, P.A., Fey, M.E., Douglas, J.M., Parsons, C.L. (2002). Profiles of Grammatical Morphology and Sentence Imitation in Children With Specific Language Impairment and Down Syndrome. *Journal Of Speech, Language and Hearing Research*, 45, 720-732.
- Fey, E. M., Long, H. S. and Finestack, H. L. (2003). Ten Principles of Grammar Facilitation for Children With Specific Language Impairments. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 12, 3-15.

- Friedmann, N., Gvion A., Novogrodsky, R. (2006). Syntactic Movement in Agrammatism And S-SLI: Two Different Impairments. *Language acquisition and development*. Cambridge, UK: *Cambridge Scholars Press*, 24, 205-218.
- Gallagher, A.L., Murphy, C.A., Conway, P., Perry, A. (2019). Consequential Differences in Perspectives And Practices Concerning Children With Developmental Language Disorders: An Integrative Review. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 54(4), 529-552.
- Gillam, S.L., Kamhi, A.G. (2010). Specific Language Impairment: The Handbook of Language and Speech Disorders. Damino, J.S., Müller, N., Ball, M.J. (Ed). A *John Wiley & Sons, Ltd*.
- Gleason, J. B., Goodglass, H., Greem E., Ackerman, N., Hyde, M. R. (1975). The Retrieval of Syntax in Broca's Aphasia. *Brain and Language*, 2, 451-471.
- Göksel, A. ve Kerslake, C. (2005). *Turkish, A Comprehensive Grammer*. London: *Routledge*.
- Gray, S., Fox, A.B., Green, S., Hogan, T.P., Petscher, Y., Cowan, N. (2019). Working Memory Profiles of Children With Dyslexia, Developmental Language Disorder, or Both. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*. 62(6). 1839-1858.
- Güven, A.G., Berument, S.K. (2010). TİFALDİ-Türkçe İfade Edici ve Alıcı Dil Testi, Ankara: *TPD Yayınları*.
- Haskill, A., Tyler, A. (2007). A Comparison of Linguistic Profiles in Subgroups of Children with Specific Language Impairment. *American Journal of Speech Language Pathology* 16(3), 209–221.
- Helm – Estabrooks, N. ve Albert, M. L. (2004). *Manual of Aphasia and Aphasia Therapy (2nd Edition)*. Austin, Texas: *Pro-Ed*
- Helm- Estabrooks, N. (1981). *Helm Elicited Language Program for Syntax Stimulation*. Austin, Texas: *Exceptional Resources Inc*.
- Helm-Estabrooks, N., Ramsberger, G. (1986). Treatment of Agrammatism in Long-Term Broca's Aphasia. *International Journal of Language Communication Disorders*, 21, 39-45.

Hresko W. P., Reid D. K. and Hammill D.D. (1999). Test of Early Language Development (TELD) (3rd Edition). Austin, Texas: *Pro-Ed*.

İmer, K., Kocaman, A. ve Özsoy, S.A. (2011). Dilbilim Sözlüğü. İstanbul: *Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi*.

Kamhi, A.G. (1998). Trying to Make Sense of Developmental Language Disorders. *Language, Speech and Hearing Services in Schools*, 29, 35-44.

Karalı, S. F. (2015). Türkçe konuşan Tutuk ve Akıcı Afazililerin Farklı Cümle Tiplerini Anlaması ve Üretmesi. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Katz, J., Önen, F., Demir, N., Uzlukaya, A., Uludağ, P. (1974). A Turkish Peabody Picture Vocabulary Test, *Hacettepe Bulletin of Social Sciences And Humanities*, 6, 129-140.

Kolk, H.H.J., van Grunsven, M.M.F. (1985). Agrammatism As a Variable Phenomenon. *Cognitive Neuropsychology*, 2(4), 347-384.

Leonard, B. L. (2014). Children With Specific Language Disorders (2nd Edition). London, England: *The MIT Press*.

Leonard, L.B. (2003). Children with Specific Language Impairment. (2nd Edition). London, England: *The MIT Press*.

Lices, L., Taylor, H.G., Freebairn, L., Hansen, A., Lewis, B. (2007). Relationship Between Speech-Sound Disorders and Early Literacy Skills in Preschool-Age Children: Impact of Comorbid Language Impairment. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*. 28(6), 438-447.

Marshall, C.R., Van der Lely, H.K.J. (2007). Derivational Morphology in Children With Grammatical-Specific Language Impairment. *Clinical Linguistics & Phonetics*, 21(2), 71-91.

Ölmez, S. (2010). 24-36 Ay Arası Normal Gelişim Gösteren Çocuklar ile 20-48 Ay Arası Gecikmiş Dil ve Konuşması Bulunan Çocukların Dilsel Becerilerinin TİGE-2 Kullanılarak Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

- Özkan, M. ve Sevinçli, V. (2009). Türkiye Türkçesi Söz Dizimi. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Öztürk, J. (2008). Çift Geçişli Fiiller. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 8(1), 163-170.
- Paul, R., Norbury, C. (2012). Language Disorders From Infancy Through Adolescence, Assesment & Intervention (4th Edition). London: Elsevier Health Sciences.
- Poll, G. H., Betz, S. K. and Miller, C. A. (2010) Identification Of Clinical Markers Of Specific Language Impairment in Adults. *Journal of Speech, Language and Hearing Research*, 53(2), 414-429.
- Reed A.V. (2004). An Introduction to Children with Language Disorders (3rd Edition). New York: Merrill, Macmillan College.
- Reilly, S., Bishop, D.V.M., Tomblin, B. (2014). Terminological Debate Over Language Impairment in Children: Forward Movement and Sticking Points. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 49(4), 452-462.
- Riches, N.G. (2012). Sentence Repetition in Children With Specific Language Impairment: an Investigation of Underlying Mechanisms. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 47(5), 499-510.
- Schwartz, R.G. (2008). Specific Language Impairment: Handbook of Child Language Disorders, Schwartz, R.G. (Ed). New York: Routledge.
- Sices, L., Taylor, H.G., Freebairn, L., Hansen, A., Lewis, B. (2007). Relationship Between Speech-Sound Disorders and Early Literacy Skills in Preschool-Age Children: Impact of Comorbid Language Impairment. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 28, 434-447.
- Sikora, K., Roelofs, A., Hermans, D., Knoors, H. (2019). Executive Control in Language Production By Children With and Without Language Impairment. *International Journal of Language & Communication Disorders*, 54(4), 1-11.
- Şen, E. (2016). Türkçede Edilgen Çatı: Bilişsel Yaklaşım Çerçevesinde İşe-Dayalı Öğretim Materyali Önerisi. *International Journal of Language Academy*, 4(2), 247-270.

- Temel, F., Ersoy, Ö., Avcı, N., Turla, A. (2004). Gazi Erken Çocukluk Değerlendirme Aracı. Ankara: *Rekmay Ltd. Şti.*
- Tomblin, J. B., Records, N. L., Buckwalter, P., Zhang, X., Smith, E. And O'brien, M. (1997). The Prevalence of Specific Language Impairment in Kindergarten Children. *Journal Of Speech And Hearing Research*, 40, 1245–1260.
- Topbaş, S. (2011). Dil ve Kavram Gelişimi. Ankara: *Kök Yayınları.*
- Topbaş, S. ve Güven, S. (2013). Türkçe Erken Dil Gelişimi Testi (TEDİL). Ankara: *Detay Yayınevi.*
- Topbaş, S., Güven, S. (2019). Türkçe Okul Çağı Dil Gelişimi Testi (TODİL). Ankara: *Detay Yayıncılık.*
- Van der Lely H. K. J. (2005). Domain-Specific Cognitive Systems: Insight From Grammatical-SLI. *TRENDS in Cognitive Sciences*, 9(2), 53-59.
- Van der Lely, H.K.J., Stollwerck, L. (1996). A Grammatical Specific Language Impairment in Children: An Autosomal Dominant Inheritance? *Brain and Language*, 52, 484-504.
- Willis, C. and Gathercole, S.E. (2001). Phonological Short-term Memory Contributions to Sentence Processing in Young Children. *Memory*, 9(4), 349–363.
- Yarbay Duman, T., Altınok, N., Özgirgin, N., Bastiaanse, R. (2011). Sentence Comprehension in Turkish Broca's Aphasia: An Integration Problem. *Aphasiology*, 25(8), 908-926.
- Yarbay Duman, T., Bastiaanse, R. (2009). Time Reference Through Verb Inflection in Turkish Agrammatic Aphasia. *Brain & Language*, 108, 30-39.
- Yarbay Duman, T., Kurada, H.Z., Topbaş, S. (2014). Tense, Aspect, Modality in Three Populations: Typically Developing Children, Children with Specific Language Impairment (SLI) and Individuals with Broca's Aphasia. Conference Paper. Science of Aphasia XV, Poster Session III.
- Yaşar, C.Ö. (2013). 9-67 Ay Arası Tipik Gelişim Gösteren Çocuklar ile 43-87 Ay Arası Koklear İmplant Kullanıcısı Çocukların Dilbilgisel Profillerinin TR-LARSP

ile Karşılaştırılması. Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Zebib, R., Tuller, L., Hamann, C., Ibrahim, L.A., Prevost, P. (2019). Syntactic Complexity and Verbal Working Memory in Bilingual Children With and Without Developmental Language Disorder. *First Language*, 40(4), 461-484.

EKLER

EK-1. Anadolu Üniversitesi Etik Kurul Kararı

Evrak Kayıt Tarihi: 11.02.2019 Protokol No: 12724

Tarih: 27.02.2019

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Sağlık Bilimleri
BAŞLIK:	Türkçe Konuşan 4-6 Yaş Arasındaki Normal Gelişim Gösteren ve Gelişimsel Dil Bozukluğu Olan Çocukların Farklı Cümle Tiplerini Anlaması ve Üretmesinin Karşılaştırılması
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Prof. Dr. Ilknur MAVİŞ
TEZ YAZARI:	Buket Ayça SÖZÜÇÖK
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof. Dr. Dilek AKI (Başkan-Eczacılık Fak.)	
Prof. Dr. Yusuf ÖZTÜRK (Başkan Yardımcısı-Eczacılık Fak.)	Prof. Dr. Şükrü TORUN (Sağlık Bilimleri Fak.)
Prof. Dr. Betül DEMİRCİ (Eczacılık Fak.)	Prof. Dr. Müzeyyen DEMİREL (Eczacılık Fak.)
Prof. Dr. Nalan GÜNDOĞDU KARABURUN (Eczacılık Fak.)	Prof. Dr. Gülhan TURAN (Eczacılık Fak.)

EK-2. Cümle Anlama Öyküleri

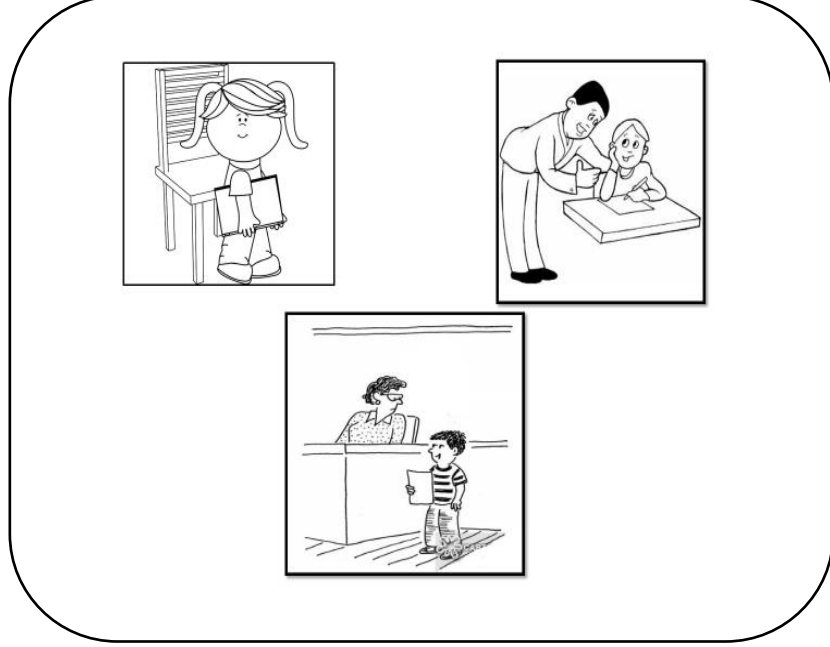
	D/Y	Resim 1	Resim 2	Resim 3
1. Ece hastanede ağlıyordu. Hemşire yanına geldi, ona sus dedi. (Resim: 3)		Hemşire yanına geldi, ona sor dedi	Hemşire yanına geldi, ona konuş dedi	Hemşire yanına geldi, ona sus dedi
2. Ayşe derste ayakta duruyordu. Öğretmen Ayşe'ye otur dedi. (R:1)		Öğretmen Ayşe'ye otur dedi.	Öğretmen Ali'ye yaz dedi.	Öğretmen Ali'ye oku dedi.
3. Geç olmuştu. Annesi Yusuf'a yat dedi. (R:1)		Geç olmuştu. Annesi Yusuf'a yat dedi	Annesi Ayşe'ye uyan dedi	Abisi Yusuf'a uyan dedi
4. Hava karardı. Kardeşim karanlıktan korktu ve bana ışığı aç dedi (R:2)		Bana mumu yak dedi	Hava karardı. Kardeşim karanlıktan korktu ve bana ışığı aç dedi	Bana musluğu aç dedi
5. Annem masayı hazırladı. Ekmeği babama uzattı ve ekmeği kes dedi (R: 1)		Ekmeği babama uzattı ve ekmeği kes dedi	Ekmeği babama uzattı ve ekmeği sat dedi	Ekmeği babama uzattı ve ekmeği pişir dedi
6. Halıya kahve döküldü. Annem halıyı sil dedi. (R: 3)		Annem koltuğu süpür dedi.	Annem düğmeyi dik dedi.	Halıya kahve döküldü. Annem halıyı sil dedi.
7. Ece saçını kestirmiş. Arkadaşı saçını kim kesti diye sordu (R:2)		Arkadaşı saçını kim yıkadı diye sordu	Ece saçını kestirmiş. Arkadaşı saçını kim kesti diye sordu	Arkadaşı saçını kim kuruttu diye sordu
8. Deniz gözlüğünü bulamadı. Annesine gözlüğüm nerede? diye sordu. (R:1)		Annesine gözlüğüm nerede? diye sordu.	Babasına gözlüğüm nerede? diye sordu.	Kalemim nerede? diye sordu.
9. Ali kardeşi ile oynamak istiyor ama o uyuyor. Annesine ne zaman uyanacak diye sordu. (R:3)		Annesine ne zaman uyuyacaksın diye sordu	Annesine ne zaman uyuyacak diye sordu	Annesine ne zaman uyanacak diye sordu.
10. Ayşe perdeleri yıkadı. Şimdi perde ütülüyor. (R:2)		Şimdi çamaşır yıkıyor.	Şimdi ütülüyor	Şimdi çarşaf asıyor.
11. Şenay banyo yaptı; şimdi saçını taryor (R:1)		Şimdi saçını taryor	Şimdi eteğini giyiyor	Şimdi yüzünü boyuyor
12. Bahar geldi; Sevgi bahçede çiçek topluyor. (R:3)		Ali bahçede çiçek suluyor	Sevgi bahçede uçurtma uçuruyor	Sevgi bahçede çiçek topluyor
13. Mert tatilde Antalya'ya gitti; her gün yüzüyor. (R: 2)		Her gün balık tutuyor	Her gün yüzüyor	Her gün yıkanıyor
14. Sema'nın camı çok sıkılıyor. O şimdi ağlıyor (R:3)		O şimdi üzülüyor	O şimdi gülüyor	O şimdi ağlıyor

15. Elif hasta. Şimdi beşiğinde uyuyor(R:1)		Şimdi beşiğinde uyuyor	Şimdi yatağa yatıyor	Şimdi hastaneye gidiyor
16. Ali ile Ahmet aynı yaşta ama Ali daha uzun. (R:1)		Ali daha uzun	Ali daha şişman.	Ali ve Ahmet aynı boyda.
17. Tavşan ve kaplumbağa yarıştı. Yarışı tavşan kazandı; çünkü tavşan daha hızlı. (R:2)		Kaplumbağa daha hızlı	Tavşan daha hızlı	Tavşan ve kaplumbağa aynı hızdadır.
18. Can ve Cemil yarıştılar. Yarışı Cemil kazandı çünkü O daha güçlü. (R:3)		Çünkü O güçsüz.	Çünkü O güçlü.	Cemil daha güçlü
19. Camdan içeri top girdi; Ayşe'nin vazosu kırıldı. (R:2)		Ayşe'nin camı kırıldı.	Ayşe'nin vazosu kırıldı.	Ayşe'nin ayağı kırıldı.
20. Yoldan geçen araba su sıçrattı. Adam ıslandı. (R:1)		Adam ıslandı	Adam ıslanmadı	Adam yıkandı
21. Kedi süt içmek istedi ama içemedi; çünkü süt döküldü (R:2)		Çünkü süt dökülmedi	Çünkü süt döküldü	Ama kedi beslendi
22. Küçük kız oyuncak istiyordu. Annesine Oyuncak alır mısın? Diye sordu. (R:1)		Annesine Oyuncak alır mısın? Diye sordu.	Annesine meyve alır mısın? Diye sordu	Annesine köpek alır mısın? Diye sordu.
23. Mustafa çok acıkmıştı, hemen masaya oturmak istedi ama annesi Mustafa'ya Ellerini yıkadın mı diye sordu. (R:3)		Annesi Mustafa'ya yüzünü yıkadın mı diye sordu.	Annesi Mustafa'ya dişlerini fırçaladın mı diye sordu.	Annesi Mustafa'ya Ellerini yıkadın mı diye sordu.
24. Özge televizyon seyretmek istedi. Ama ödevini bitirmemişti. Annesi Ödevini bitirdin mi? diye sordu. (R: 2)		Annesi yemeğini yedin mi? diye sordu	Annesi Ödevini bitirdin mi? diye sordu	Annesi televizyonu seyrettin mi? diye sordu
25. Emel düğüne gitmek için hazırlanıyor. Şimdi kulağına küpe takıyor. (R:3)		Şimdi ayağına ayakkabı giyiyor	Şimdi paltosunu askıya asıyor.	Şimdi kulağına küpe takıyor
26. Bayram geldi; babası kızına para veriyor. (R: 2)		Babası oğluna para veriyor	Babası kızına para veriyor.	Annesi kızına para veriyor
27. Duvara tablo asmak istiyoruz. Usta geldi, şimdi duvara çivi çakıyor. (R: 1)		Şimdi duvara çivi çakıyor	Şimdi duvara vida çakıyor	Şimdi duvarı onarıyor
28. Ahmet odasına girdi. Duvarda örümcek görünce korktu. (R: 2)		Yerde fare görünce korktu.	Duvarda örümcek görünce korktu.	Rüyada örümcek görünce korktu.
29. Ozan boş vakitlerinde hep kitap okur, çünkü kitap okumayı çok seviyor. (R: 3)		Resim yapmayı çok seviyor.	Çiçek sulamayı çok seviyor.	Kitap okumayı çok seviyor.
30. Cihan bisiklete binmeyi bilmiyordu. Babası bisiklete binmeyi öğretiyor. (R:1)		Babası bisiklete binmeyi öğretiyor	Babası araba sürmeyi öğretiyor.	Babası ata binmeyi öğretiyor.

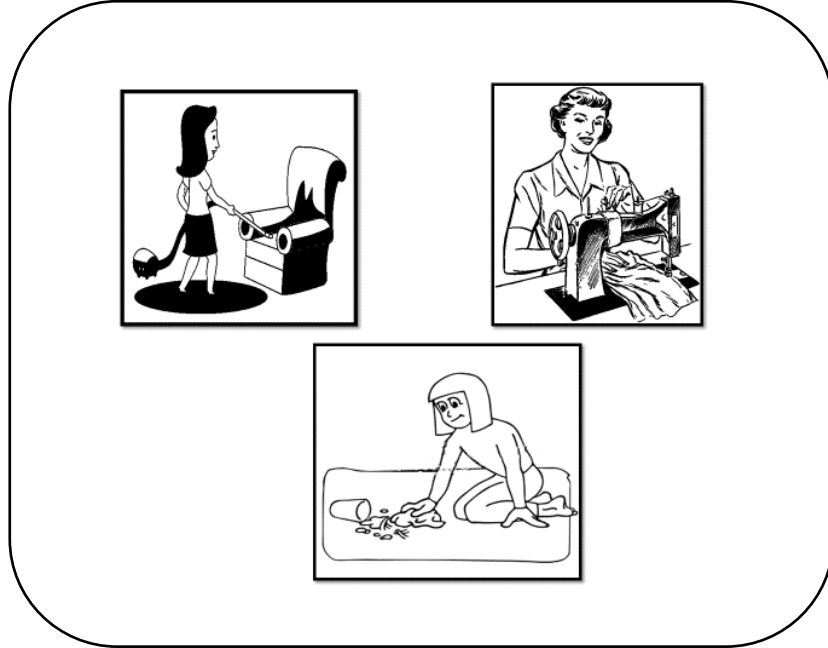
31. Can ders çalışıyor çünkü O yarın sınava girecek. (R:1)		O, yarın sınava girecek	Onlar yarın sınava girecek	Lale yarın sınava girecek.
32. Mert dondurma yemeği çok seviyor ama dişi çürüdü. Dişçi dişini çekecek. (R:2)		Doktor onu muayene edecek	Dişçi dişini çekecek.	Hemşire koluna iğne yapacak
33. Işıl valizini hazırlıyor, çünkü yarın tatile gidecek (R: 3)		Çünkü biletini aldı	Çünkü tatile geldi	Çünkü yarın tatile gidecek

EK-3. Cümle Anlama Resimleri

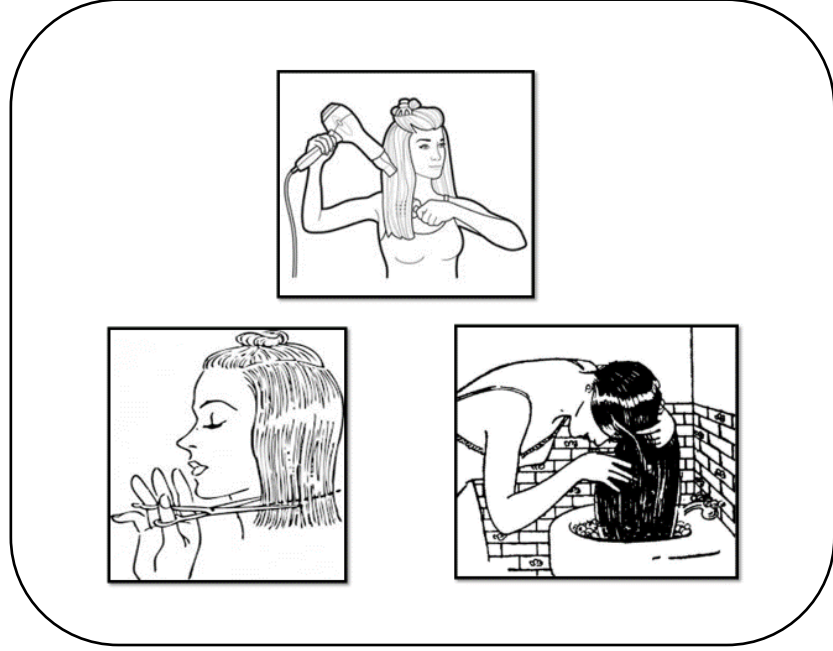
1. **Geçişsiz Emir Cümlesi:** Ayşe derste ayakta duruyordu. Öğretmen Ayşe'ye 'otur' dedi.

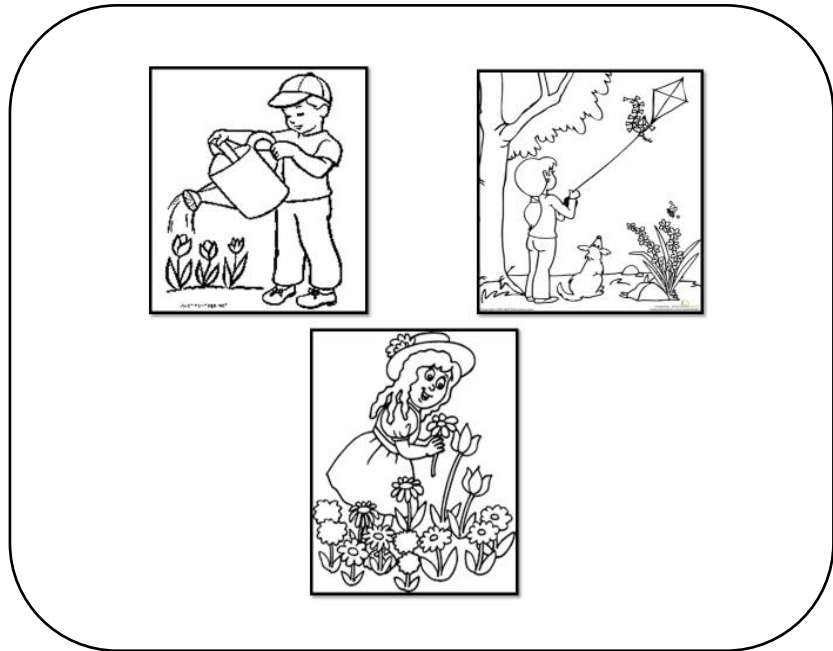
2. **Geçişli Emir Cümlesi:** Halıya kahve döküldü. Annem 'halıyı sil' dedi.

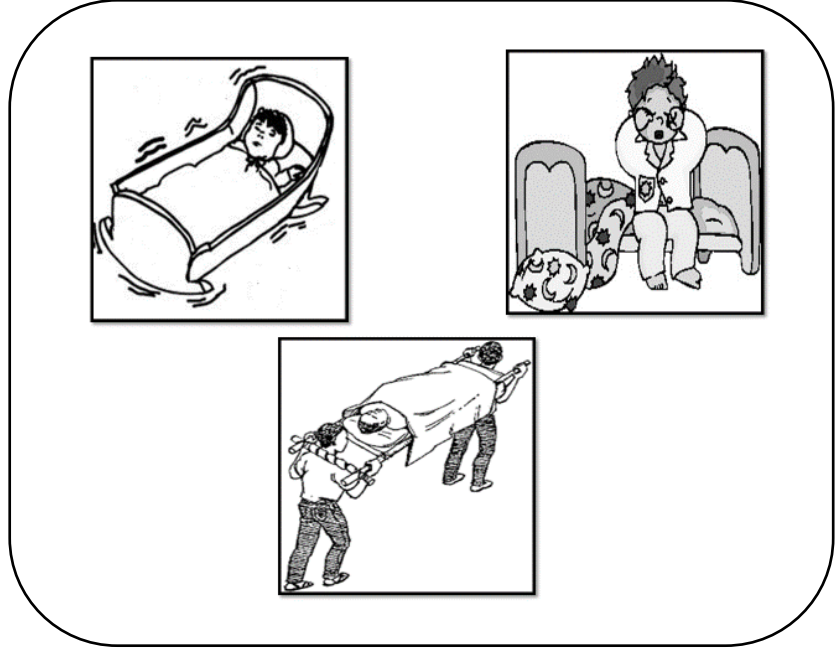
3. **5N 1K Soru Cümlesi:** Ece saçını kestirmiş. Arkadaşı 'saçını kim kesti' diye sordu.

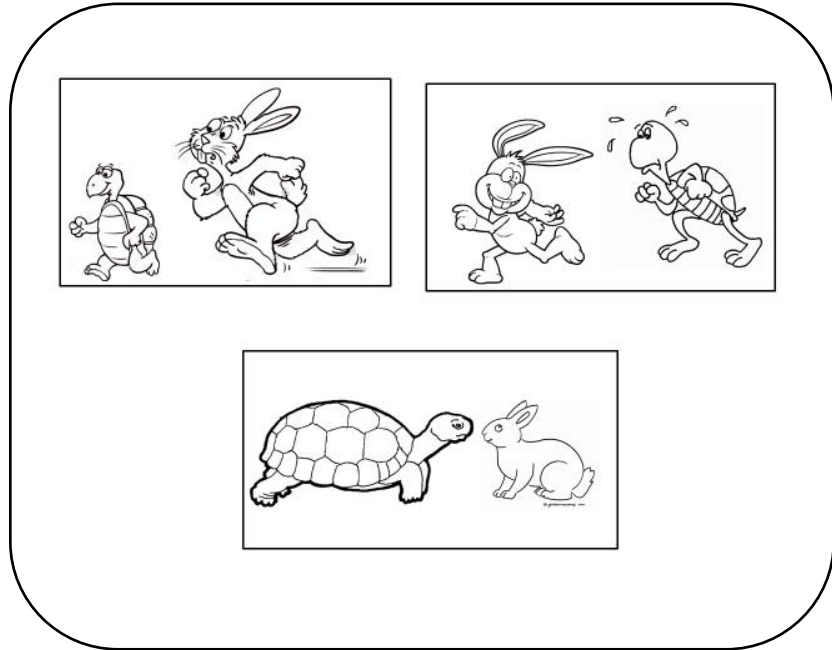
4. **Geçişli Bildirim Cümlesi:** Bahar geldi; Sevgi bahçede 'çiçek topluyor'.

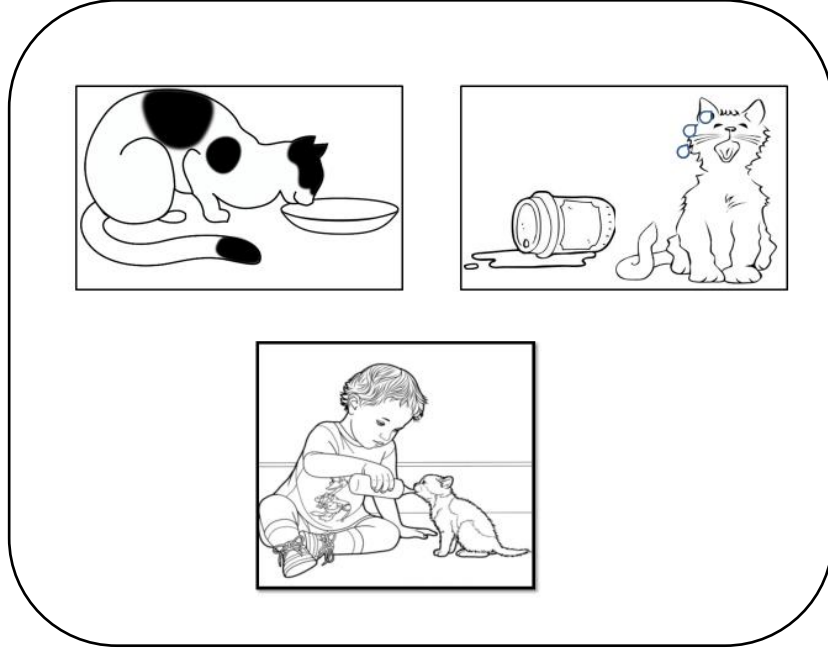
5. **Geçişsiz Bildirim Cümlesi:** Elif hasta. Şimdi beşiğinde 'uyuyor'.

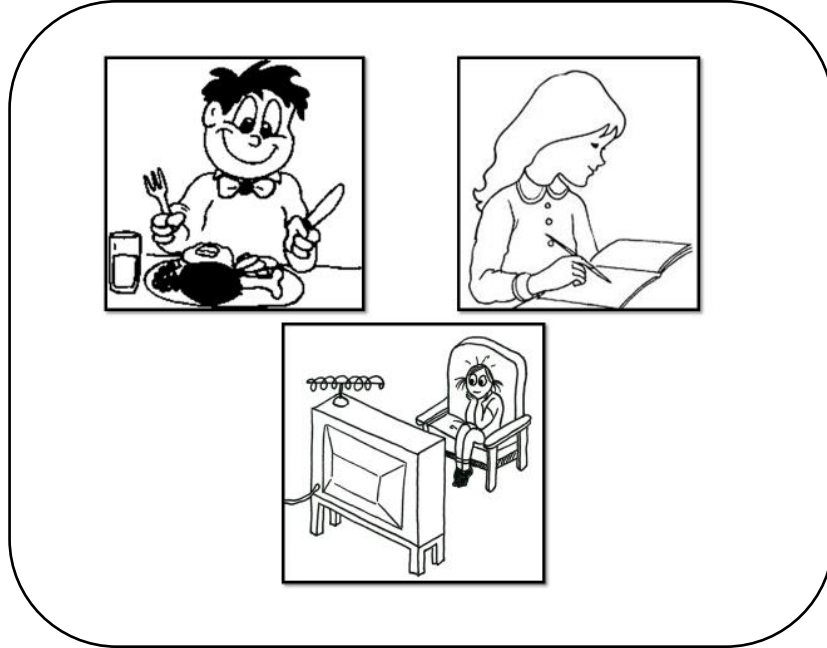
6. **Karşılaştırma Cümlesi:** Tavşan ve kaplumbağa yarıştı. Yarışı tavşan kazandı; çünkü 'tavşan daha hızlı'.

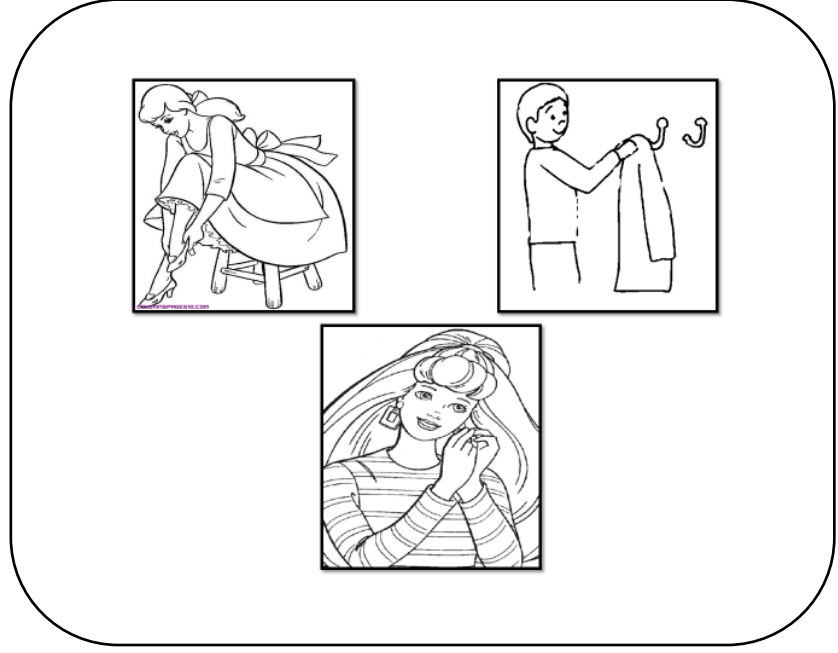
7. **Edilgen Cümle:** Kedi süt içmek istedi ama içemedi; çünkü süt ‘döküldü’.

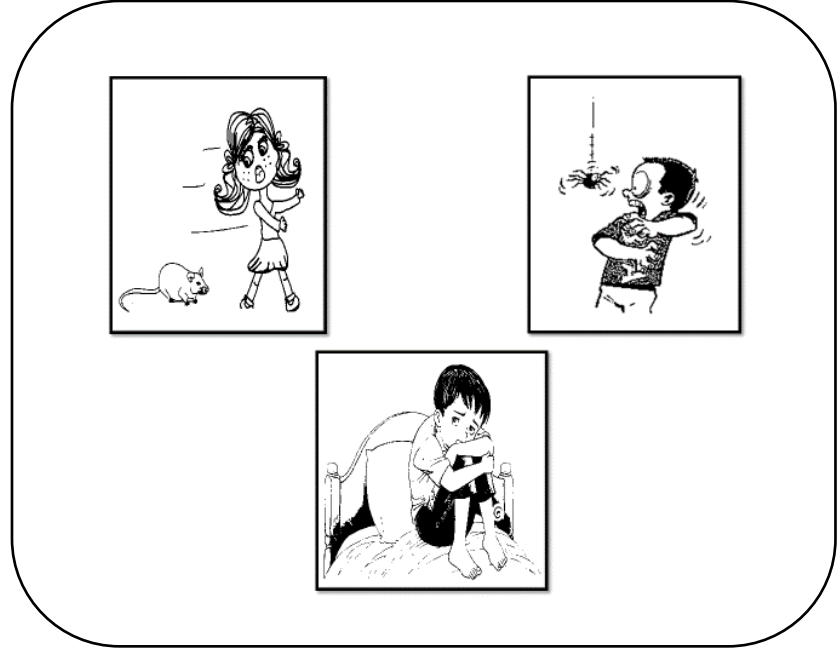
8. **Evet Hayır Soru Cümlesi:** Özge televizyon seyretmek istedi. Ama ödevini bitirmemişti. Annesi ‘ödevini bitirdin mi?’ diye sordu.

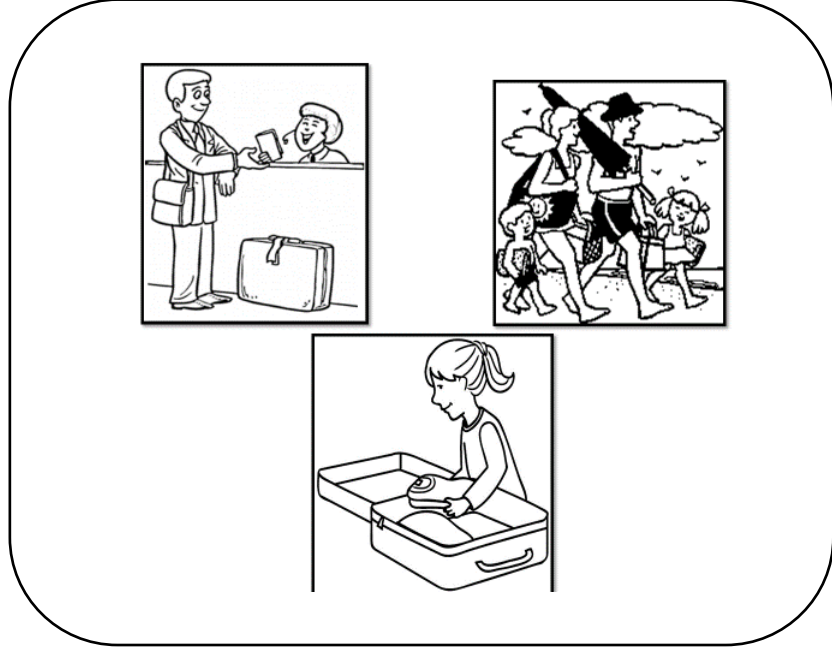
9. **Çift Geçişli Cümle:** Emel düğüne gitmek için hazırlanıyor. Şimdi 'kulağına küpe takıyor'.

10. **Yerleştirme Cümlesi:** Ahmet odasına girdi. Duvarda 'örümcek görünce korktu'.

11. Gelecek Zaman Bildiren Cümle: Işıl valizini hazırlıyor, çünkü yarın ‘tatile gidecek’.

EK-4. Cümle Üretim Öyküleri

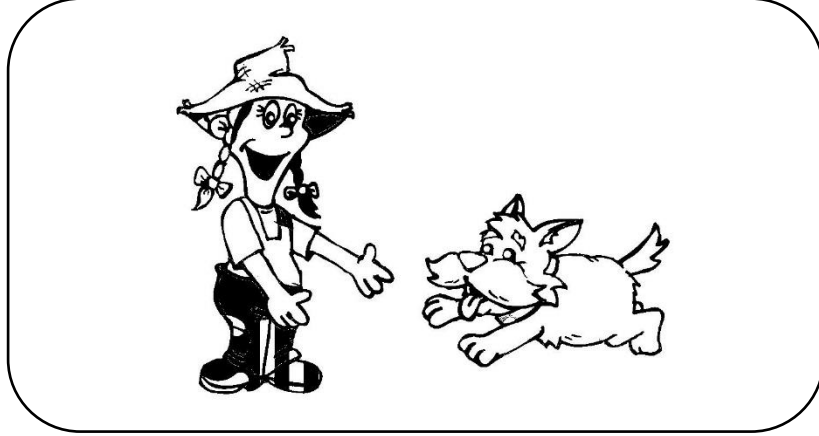
Tekrarlı Üretim Gerektiren Cümleler	Doğru Yanıt
1. Ali uyuyakalmıştı. Abisi onu uyandırmak için 'uyan' dedi. Abisi Ali'ye ne dedi?	Uyan
2. Çocuk iğne yapılırken ağladı. Hemşire ona 'sus' dedi. Hemşire ne dedi?	Sus
3. Ayla köpeğini gezdiriyordu. Köpeğe gel diye seslendi. Ayla köpeğe ne dedi?	Gel
4. Elektrikler kesildi. Annesi oğluna 'mumu yak' dedi. Annesi oğluna ne dedi?	Mumu yak
5. Hava karardı. Dedem bana 'ışığı aç' dedi. Dedem bana ne dedi?	İşığı aç
6. Cem'in arabası çok kirlenmişti. Cem'e 'arabayı yıka' dedim. Ona ne dedim?	Arabayı yıka
7. İpek gözlüğünü bulamıyordu. Annesine 'gözlüğüm nerede' diye sordu. İpek annesine ne sordu?	Gözlüğüm nerede?
8. Ela'nın akrabalarından biri hasta. Ela'ya 'kim hasta' diye sordum. Ona ne sordum?	Kim hasta?
9. Alp'in karnı çok acıkmıştı. Annesine 'tavuk ne zaman pişecek' diye sordu. Alp annesine ne sordu?	Tavuk ne zaman pişecek?
10. Annemin yıkadığı çamaşırlar çok buruşmuş. Şimdi çarşaf ütülüyor. Annem ne yapıyor?	Çarşaf ütülüyor.
11. Sema'nın misafirleri gelecek. Camlar çok kirli. Sema cam siliyor. Sema ne yapıyor?	Cam siliyor.
12. Şenay banyo yaptı. Şimdi saçını tarıyor. Şenay ne yapıyor?	Saçını tarıyor.
13. Babam sürekli spor yapar. Her gün koşuyor. Babam ne yapıyor?	Koşuyor.
14. Tolga tatile gitti. Her gün yüzüyor. Tolga ne yapıyor?	Yüzüyor.
15. Zeynep bir fıkra anlattı. Fıkra çok komikti. Ali hala gülüyor. Ali ne yapıyor?	Gülüyor.
16. Can ve Cemil eşya taşıyorlar. 'Can daha güçlü' çünkü daha çok eşya taşıyor. Can neden daha çok eşya taşıyor?	Can daha güçlü
17. Mert ve Ada karne almışlar. Mert daha çalışkan çünkü beş yıldız almış. Mert neden beş yıldız almış?	Mert daha çalışkan
18. İpek ve Eda kuaföre gitmiş. Kuaför Eda'nın saçını örebilmiş çünkü Eda'nın saçı daha uzun. Kuaföre neden Eda'nın saçını örebilmiş?	Eda'nın saçı daha uzun
19. Fatma salıncaktan düştü. Kolu 'kırıldı'. Fatma'nın koluna ne oldu?	Kırıldı.
20. Deniz'in telefonu yere düştü. Telefonu 'bozuldu'. Telefona ne oldu?	Bozuldu.
21. Bahçedeki tüm ağaçlar 'kesildi'. Ağaçlara ne oldu?	Kesildi.
22. Ege patronuna 'erken çıkabilir miyim?' diye sordu. Ege patronuna ne sordu?	Erken çıkabilir miyim?
23. Burak yorgun görünüyordu. Arkadaşı ona 'su içer misin?' diye sordu. Arkadaşı ne sordu?	Su içer misin?
24. Elif oyuncak istiyordu. Annesine 'oyuncak alır mısın?' diye sordu. Annesi Elif'e oyuncak aldı. Elif ne sordu?	Oyuncak alır mısın?

25. Dolabın kapısı bozuldu. Usta tamir etmek için 'dolaba çivi çakıyor'. Usta tamir etmek için ne yapıyor?	Dolaba çivi çakıyor.
26. Emel düğüne gitmek için hazırlanıyor. Kulağına küpe takıyor. Emel ne yapıyor?	Kulağına küpe takıyor.
27. Eren dışarıdan geldi. 'Montunu askıya astı'. Eren ne yaptı?	Montunu askıya astı.
28. Aslı örümcekten korkar. Aslı odasında 'örümcek görünce korktu'. Aslı ne yaptı?	Örümcek görünce korktu.
29. Can merdivenden iniyordu. Ahmet 'Can'ın düştüğünü gördü'. Ahmet ne gördü?	Can'ın düştüğünü gördü.
30. Aysu parka oynamaya gitti. Geç kalmca annesi onu merak etti. Aysu'nun düştüğünü düşünüyor. Annesi ne düşünüyor?	Aysu'nun düştüğünü düşünüyor.
31. Eve misafir gelecek. Efe misafirleri için yemek pişirecek. Efe ne yapacak?	Yemek pişirecek
32. Veli sınava çalışıyor. Çünkü Veli yarın sınava girecek. Veli yarın ne yapacak?	Sınava girecek.
33. Ada çok susadı. Mutfağa gidip bir bardak su doldurdu. Ada su içecek. Ada ne yapacak?	Ada su içecek.
Spontane Üretim Gerektiren Cümleler	Doğru Yanıt
34. Kız arkadaşım ziyarete geldi. Ona koltuğu gösterdim ve ne dedim?	Otur
35. Mine hasta oldu. Doktora gitti. Doktor onu muayene edecek. Doktor ona sedyeyi gösterdi ve ne dedi?	Yat
36. Araba çok hızlı geliyordu. Polis arabayı gördü. Polis şoföre ne dedi?	Dur
37. Kahvaltı yapacağız. Annem babama ekmeği uzattı ve ne dedi?	Ekmeği kes.
38. Ayşe kahveyi halıya döktü. Halı kirlendi. Ayşe'ye ne dedim?	Halıyı sil.
39. Ayhan içeri girdi. Kapıyı kapatmadı. Babası ona ne dedi?	Kapıyı kapat.
40. Mutfaktan güzel kokular geliyordu. Öykü mutfakta yemek hazırlıyordu. Ne pişirdiğini öğrenmek için ona ne sordu?	Ne pişiriyorsun?
41. Öğretmen öğrencilere Atatürk'ün ne zaman öldüğünü sordu. Öğretmen ne sordu?	Atatürk ne zaman öldü?
42. Ali öğretmen yolda öğrencisiyle karşılaştı ama adını unutmuştu. Öğrenmek için ne sordu?	Adın ne?
43. Aras'ın odası çok dağınık. Annesi ona çok kızdı. Aras şimdi ne yapıyor?	Odayı temizliyor.
44. Sinan parka geldi. Topunu da yanına aldı. Sinan ne yapıyor?	Top oynuyor.
45. Bahar geldi. Çiçekler açtı. Naz bahçede ne yapıyor?	Çiçek topluyor.
46. Bebeğin karnı aç. Süt içmek istiyor. Bebek ne yapıyor?	Ağlıyor.
47. Can'ın ayağı kaydı. Can'a ne oldu?	Can düştü.
48. Ecem'in annesi televizyonun sesini kıstı. Neden?	Ecem uyuyor.

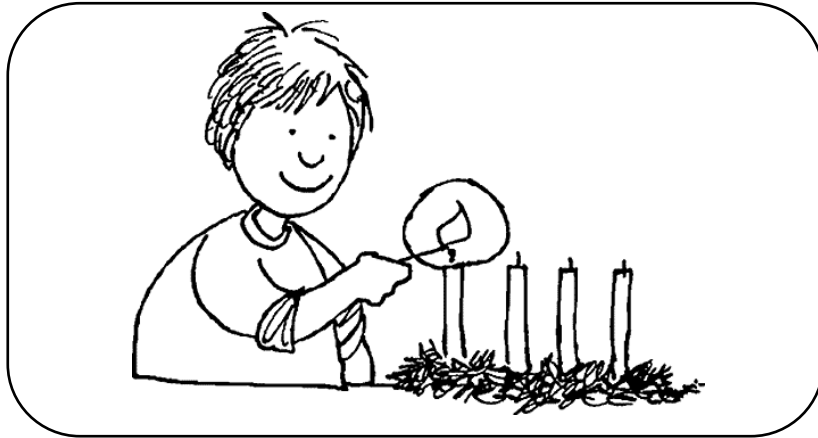
49. Ahmet ve Ali iki yakın arkadaşlar. Ali'nin boyu daha kısa. Ahmet'in boyu nasıl?	Ali'den daha uzun
50. Tavşanla kaplumbağa yarıştılar. Yarışı tavşan kazandı. Yarışı neden tavşan kazandı?	Tavşan daha hızlı
51. Arda, Elif ile değil Ece ile evlenmek istiyor. Arda neden Ece ile evlenmek istiyor?	Ece daha güzel/genç
52. Yağmur yağıyordu. Ege'nin yanında şemsiye yoktu. Ege'ye ne oldu?	Islandı.
53. Deprem oldu. Evlere ne oldu?	Evler yıkıldı.
54. Kızın elinden çay bardağı düştü. Çaya ne oldu?	Çay döküldü.
55. Ayşe ödevini bitirmemişti ama televizyon seyretmek istedi. Annesi Ayşe'ye ne sordu?	Ödevini bitirdin mi?
56. Ata'nın imza atması gerekiyordu ama kalemi yoktu. Arkadaşına ne sordu?	Kalemin var mı?
57. Annesi Aslı'yı yemeğe çağırdı. Aslı'nın elleri kirliydi. Annesi ona ne sordu?	Ellerini yıkadın mı?
58. Bugün bayram. Mert'in babası ne yapıyor?	Mert'e para veriyor.
59. Aşçı yemek yapıyor. Yemeğin lezzetli olması için ne yapıyor?	Yemeğe tuz atıyor.
60. Suat'ın karnı ağrıyor. Annesi ne yaptı?	Suat'a ilaç verdi.
61. Ayça her gün kitap okur. Ayça ne yapmayı çok seviyor?	Kitap okumayı çok seviyor.
62. Berk hastalandı. Annesi endişeli görünüyor. Annesi ne istiyor?	Berk'in iyileşmesini istiyor.
63. Arda bisiklete binmeyi bilmiyor. Babası Arda'ya ne öğretiyor?	Bisiklete binmeyi öğretiyor.
64. Ali dişlerini fırçaladı. Pijamalarını giydi. Ali şimdi ne yapacak?	Uyuyacak.
65. Rıza'nın dişi ağrıyor. Rıza dişçiye gitti. Dişi çürümüştü. Dişçi ne yapacak?	Dişini çekecek.
66. Murat çok üşüyordu. Ninesi yün aldı. Ninesi ne yapacak?	Kazak/Atkı örecektir

EK-5. Cümle Üretim Resimleri

1. **Geçişsiz Emir Cümlesi (Tekrarlı üretim):** Ayla köpeğini gezdiriyordu. Köpeğe 'gel' diye seslendi. Ayla köpeğe ne dedi?

2. **Geçişli Emir Cümlesi (Tekrarlı üretim):** Elektrikler kesildi. Annesi oğluna 'mumu yak' dedi. Annesi oğluna ne dedi?

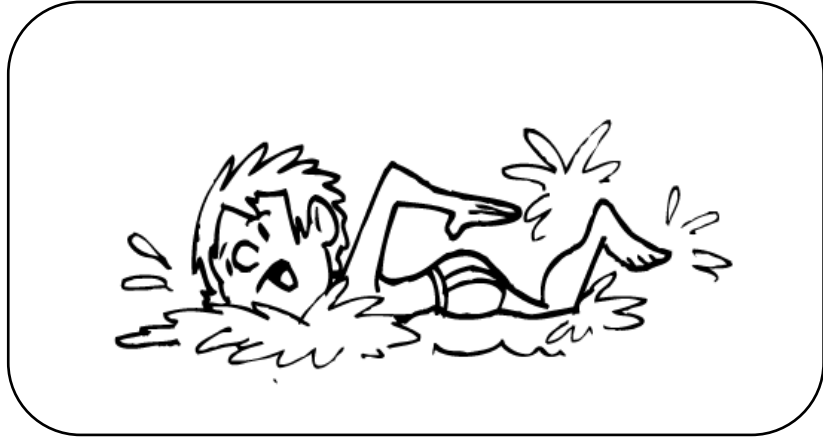
3. **5N 1K Soru Cümlesi (Tekrarlı üretim):** İpek gözlüğünü bulamıyordu. Annesine 'gözlüğüm nerede?' diye sordu. İpek annesine ne sordu?

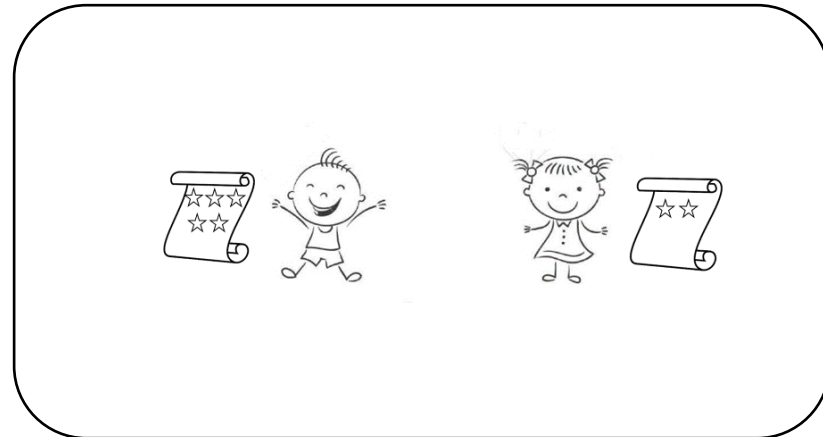
4. **Geçişli Bildirim Cümlesi (Tekrarlı üretim):** Annemin yıkadığı çamaşırlar çok buruşmuş. Şimdi 'çarşaf ütülüyor'. Annem ne yapıyor?

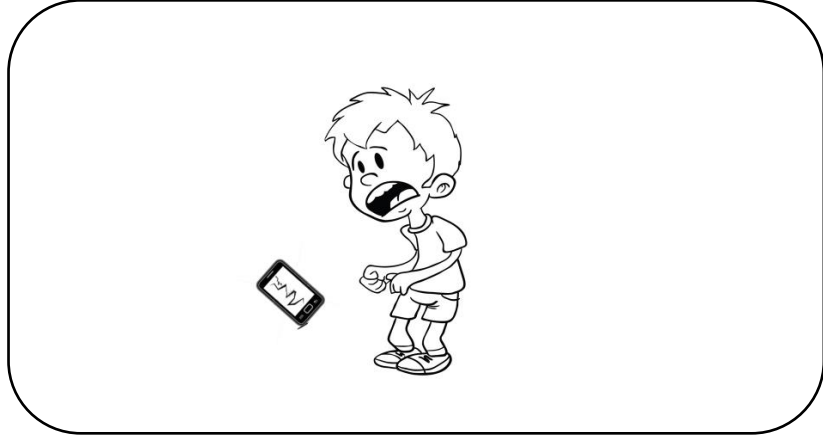
5. **Geçişsiz Bildirim Cümlesi (Tekrarlı üretim):** Tolga tatile gitti. Her gün 'yüzüyor'. Tolga ne yapıyor?

6. **Karşılaştırma Cümlesi (Tekrarlı üretim):** Mert ve Ada karne almışlar. 'Mert daha çalışkan' çünkü beş yıldız almış. Mert neden beş yıldız almış?

7. **Edilgen Cümle (Tekrarlı üretim):** Deniz'in telefonu yere düştü. Telefonu 'bozuldu'. Telefona ne oldu?

8. **Evet Hayır Soru Cümlesi (Tekrarlı üretim):** Elif oyuncak istiyordu. Annesine 'oyuncak alır mısın'? diye sordu. Annesi Elif'e oyuncak aldı. Elif ne sordu?

9. **Çift Geçişli Cümle (Tekrarlı üretim):** Emel düğüne gitmek için hazırlanıyor. 'Kulağına küpe takıyor'. Emel ne yapıyor?

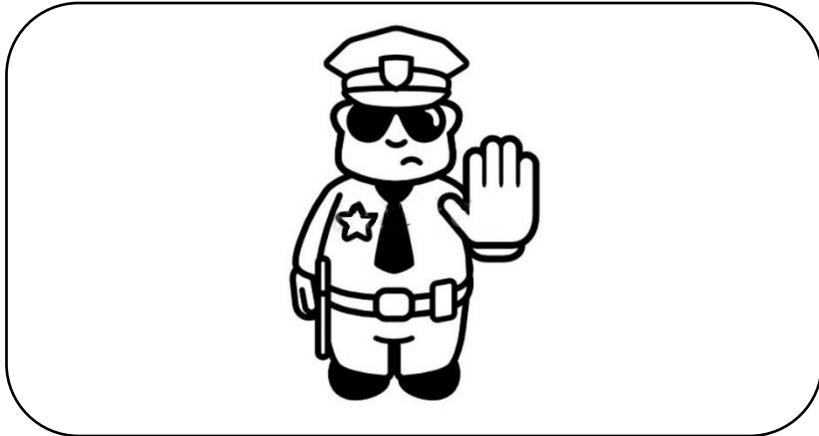
- 10. Yerleştirme Cümlesi (Tekrarlı üretim):** Aysu parka oynamaya gitti. Geç kalınca annesi onu merak etti. ‘Aysu’nun düştüğünü düşünüyor’. Annesi ne düşünüyor?

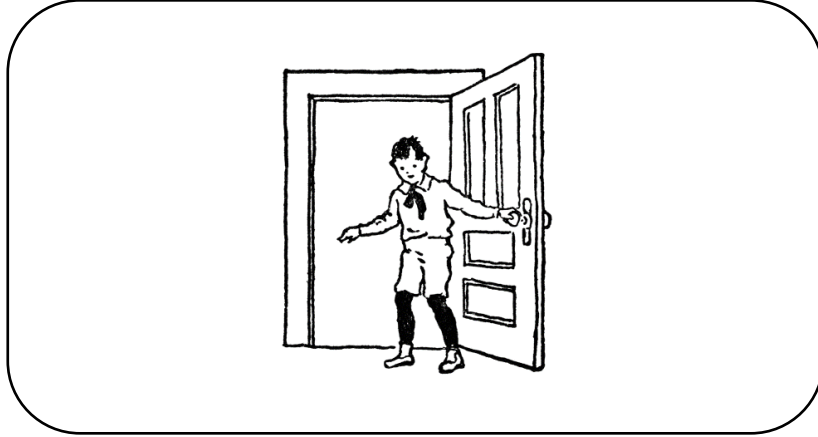
- 11. Gelecek Zaman Bildiren Cümle (Tekrarlı üretim):** Veli sınava çalışıyor. Çünkü Veli yarın ‘sınava girecek’. Veli yarın ne yapacak?

- 12. Geçişsiz Emir Cümlesi (Spontane üretim):** Araba çok hızlı geliyordu. Polis arabayı gördü. Polis şoföre ne dedi? (Dur)

13. Geçişli Emir Cümlesi (Spontane üretim): Ayhan içeri girdi. Kapıyı kapatmadı. Babası ona ne dedi? (Kapıyı kapat)

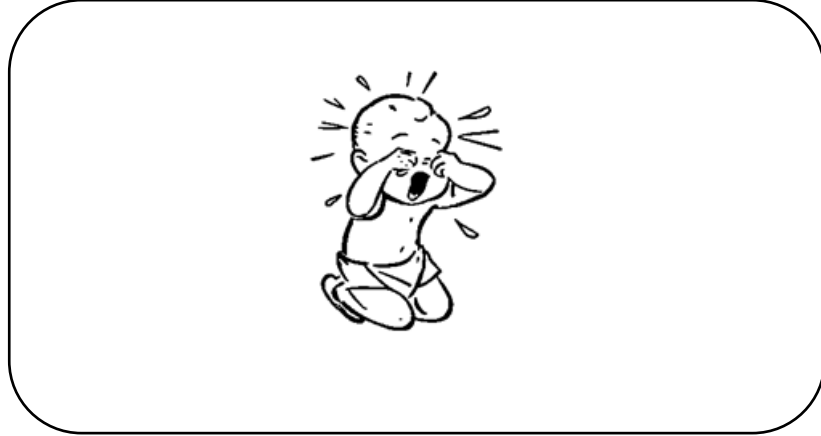
14. 5N 1K Soru Cümlesi (Spontane üretim): Mutfaktan güzel kokular geliyordu. Öykü mutfakta yemek hazırlıyordu. Ne pişirdiğini öğrenmek için ona ne sordu? (Ne pişiriyorsun?)

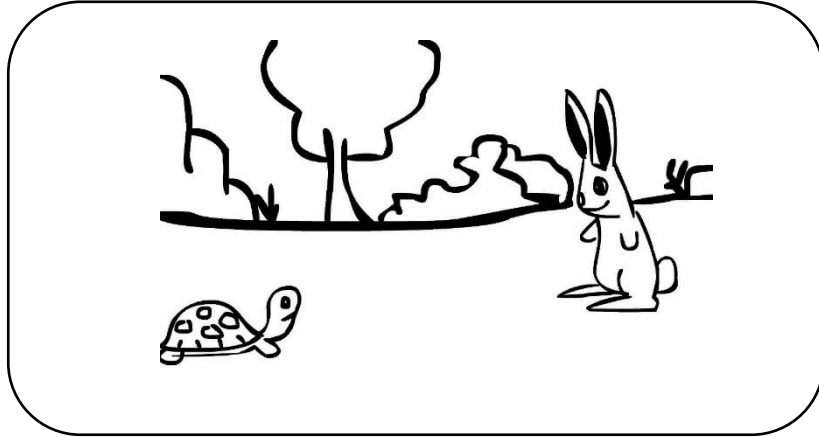
15. Geçişli Bildirim Cümlesi (Spontane üretim): Sinan parka geldi. Topunu da yanına aldı. Sinan ne yapıyor? (Top oynuyor)

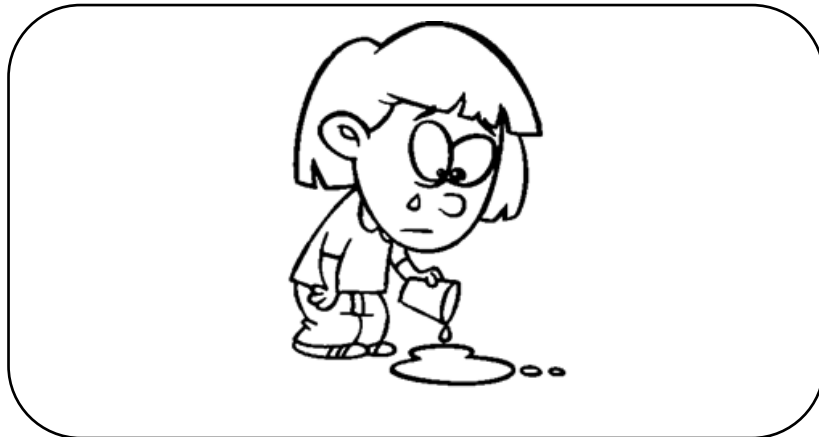
16. Geçişsiz Bildirim Cümlesi (Spontane üretim): Bebeğin karnı aç. Süt içmek istiyor. Bebek ne yapıyor? (Ağlıyor)

17. Karşılaştırma Cümlesi (Spontane üretim): Tavşanla kaplumbağa yarıştılar. Yarışı tavşan kazandı. Yarışı neden tavşan kazandı? (Tavşan daha hızlı)

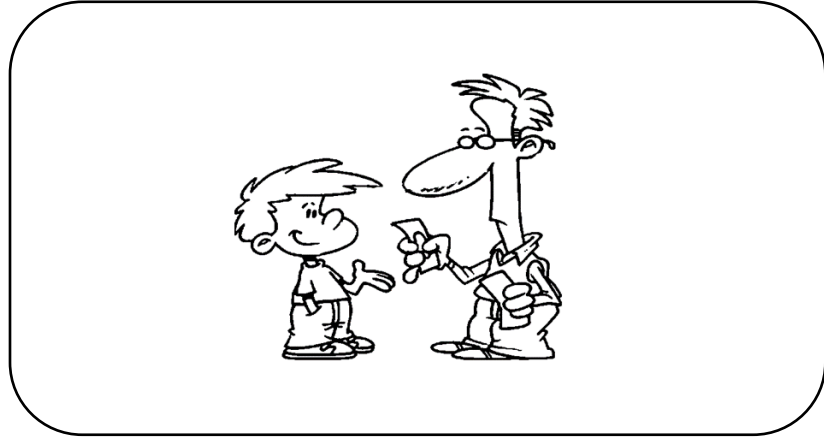
18. Edilgen Cümle (Spontane üretim): Kızın elinden çay bardağı düştü. Çaya ne oldu? (Döküldü)

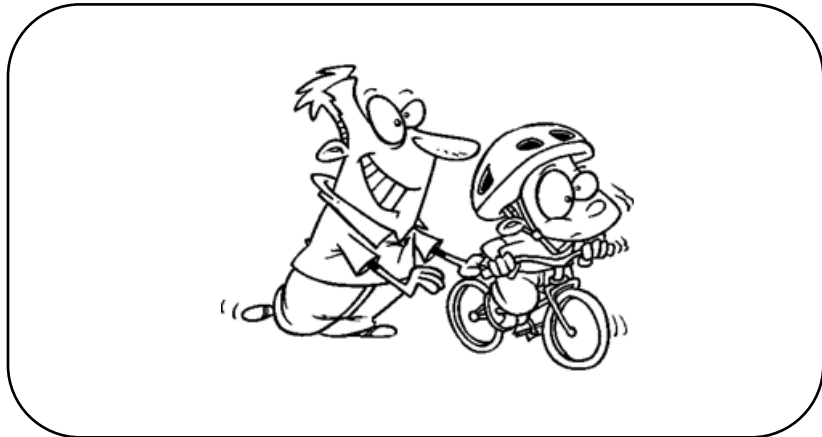
19. Evet Hayır Soru Cümlesi (Spontane üretim): Ata'nın imza atması gerekiyordu ama kalemi yoktu. Arkadaşına ne sordu? (Kalemin var mı?)

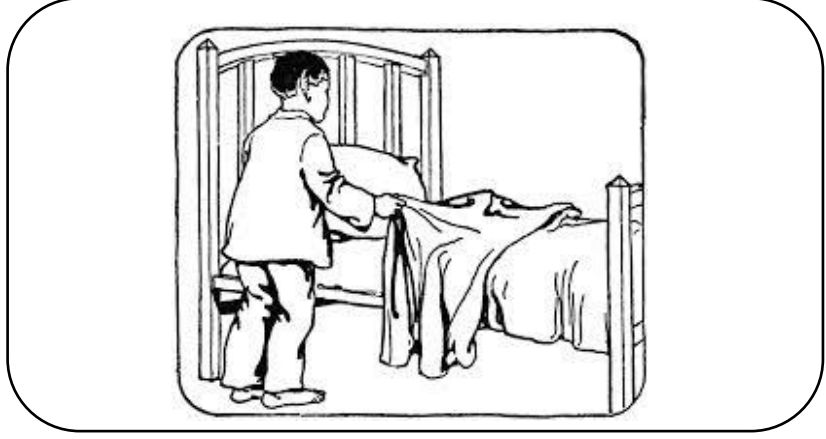
20. Çift Geçişli Cümle (Spontane üretim): Bugün bayram. Mert'in babası ne yapıyor? (Mert'e para veriyor)

21. Yerleştirme Cümlesi (Spontane üretim): Arda bisiklete binmeyi bilmiyor. Babası Arda'ya ne öğretiyor? (Bisiklete binmeyi öğretiyor)

22. Gelecek Zaman Bildiren Cümle (Spontane üretim): Ali dişlerini fırçaladı. Pijamalarını giydi. Ali şimdi ne yapacak? (Uyuyacak)

EK-6. TGG ve GDB'li Çocuklarda Cümle Anlama, Tekrarlı Üretim ve Spontane Üretimden Alınan Puanlar

Tipik Gelişim Gösteren Çocuklar				
	Katılımcı	Cümle Anlamadan Alınan Puan (33 p.)	Tekrarlı üretim ile Üretmeden Alınan Puan (33 p.)	Spontane üretim ile Üretmeden Alınan Puan (33 p.)
1.	B.G.	32	29	25
2.	A.T.	30	30	26
3.	Z.D.D.	30	29	27
4.	M.Ö.	30	26	25
5.	U.G.	30	26	22
6.	M.P.E.	29	29	18
7.	D.U.	29	29	20
8.	M.D.D.	29	25	20
9.	K.E.Ö.	29	33	27
10.	Y.M.B.	28	30	21
11.	L.Ö.	28	30	22
12.	E.A.	28	24	17
13.	Ç.Ç.	28	30	29
14.	Ç.Ö.	28	31	28
15.	A.E.E.	28	27	21
16.	E.Ö.	28	29	21
17.	Ç.İ.	27	30	29
18.	M.A.	27	32	27
19.	İ.B.	27	29	24
20.	İ.Z.B.	27	31	21
21.	C.N.A.	27	27	20
22.	R.Ü.	27	30	26
23.	A.A.G.	27	22	20
24.	A.D.Y.	27	28	25
25.	B.G.	27	29	22
26.	K.T.	26	32	26
27.	M.G.	26	28	20
28.	Y.U.	26	27	19
29.	A.K.	24	22	23
30.	D.K.	23	23	17
31.	D.A.	23	19	19
32.	F.O.	21	26	19
	Ortalama	27,3	27,9	22,7
Gelişimsel Dil Bozukluğu olan Çocuklar				
	Katılımcı	Cümle Anlamadan Alınan Puan (33 p.)	Tekrarlı üretim ile Üretmeden Alınan Puan (33 p.)	Spontane üretim ile Üretmeden Alınan Puan (33 p.)
1.	C.A.	28	17	7
2.	A.T.G.	26	16	11
3.	A.D.	25	19	10
4.	E.A.	24	12	10
5.	Y.T.A.	23	21	14
6.	Y.M.A.	23	26	14
7.	H.B.T.	22	21	10
8.	M.P.	21	17	12
9.	Ö.A.	21	19	17
10.	U.K.	20	14	11
	Ortalama	23,3	18,2	10,6